

**Uchwała Nr / 2011
Sejmiku Województwa Opolskiego
z dnia 2011 r.**

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014.

Na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 3 i art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) Sejmik Województwa Opolskiego uchwała co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Opolskiego.

§ 3

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO
NA LATA 2011–2014**

Załącznik do uchwały
Nr / / 2011
Sejmiku Województwa Opolskiego
z dnia marca 2011 r.

Opole 2011

Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
Departament Kultury, Sportu i Turystyki
ul. Żeromskiego 3
45-082, Opole
tel. 77 44 29 330
fax 77 44 29 328
dks@umwo.opole.pl

Autorzy opracowania:

Pracownia Dokumentacji Zabytków ALMA
al. Kasztanowa 31
53-125 Wrocław
tel. 792-634-309
pdzalma@gmail.com

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	s. 4
I . PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	
WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	s.6
II . UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	
W POLSCE	s. 10
III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	s. 17
IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	s. 21
V. CHARAKTERYSTYKA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO ..	s. 27
VI. INSTYTUCJE POWOŁANE DO OCHRONY ZABYTKÓW	s. 57
VII. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO – ANALIZA SWOT	s. 63
VIII. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	
NA LATA 2011–2014	s. 70
IX. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU	s. 76
X. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU	s. 77
XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU	s. 78
XII. REALIZACJA PRZEZ SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO ZADAŃ Z ZAKRESU	
OCHRONY ZABYTKÓW W LATACH 2011-2014	s. 81
ZAŁĄCZNIK NR 1 – ANKIETA DO POWIATÓW	s. 83
ZAŁĄCZNIK NR 2 – TABELARYCZNE ZESTAWIENIE DANYCH UZYSKANYCH OD POWIATÓW	s. 85
ZAŁĄCZNIK NR 3 – ANKIETA DO GMIN	s. 86
ZAŁĄCZNIK NR 4 – TABELARYCZNE ZESTAWIENIE DANYCH UZYSKANYCH OD GMIN	s. 88
ZAŁĄCZNIK NR 5 – CELE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ PONZ WO NA LATA 2007-2010	s. 92
ZAŁĄCZNIK NR 6 – GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW I GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI –	
STOPIEŃ REALIZACJI ZADAŃ USTAWOWYCH W GMINACH WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	
W LATACH 2008 ORAZ 2010	s. 96
ZAŁĄCZNIK NR 7 – OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WG MAPY ZAMIESZCZONEJ W PLANIE	
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO Z 2010 ROKU	s. 97

WPROWADZENIE

Województwo opolskie jest najmniejszym obszarowo województwem w Polsce. Zajmuje powierzchnię 9412 km², co stanowi zaledwie 3% powierzchni kraju. Region zamieszkuje około 1 044 tys. osób, co z kolei stanowi około 2,7 % ludności Polski.

W zakresie infrastruktury Opolszczyzna to jeden z najlepiej rozwiniętych obszarów kraju, korzystnie położony przy międzynarodowych szlakach komunikacyjnych. Filarami gospodarczymi województwa są: nowoczesny przemysł cementowo-wapienniczy oraz rolnictwo, któremu sprzyja wysoka jakość gleb, nizinne ukształtowanie i łagodny klimat. Bogata i zadbana wieś opolska to niemal synonim Opolszczyzny.

Województwo opolskie wraz z sąsiednimi województwami: śląskim i dolnośląskim, tworzyły w przeszłości wspólny organizm – historyczną prowincję śląską. Do dnia dzisiejszego związki między sąsiadami pozostały żywe a ich dziedzictwo historyczne ma wspólne korzenie. Opolszczyzna to ziemia pogranicza, o burzliwych, ale i bogatych dziejach. Panowali tu Piastowie, królowie czescy, austriacy Habsburgowie, Prusacy i Niemcy, co znalazło odzwierciedlenie w wielokulturowym dziedzictwie historycznym.

To najmniejsze w Polsce województwo, poszczycić się może bogatym dorobkiem kulturowym, stanem posiadania przewyższając w wielu wypadkach inne, znacznie większe i zasobniejsze regiony Polski. Chodzi tu zarówno o dziedzictwo niematerialne, którego podstawę stanowi silnie rozwinięte wśród ludności poczucie więzi z tradycją, a co za tym idzie pielęgnowanie zwyczajów, gwary, stroju i sztuki ludowej, a także o dziedzictwo materialne, które egzemplifikują liczne zabytkowe obiekty architektury i budownictwa, historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły komponowanej zieleni oraz drobne elementy małej architektury i zabytkowe wyposażenie wnętrz.

Całość tworzy niezwykle bogaty i zróżnicowany krajobraz kulturowy, którego zachowanie stało się jednym z priorytetów polityki władz samorządowych województwa.

*

Organy samorządu zobowiązane są ustawowo do sporządzania co cztery lata programów opieki nad zabytkami, których celem jest przedstawienie stanu dziedzictwa kulturowego na podległym im terenie, wyznaczenie priorytetów polityki samorządowej w kwestii ochrony zabytków i opieki nad nimi¹ oraz skonkretyzowanie działań prowadzących do realizacji wyznaczonych zadań. Programy

¹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.).

podlegają okresowej weryfikacji, co następuje w cyklu dwuletnim², w trakcie i po zakończeniu realizacji programu.

Niniejszy dokument to już drugi program opieki nad zabytkami województwa opolskiego. Pierwszy – opracowany przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu (przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego Nr XIV/158/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r.), realizowany był w latach 2007–2010. Po dwóch latach jego obowiązywania opracowano sprawozdanie z realizacji programu.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011–2014 stanowi kontynuację głównych założeń poprzedniego programu. Cele i priorytety polityki samorządu wojewódzkiego pozostają bez zmian, wprowadza się jednak modyfikacje w procesie realizacyjnym. Warunkowane są one zarówno czynnikami zewnętrznymi (zmiany priorytetów w polityce państwa i wspólnoty europejskiej, dynamiczna sytuacja gospodarcza), jak i wewnętrznymi (potrzeby lokalnych społeczności, sytuacja finansowa instytucji wojewódzkich).

Ilekcioć w tekście pojawia się określenie Program oznacza to *Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011–2014*. Za każdym razem, kiedy w tekście występuje określenie Ustawa, oznacza ono *ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568).

Część tekstową Programu wzbogacono materiałem fotograficznym ukazującym, choć tylko częściowo, urodę i bogactwo materialnego dziedzictwa Opolszczyzny. Nieodłączną część Programu stanowi aneks zawierający zestawienia, tabele i mapy stanowiące szczegółowy materiał poglądowy dotyczący treści niniejszego opracowania.

² Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami wynika z art. 87 ust. 5 i 6 Ustawy.

I. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Podstawowym aktem prawnym regulującym problem ochrony zabytków w Polsce jest *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568) i jej nowelizacja – *ustawa z dnia 18 marca 2010 o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw*³ (Dz. U. z 2010 r., Nr 75, poz. 474).

Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów zajmujących się ochroną zabytków. Definiuje ona przedmiot ochrony, czyli **zabytek** jako: „nieruchomości lub rzeczy ruchome, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Wymienia przy tym elementy dziedzictwa kulturowego, które niezależnie od stanu zachowania, podlegają ochronie: obiekty architektury i budownictwa, dzieła sztuk plastycznych i rzemiosła artystycznego, kolekcje, pamiątki związane z osobami, miejscami lub wydarzeniami historycznymi, wytwory techniki, zabytki archeologiczne, historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne, historyczne zespoły budowlane, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniczne, cmentarze, układy i formy zaprojektowanej zieleni, miejsca pamięci. Ustawa rozróżnia również pojęcia: **ochrona zabytków i opieka nad zabytkami**⁴ oraz ustala **prawne formy ochrony zabytków** w Polsce. Są nimi:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W dalszej części ustawa nakłada na władze administracji publicznej obowiązek prowadzenia odpowiednio: **wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków**⁵ (stanowią one podstawę do ustalenia

³ Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła również zmiany w ustawie Prawo budowlane oraz ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

⁴ Ustawa: art. 3, pkt 1–4, 12–15; art. 4 i 5; art. 7, pkt 1–4. Definicje wymienionych pojęć zawarte są w Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2007–2010 w rozdziale „Uregulowania formalno-prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce”. W związku z tym, obecny dokument zawiera tylko ogólne omówienie tej problematyki, koncentrując się bardziej szczegółowo na zmianach, jakie wprowadziła do przepisów prawnych nowelizacja ustawy z dnia 18 marca 2010.

⁵ ibidem: art. 22.

zapisów o ochronie dziedzictwa kulturowego w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego⁶) oraz sporządzania przez samorządy wszystkich szczebli **programów opieki nad zabytkami**⁷.

Ustawodawca określił zakres czynności związanych z opracowaniem, wprowadzaniem w życie i monitorowaniem sposobu realizacji programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z założeniami ustawodawcy programy mają na celu w szczególności:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Głównym celem nowelizacji Ustawy było wprowadzenie zmian zgłoszonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dostosowujących przepisy prawa polskiego do przepisów Unii Europejskiej. W nowej wersji, Ustawa poddaje weryfikacji kilka grup zagadnień. Przede wszystkim ustawodawca **rozszerzył katalog form ochrony zabytków**, określony w art. 7 ust. 4, o ustalenia ochrony także w decyzji o podjęciu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, itp.⁸ Ponadto, do art. 19 Ustawy dodany został ustęp wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach, o których wyżej mowa. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków. Ostatni zapis prowadzi to do **zmiany charakteru prawnego gminnej ewidencji zabytków** – traktowana dotychczas wyłącznie jako materiał informacyjno-dokumentacyjny, zyskuje obecnie status instrumentu ochrony prawnej obiektów zabytkowych na danym terenie.

⁶ ibidem: art. 18, 19,

⁷ ibidem: art. 87 ust. 2.

⁸ Pierwotny zapis obejmował tylko ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W zakresie sposobu prowadzenia ewidencji zabytków nowelizacja określa, jakie zabytki powinny być w niej ujęte, zapowiada rozporządzenie z nowym wzorem i ustala nowe terminy dla jej wykonania dla organów ochrony zabytków i gmin. Konsekwencją tego zapisu jest przedłużenie do 3 lat od dnia wejścia w życie cytowanej nowelizacji terminu założenia krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Wiele miejsca nowelizacja poświęca nowym przepisom dotyczącym wywozu dzieł sztuki za granicę. W przypadku zabytków wywożonych na stałe wprowadzono katalog składający się z 15 kategorii zabytków, wyłączając z tego zbioru obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz do inwentarzy muzealnych, a także wchodzące w skład zbiorów publicznych, które stanowią własność skarbu państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych, których wywóz jest zakazany. Obowiązek uzyskania pozwolenia na wywóz uzależniony jest od wieku i wartości zabytku w każdej kategorii. Wywóz obiektów poniżej wskazanej wartości odbywać się będzie poza kontrolą organów konserwatorskich. Nowum w katalogu kategorii zabytków wymagających pozwolenia na wywóz stały się „elementy stanowiące integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat”.⁹

Nowelizacja Ustawy wprowadziła również zmiany w ustawie *Prawo budowlane* oraz w ustawie *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, polegające na rozszerzeniu ochrony o zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków, tym samym uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań inwestycyjnych.

Działanie Ustawy precyzują akty wykonawcze, zawarte m.in. w następujących **rozporządzeniach** ministerialnych:

1. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 8 kwietnia 2002 r. w sprawie *społecznej opieki nad zabytkami* (Dz. U. Nr 56, poz. 508).
2. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie *wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków* (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
3. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie *nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych* (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650);
4. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie *wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę* (Dz. U. z 2004 r. Nr 84, poz. 789);
5. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie *prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1305);

⁹ art. 51 ust.1 pkt. 2 znowelizowanej Ustawy.

6. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz. U. z 2004 r. Nr 150, poz. 1579);

7. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);

8. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940);

9. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielenia dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2010 nr 64, poz. 396).

II. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI W POLSCE

Zmiany ustrojowe, jakie nastąpiły w naszym kraju po roku 1989 miały wpływ na wszystkie dziedziny życia, także na politykę państwa polskiego w dziedzinie ochrony zabytków. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, ze względu na jego znaczenie dla rozwoju cywilizacyjnego, stanowi jedno z podstawowych zadań państwa. Przesądza o tym treść **art. 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej**:

„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”.

Konstytucja zobowiązuje więc wszystkie organy administracji publicznej, w tym organy samorządu terytorialnego, do ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym przede wszystkim jego materialnych wytworów, jakimi są zabytki. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Nowa ustawa z 23 lipca 2003 r. i jej nowelizacja z 18 marca 2010 r. powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej poprzez zastosowanie sprawdzonych już mechanizmów prawnych, finansowych, społecznych. W działania w sferze ochrony zabytków i opieki nad dziedzictwem kulturowym włączone zostały zarówno organy rządowe i instytucje państwowe pod nadzorem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak i władza samorządowa wszystkich szczebli, instytucje naukowe, organizacje pozarządowe oraz społeczeństwo – reprezentowane przez indywidualnych przedstawicieli (np. właściciele obiektów zabytkowych, społeczni opiekunowie zabytków, pasjonaci i miłośnicy historii).

II.1. MIĘDZYNARODOWE DOKUMENTY OKREŚLAJĄCE ZASADY I METODY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego doczekała się licznych uregulowań w prawie międzynarodowym. Wytworzonym przez organizacje i instytucje międzynarodowe. Standardy i normy międzynarodowe w tej dziedzinie określone są w konwencjach, rekomendacjach lub deklaracjach. Dokumenty te stanowią zbiór wskazań, które państwa-sygnatariusze uwzględniają w ustawodawstwie swojego kraju. Konwencja, po ratyfikowaniu, jest dokumentem o wiążącej mocy prawnej dla państwa-strony.

Akty prawne UNESCO:

1. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga 1954.
2. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż 1970.
3. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972.
4. Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003.
5. Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005.

Rekomendacje i deklaracje UNESCO dotyczą, m.in.: opieki nad tradycyjną kulturą i folklorem, zabezpieczenia ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego, ochrony historycznych przestrzeni oraz ochrony piękna i charakteru krajobrazów kulturowych i miejsc historycznych, określają międzynarodowe reguły badań archeologicznych, zwracają uwagę na zjawiska umyślnej destrukcji dziedzictwa, podkreślają szacunek do kulturowego zróżnicowania społeczeństw, podkreślają wagę odpowiedzialności współczesnej generacji wobec przyszłych pokoleń w aspekcie pielęgnacji dziedzictwa kulturowego.

Akty prawne instytucji europejskich:

1. Europejska Konwencja Kulturalna, Paryż 1954 r.
2. Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985.
3. Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992.
4. Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000.
5. Konwencja ramowa Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005 r.

Międzynarodowe dokumenty doktrynalne:

Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych (Karta Wenecka), Wenecja 1964; Międzynarodowa Karta Ogrodów IFLA-ICOMOS (Karta Florencka), Florencja 1981; Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS, Toledo-Waszyngton 1987; Karta Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym, Lozanna 1990; Karta Ochrony i Zarządzania Podwodnym Dziedzictwem Kulturowym, Sofia 1996; Międzynarodowa Karta Turystyki Kulturowej, Mexico 1999; Zasady Ochrony Historycznych Budynków Drewnianych, Mexico 1999; Charter on the Built Vernacular Heritage, Mexico 1999; Charter on principles for the analysis, conservation and structural restoration of architectural heritage, Victoria Falls 2003; Zasady ochrony i konserwacji malowideł ściennych, Victoria Falls 2003; Principles for the recording of monuments, groups of buildings and sites, Sofia 1996; Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas, Xi'an 2005; The Burra Charter - The Australia ICOMOS charter for the conservation of places of cultural significance, Burra 1979.

II.2. KRAJOWE PRAWO POWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r., z ostatnią nowelizacją w 2010 roku, podejmuje problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określając zasady i ustalając podstawy ochrony i opieki nad zabytkami. Uzupełnieniem jej zapisów są rozporządzenia ministerialne oraz inne ustawy, których tematyka łączy się z zagadnieniami szeroko pojętej ochrony dziedzictwa, zarówno materialnego jak i duchowego. Całość stanowi kompleksową regulację prawną tej dziedziny życia. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego została uwzględniona w następujących aktach prawnych:

1. ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2003 r. Nr 207, poz. 2016 z późn. zm.).
2. ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543).
3. ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717).
4. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. Nr 62, poz. 627).
5. ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880).
6. ustawa z dnia 25 października 1991 o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. nr 13 poz. 123).
7. ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).
8. ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227).
9. ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 1997 nr 5 poz. 24, z późn. zm.).
10. ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 1997 nr 85 poz. 539, z późn. zm.).
11. ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2006 nr 97 poz. 673, z późn. zm.).
12. ustawa z dnia 5 sierpnia 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.).
13. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. nr 164 poz. 1587).
14. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. nr 118 poz. 1233).
15. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 28 sierpnia 2003 w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. nr 164 poz. 1588).

II.3. ZADANIA I KOMPETENCJE ORGANÓW WOJEWÓDZTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zakres działania i zadania samorządu województwa reguluje ustawa z dnia 5 sierpnia 1998 r. *o samorządzie województwa* (tekst jednolity: Dz.U. z 2001r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.). Art. 11 cytowanej ustawy określa zakres działalności samorządu wojewódzkiego, który obejmuje:

1. Określenie strategii rozwoju województwa z uwzględnieniem następujących celów:

- 1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej,
- 2) pobudzanie aktywności gospodarczej,
- 3) podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa,
- 4) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń,
- 5) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

2. Prowadzenie polityki rozwoju województwa, na którą składa się:

- 1) tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy,
- 2) utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim,
- 3) pozyskiwanie i łączenie środków finansowych: publicznych i prywatnych, w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej,
- 4) wspieranie i prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli,
- 5) racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- 6) wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji,
- 7) wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie,
- 8) promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa.
- 9) wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami. Art. 14 ustawy wymienia wśród nich także kwestie związane pośrednio i bezpośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego:

1. edukację publiczną,
2. kulturę oraz ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami,
3. modernizację terenów wiejskich,
4. zagospodarowanie przestrzenne,
5. ochronę środowiska,
6. kulturę fizyczną i turystykę.

Zadania własne województwa w kwestii ochrony dziedzictwa konkretyzują poszczególne przepisy z zakresu prawnej ochrony zabytków, zawarte w ustawie *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r.

I tak:

- jednostki samorządu terytorialnego, realizując cele wytyczone na szczeblu centralnym powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami¹⁰;
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa);
- organ stanowiący województwa (podobnie jak pozostałych szczebli samorządu terytorialnego) może udzielać dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru;
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w absorpcji funduszy strukturalnych przez sektor kultury.

Współcześnie rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest nie do przecenienia. Efektywne wykonywanie ustawowo wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale przez propagowanie regionalnej kultury i sztuki buduje związek mieszkańców z regionem a w efekcie końcowym korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy, bowiem należycie wypromowane zabytki to atrakcje przyciągające turystów.

Zadania własne województwa odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego należy postrzegać również z jego perspektywy **jako właściciela zabytków**. Trzeba bowiem pamiętać, że samorządy terytorialne różnych szczebli są w Polsce właścicielami ok. 20% zabytków nieruchomych¹¹ i w związku z tym, są zobowiązane do ich zachowania w należyтым stanie.

Obowiązek opieki nakłada na właściciela obiektu zabytkowego następujące powinności, określone Ustawą: zapewnienie warunków naukowego badania i dokumentowania zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury¹².

Ustawodawca ustanowił instrument zapewniający władzom województwa konkretny wpływ na poprawę stanu obiektów zabytkowych istotnych dla krajobrazu kulturowego. Instrumentem tym jest **możliwość udzielenia dotacji**¹³ na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy

¹⁰ Efektem tego zapisu są dwa dokumenty: Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2007–2010 oraz niniejszy Program. Powstało także Sprawozdanie z realizacji I etapu PONZ WO na lata 2007–2008.

¹¹ zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie

¹² Ustawa: art. 5

¹³ Ustawa: art. 81

zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący województwa. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 ustawy może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej¹⁴.

W Ustawie duży nacisk kładzie się na **działalność edukacyjną i popularyzatorską** promującą regionalną kulturę, sztukę ludową, tradycję, materialne i niematerialne przejawy życia poprzednich pokoleń. Edukacja powinna objąć jak najszersze kręgi społeczne i w następstwie wzmocnić świadomość i tożsamość kulturową lokalnych społeczności. Wspieranie, koordynacja i nadanie jednolitego kierunku tym działaniom powinny być domeną samorządu wojewódzkiego.

¹⁴ Ustawa: art. 77 pkt. 1–17

Ustawodawca zobowiązuje także władze samorządowe do działań **zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych**, co sprzyja rozwojowi turystyki, która w wielu regionach ma szansę stać się alternatywą dla tradycyjnych gałęzi gospodarki.

III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Podstawowy akt prawny regulujący sprawy ochrony dziedzictwa kulturowego, czyli ustawa *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, nakłada na wszystkie szczeble administracji samorządowej **obowiązek opracowania programów opieki nad zabytkami** na podległym im terenie. Obowiązkiem temu podlega także Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który jako zwierzchnik resortu odpowiedzialnego za realizację polityki państwa w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego narodu, powinien opracować Krajowy Program Opieki nad Zabytkami.

Przy opracowywaniu *Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011–2014*, kierowano się założeniami polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Założenia te zostały ujawnione w dokumentach strategicznych opracowanych na poziomie krajowym.

POnZ WO na lata 2011–2014 wypełnia wymóg korelacji i komplementarności z treścią wymienionych poniżej dokumentów, co ma wpłynąć na ujednoczenie polityki wobec problemu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach życia społecznego i stworzenie sprawnego systemu racjonalnego i skutecznego zarządzania dziedzictwem kulturowym.

III.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury, zgodnie z zapisem Ustawy jest opracowanie *Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami*. Program określi cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Do chwili obecnej nie zakończono prac nad programem krajowym. Jednak założenia polityki państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały przedstawione w tezach do krajowego programu ochrony zabytków. Zaliczono do nich:

1. w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:
 - a) pełną ocenę stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych i ruchomych oraz określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
 - b) pełną ocenę stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego; określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych;
 - c) objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki;
 - d) pełną ocenę stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
 - e) ocenę stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;

- f) ocenę stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach;
- g) doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami;
- h) udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. w zakresie działań o charakterze systemowym:

- a) powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa (realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury – World Cultural Heritage);
- b) przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

3. w zakresie systemu finansowania:

- a) stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

4. w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- a) tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych;
- b) gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa;
- c) wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. w zakresie kształcenia i edukacji:

- a) utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony; zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego;
- b) kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa; budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków;
- c) upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej; tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. w zakresie współpracy międzynarodowej:

- a) wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie;
- b) oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

III. 2. NARODOWY PROGRAM KULTURY „OCHRONA ZABYTKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2004–2013”

Założenia polityki państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa narodowego przedstawia dokument pod nazwą *Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013*, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. (w 2005 r. opracowano *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*). Jest to strategiczne opracowanie rządowe, określające zasady nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa i mecenatu państwa w sferze kultury, funkcjonujących w warunkach rynkowych i we współpracy w ramach Unii Europejskiej.

Wymieniono w nim dwa priorytety:

- 1. aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe,
- 2. edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Mają one na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego"*. Program ten jest zgodny z *Narodowym Planem Rozwoju (ustawa z dnia 20.04. 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz. U. Nr 116, poz. 1206)* oraz z założeniami do krajowego programu ochrony zabytków. Podstawą do sformułowania *Narodowego Programu Kultury "Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego"* jest **uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury a także za potencjał, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.**

Cele nakreślone w Strategii mają być realizowane przez różnorodne działania, wśród których wymienić należy: budowę nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków, kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

III. 3. KONCEPCJA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO KRAJU

Obecnie obowiązującym krajowym dokumentem planistycznym jest **Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju** opracowana w 2001 r. przez, nieistniejące już, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych (druk: Monitor Polski z 2001 r., Nr 26, poz. 432). W związku ze znaczną jego dezaktualizacją¹⁵, rząd w 2006 r. podjął decyzję o rozpoczęciu prac nad nowym dokumentem, który będzie obejmować lata 2008–2033. Efektem przeprowadzonych działań jest **Ekspertycki Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033** (oprac. w 2008 r.), który zostanie wykorzystany do opracowania dokumentu rządowego.

W projekcie, w znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględniono problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Zasygnalizowano istniejące już i wyłaniające się problemy na jakie napotyka rozwój przestrzenny Polski. Są to, m.in.: brak ładu przestrzennego – pogłębianie się chaosu przestrzennego, problemy rozwoju przestrzennego wsi: rozpraszanie się osadnictwa wiejskiego, rosnąca presja urbanizacji na obszary dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego oraz krajobraz, pogłębiająca się degradacja przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, przemysłowych, kolejowych, powojennych, opuszczonych wsi, itp.

Jako cele polityki przestrzennej wskazano:

1. poprawę ładu przestrzennego przez formułowanie kierunkowych propozycji zmian w odpowiednich ustawach, określenie i wprowadzenie systemu standardów urbanistycznych;
2. przeciwdziałanie rozpraszaniu się osadnictwa wiejskiego przez stymulowanie przemiany funkcji terenów wiejskich, sanacji zabudowy na wyludniających się obszarach wiejskich i tworzenie prawnych bodźców i ekonomicznych zachęt kreowania zwartych struktur przestrzennych zabudowy wiejskiej;
3. ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego przez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu, wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym, wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
4. wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, kolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Przy wyznaczaniu priorytetów i kierunków działań, które mają doprowadzić do osiągnięcia celów strategicznych założonych w *POnZ WO na lata 2011–2014* wykorzystano, przedstawioną w Koncepcji, ogólną diagnozę stanu planowania przestrzennego w Polsce. Cele strategiczne Programu i Koncepcji są zbieżne. W obu dokumentach podkreślono wagę prawidłowego planowania przestrzennego w sferze ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego w jego powiązaniu z krajobrazem przyrodniczym.

¹⁵ Prace nad dokumentem rozpoczęto przed 1995 r., faktycznie odzwierciedla on stan planowania dla 1999 r., nie uwzględnia więc wielu uwarunkowań zaistniałych później, np. członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W procesie zarządzania rozwojem regionalnym Samorząd Województwa Opolskiego kieruje się wytycznymi zawartymi w wojewódzkich dokumentach strategicznych i programowych, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla rozwoju Opolszczyzny. Program Opieki nad Zabytkami skorelowany został z założeniami polityki rozwojowej, które przedstawiono w wymienionych poniżej dokumentach.

Program uwzględnia także ustalenia i wnioski zawarte w dokumentach strategicznych i programowych jednostek terytorialnych niższych szczebli, przede wszystkim gmin opolskich. Szczególne znaczenie dla kwestii ochrony dziedzictwa kulturowego mają opracowywane dla gmin studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz gminne ewidencje zabytków i gminne programy opieki nad zabytkami.¹⁶

IV.1. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO Z INNYMI WOJEWÓDZKIMI PROGRAMAMI I DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2000–2015, uchwalona przez Sejmik Województwa Opolskiego w dniu 30 maja 2000 r. stanowi najważniejszy element programowania strategii rozwojowej regionu. W zaktualizowanym w 2005 r. dokumencie, w następujący sposób określono misję Województwa Opolskiego: *„Podejmowanie i wspieranie działań, które zapewnią dynamiczny i zrównoważony rozwój, konkurencyjność, spójność społeczno-gospodarczą i przestrzenną regionu przy zachowaniu tożsamości, specyfiki dziedzictwa kulturowego oraz walorów przyrodniczych Śląska Opolskiego”*. W części postulatywnej dokumentu, w rozdziale poświęconym zapewnieniu dogodnych warunków życia w regionie znalazł się punkt mówiący o **rewitalizacji miast i miasteczek**, z konstatacją, że rewitalizację należy ukierunkować na rozwój lokalny w celu zachowania walorów historycznych, integracji form historycznych i współczesnych, wyrównywania standardów nowych i starych zasobów. Załącznik nr 3 Strategii zawiera listę miast i miasteczek które powinny zostać poddane kompleksowej rewitalizacji.¹⁷

W tym samym rozdziale Strategia podkreśla potrzebę tworzenia warunków do realizacji aspiracji oświatowych i kulturalnych społeczeństwa, które zapewnić mogą: urozmaiconą ofertą kulturalną regionu, jego instytucje kultury oraz liczne zabytki. Uzyskanie pozytywnych efektów w tym względzie uzależnione jest od **unowocześnienia i rozbudowy infrastruktury kulturalnej, renowacji i ochrony zabytków, wspierania twórców i animatorów kultury, wykorzystania**

¹⁶ Statystyki dotyczące wymienionych dokumentów, opracowane na podstawie ankiet wypełnionych przez urzędy gminne i starostwa powiatowe, zawarto w opracowaniu tabelarycznym znajdującym się w znaczniku nr 4 aneksu do niniejszego programu.

¹⁷ Wzmiankowana lista uwzględniona została w treści rozdziału VII niniejszego programu.

technologii informacyjnych i komunikacyjnych w sferze kultury, ze szczególnym uwzględnieniem jej reklamy i promocji. Edukacja kulturalna młodego pokolenia oraz wspieranie imprez kulturalnych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym, ma zapewnić wzrost aktywności kulturalnej społeczeństwa regionu. Duże znaczenie w tym względzie przypisuje się również rozwojowi międzynarodowej i międzyregionalnej współpracy kulturalnej. Polepszeniu warunków życia mieszkańców Opolszczyzny ma też służyć zachowanie, popularyzacja i wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych regionu.

Jako jeden z głównych, wskazanych do wykonania celów operacyjnych Strategii wymieniono **zachowanie i wykorzystanie zasobów kulturowych oraz przyrodniczych wsi**. Jego realizacja powinna odbywać się przez zachowanie tradycyjnej wiejskiej zabudowy i rewitalizację obiektów zabytkowych. Niezwykle ważne jest również zachowanie cennych bądź charakterystycznych dla budownictwa wiejskiego obiektów gospodarczych przez ich adaptację do nowych funkcji. By umożliwić przyszłym pokoleniom korzystanie z dorobku ich przodków, konieczne jest udokumentowanie i promocja zasobu kulturowego wsi oraz wsparcie innowacyjnych kierunków jego wykorzystania. O atrakcyjności wsi decyduje również przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkowa, jaką wieś oferuje swoim mieszkańcom i turystom, stąd istotnym elementem będzie zachowanie i rewitalizacja parków wiejskich, alei i obszarów zieleni oraz zbiorników i cieków wodnych.

Rozdział siódmy Strategii poświęcony został **wielokulturowej tożsamości**, która jest jednym z podstawowych wyróżników regionu. Jej rozwój nawiązuje do historycznej tradycji dawnego Śląska, z silnymi polskimi, niemieckimi i czeskimi wpływami kulturowymi, które współcześnie zostały wzbogacone, m.in. przez tradycje kresowe. Planuje się wsparcie działań w zakresie ochrony i przywracania dziedzictwa kulturowego regionu, zarówno materialnego, jak i niematerialnego, oraz popularyzację historii Śląska. Podkreślono wagę ochrony zabytków i dóbr kultury oraz podejmowanie działań na rzecz przywrócenia obiektów utraconych. Dokument kładzie również nacisk na **powszechną edukację regionalną** jako podstawowy element kształtowania tożsamości, deklarując wsparcie dla działalności kulturalnej, edukacyjnej i społecznej organizacji pozarządowych (w tym mniejszości narodowych i etnicznych) oraz dla badań naukowych i gromadzenia zbiorów (w tym relacji ustnych), które dotyczą najnowszej historii regionu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007–2013 został przyjęty przez Komisję Europejską Decyzją nr **CC 2007 PL 161 PO 012** z dnia 1 października 2007 r. oraz Uchwałą Zarządu Województwa Opolskiego nr 1070/2007 z dnia 29 października 2007 r. Podstawowym celem RPO WO 2007-2013 jest zwiększenie konkurencyjności oraz zapewnienie spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej dla podniesienia atrakcyjności województwa opolskiego, jako miejsca do inwestowania, pracy i zamieszkania. W ramach RPO WO 2007-2013 wspierane będą działania z zakresu m.in. innowacyjności, rozwoju i zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw, budowy społeczeństwa informacyjnego, infrastruktury edukacyjnej, komunikacyjnej, ochrony środowiska i ochrony zdrowia, rewitalizacji, turystyki i kultury. W ramach Osi priorytetowej

5: *Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe* realizowane są m.in. działania związane z inwestowaniem w kulturę a wśród nich: *Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego i Rozwój infrastruktury kulturalnej*. Celem tych działań jest wzrost znaczenia kultury w regionie poprzez poprawę warunków i jakości świadczonych usług kulturowych skutkujących zwiększeniem uczestnictwa społeczeństwa w życiu kulturalnym regionu oraz zachowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Realizacja projektów wpłynąć ma na unowocześnienie obiektów kultury oraz poprawę ich wyposażenia, w tym m.in. w sprzęt wystawienniczy, magazynowy, techniczny i multimedialny, jak również w systemy podnoszące stopień bezpieczeństwa obiektów. Projekty uzyskujące wsparcie w ramach działania mają się ponadto przyczynić do zachowania dziedzictwa kulturowego i naturalnego w zakresie ochrony historycznych i zabytkowych obiektów, zapobiegania ich niszczeniu i dewastacji oraz ich pełnego wykorzystania do prowadzenia działalności kulturalnej.

Kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały uwzględnione również w Osi priorytetowej 6: *Aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych*, która definiuje działanie *Rewitalizacja zespołów miejskich i zdegradowanych*. W jego wyniku wsparciem objęte będą m.in. centra starych miast, obiekty dziedzictwa kulturowego oraz podejmowane będą niezbędne działania w obszarze infrastruktury.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego. Aktualny Plan przyjęty został uchwałą nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego w dniu 28 września 2010 r. Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem Planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych. W kolejnych aktualizacjach Planu, niezwykle istotne będzie wskazanie niebezpieczeństw, jakie mogą stanowić nowe inwestycje dla historycznie ukształtowanego zabytkowego krajobrazu kulturowego Opolszczyzny.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Wg autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów

dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział Planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co dowodzi wagi, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu (np. turystykę i rekreację, osadnictwo, leśnictwo, rolnictwo). Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Przywołując cele i priorytety ochrony dziedzictwa kulturowego określone w *Programie opieki nad zabytkami województwa opolskiego na lata 2007–2010*, określono główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

- 1) zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
 - wymóg uczynienia historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
 - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
 - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni,
- 2) obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie m.p.z.p. z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym,
- 3) nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w m.p.z.p.
- 4) kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych,
- 5) wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem,
- 6) oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy,
- 7) harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji,
- 8) zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast,
- 9) eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego,
- 10) inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2007–2010 przyjęty został do realizacji uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego Nr XIV/158/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. Pionierski dokument, opracowany przez Regionalny Ośrodek Badania i Dokumentacji Zabytków w Opolu, zawiera omówienie kierunków polityki państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego, uwarunkowanej ówczesnym stanem prawnym. W dalszej części Program przedstawia wyczerpująco charakterystykę krajobrazu kulturowego Opolszczyzny, z wyszczególnieniem wszystkich typów obiektów zabytkowych i krótkim opisem szczególnie cennych obiektów. Ówczesny stan posiadania województwa zawarty został w opisach poszczególnych typów zabytków i zilustrowany w zestawieniach tabelarycznych: stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, ilości zabytków nieruchomych w poszczególnych gminach i zasobu zabytków ruchomych, skonfrontowanego z zasobami innych województw. Kilka podrozdziałów poświęcono również twórczości ludowej i dziedzictwu wartości niematerialnych, istotnym dla tożsamości kulturowej Śląska Opolskiego.

Program określił cele strategiczne i priorytety polityki samorządu wojewódzkiego w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

I Cel Strategiczny: utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa.

Priorytety:

- realizacja zadań własnych samorządu woj. w świetle ustawy o ochronie zabytków,
- rewaloryzacja miast
- poprawa stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi
- ochrona dziedzictwa archeologicznego
- rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa
- rozwój instytucji opieki nad zabytkami.

II Cel Strategiczny: ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytety:

- uznanie dziedzictwa kulturowego za bogactwo stymulujące rozwój gospodarczy.
- wstrzymanie procesu degradacji założeń pałacowo-parkowych.
- wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych.
- wspieranie działania istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków.

III Cel Strategiczny: promocja dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej.

Priorytety:

- podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa o regionalnym dziedzictwie kulturowym
- powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi
- współpraca między regionami.

Dokument nakreślił także szczegółowo kierunki działań warunkujące realizację założeń programu.¹⁸

¹⁸ Szczegółowe zestawienie celów strategicznych, priorytetów i kierunków działań patrz: tabela w załączniku nr 5 aneksu Programu

Sprawozdanie z Realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2007–2010 (I etap monitoringu lata 2007–2008). POnZ WO na lata 2007–2011 został poddany ocenie po dwuletnim okresie od wprowadzenia go w życie. Dokument przyjęty został uchwałą Nr XXXVI/374/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 29 września 2009 r. Na podstawie ankiet przeprowadzonych w gminach i powiatach województwa opolskiego sporządzono analizę stanu realizacji założeń Programu na niższych szczeblach samorządowych. Dane wykazały stan znacznie powyżej średniej krajowej w ilości utworzonych gminnych ewidencji zabytków i w opracowaniu gminnych programach opieki nad zabytkami. Analiza wykazała także wzrost nakładu środków finansowych, pozyskiwanych z różnych źródeł na działania remontowe i konserwatorskie przy obiektach zabytkowych. Zebrane dane pozwalają na postawienie tezy o pojawieniu się korzystnej tendencji, polegającej na zmianie stosunku do obiektów zabytkowych. Zarówno władze samorządowe, jak i lokalne społeczności zaczynają cenić historię i tradycję swoich „małych ojczyzn” i dostrzegają w nich wartości nie tylko duchowe. Zabytki traktowane są coraz częściej nie jak nieznośny balast stanowiący obciążenie dla lokalnego budżetu, ale jak obiekty stwarzające możliwości na rozwój, wzrost atrakcyjności miejscowości i zwiększenie aktywności społecznej a w efekcie, dające szansę na zwiększenie tego budżetu. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem jest znaczący wzrost zainteresowania historią regionalną wśród młodych ludzi (doskonałym dowodem na to są liczne historyczne fora internetowe). Krótki okres monitorowania Programu nie pozwala stwierdzić, czy te pozytywne tendencje mają trwały charakter.

Monitoring podsumowuje działania władz wojewódzkich we wszystkich aspektach ochrony dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny. Zawarte w Sprawozdaniu, odnoszące się do kontekstu założeń Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2007–2010, analizy pozwoliły na opracowanie wniosków uwzględnionych w niniejszym programie obejmującym perspektywę lat 2011–2014. Cele strategiczne i priorytety ochrony dziedzictwa nie uległy zmianie, niewielkiej korekcie i uzupełnieniom poddano zestaw zadań, prowadzących do osiągnięcia zaplanowanych efektów.

V. CHARAKTERYSTYKA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Śląsk Opolski, jako część wielkiej krainy śląskiej, ma swoją specyfikę, którą można porównywać tylko z sąsiednimi regionami, pozostałymi częściami dawnego historycznego Śląska – województwami śląskim i dolnośląskim. Wszystkie te regiony łączy wspólna przeszłość oraz fakt, że są to ziemie pogranicza, z naturalnym dla tego typu obszarów piętnem wielokulturowości. Ta dominująca cecha powoduje, że granice kulturalne Śląska nie pokrywają się z granicami państwa polskiego, lecz przekraczają je, wykazując cechy zbieżne z kulturą i sztuką pn. Czech, Moraw, niemieckiej Saksonii i Brandenburgii. Jednocześnie poszczególne części Śląska, którego podział administracyjny nastąpił w wyniku wojen śląskich, prezentują znaczne odrębności, do których przyczyniły się dzieje współczesne, różnice w charakterze gospodarki, zmiany demograficzne, spowodowane ostatnią wojną, uwarunkowania społeczne i socjologiczne.

V.1. OBIEKTY ZABYTKOWE

Krajobraz kulturowy Opolszczyzny przypomina w ogólnej strukturze zasoby sąsiedniego województwa dolnośląskiego. Województwo opolskie, choć najmniejsze w Polsce, może pochwalić się nieproporcjonalnie dużą do wielkości zajmowanej powierzchni liczbą obiektów zabytkowych. Znajduje się tu ponad 25 tysięcy **zabytków architektury**, w tym 2874 objętych jest ochroną na podstawie wpisu do rejestru zabytków¹⁹. Wśród rodzajów rejestrowych obiektów architektury i budownictwa wyraźnie przeważają obiekty mieszkalne (1009), następne w kolejności są budowle sakralne (625), układy zieleni komponowanej (215), zabudowa folwarczna (185), dwory i pałace (152), budynki użyteczności publicznej (135), cmentarze (132), budowle przemysłowe (83), dzieła obronne (54), układy urbanistyczne (36), zamki (28), pozostałe obiekty zaliczono do kategorii: inne. W sferze **urbanistyki i ruralistyki** Opolszczyzna może się pochwalić wspaniałymi, świetnie zachowanymi przykładami miejskich układów przestrzennych o znaczeniu krajowym, takich jak: Byczyna, Paczków, Głogówek, Brzeg, Nysa i stolica regionu – Opole oraz o znaczeniu regionalnym, m.in.: Otmuchów, Prudnik, Strzelce Opolskie, Ujazd, Baborów, Biała, Głubczyce, Praszka, Prószków. Na terenie województwa spotykamy zróżnicowane kompozycyjnie układy ruralistyczne, oprócz ulicówek i owalnic o proveniencji średniowiecznej z późniejszymi nawarstwieniami, spotyka się rzadsze: rzędówka brzegowa (Pilszcz), układ okólny (Księża Pole), koncentryczny (Pokój). W różnych rejonach Opolszczyzny występuje charakterystyczna zabudowa wiejska. Jej bogactwo i zróżnicowanie wynika z zastosowania różnych materiałów (kamień wapienny, drewno, cegła), różnych kompozycji zagród, formy zastosowanego detalu architektonicznego i zdobień, charakterystycznych dodatków, elementów małej architektury, itp.

¹⁹ Wg statystyk KOBiDZ, stan na 04.10.2010

1. Byczyna, fot. R. Sołdek [za: www.byczyna.pl]

2. Jemielnica, fot. [za: www.jemielnica.pl]

Architektonicznym układom wsi towarzyszą na ogół elementy kształtowanej zieleni a dominantami architektonicznymi i kompozycyjnymi bywają kościoły oraz zespoły dworsko- i pałacowo-folwarczne. Tylko cztery wsie: Grobniki, Jemielnica, Pilszcz i Ścinawa Nyska wpisane są do rejestru zabytków ze względu na dobrze zachowane układy ruralistyczne. Zainicjowany przez Wojewodę Opolskiego program *Waloryzacja Zabytkowego Zasobu Wsi Opolskiej* zaowocował opracowaniem przez opolski ROBiDZ zestawienia wsi województwa opolskiego o wysokich walorach zabudowy i ukształtowania przestrzennego wymagających ochrony. Wytypowano 105 wsi, z tego 12 o wybitnych wartościach, m.in.: Złotogłowice (gm. Nysa), Stary Paczków (gm. Paczków), Kadłub Wolny (gm. Zębowice), Zakrzów Turawski (gm. Turawa), Strzeleczyki, Iglowice (gm. Namysłów), Brzezinki (gm. Wołczyn).

3. Stary Paczków, fot. M. Sawiński

Śląsk Opolski obfituje w **założenia pałacowe i dworskie**, niektóre okazałe, o malowniczej, często wymyślnej architekturze (Moszna, Kopice, Tułowice), niektóre skromniejsze, stanowiące jedną z kilku siedzib właściciela klucza ziemskiego (dwór w Olszance). Dworskie, pałacowe i folwarczne zespoły architektoniczne na ogół otoczone są parkami i harmonijnie wkomponowane w krajobraz pól, łąk, lasów, wzniesień i dolin rzecznych. Ogółem w województwie zachowało się 269 tego typu obiektów

4. Pałac w Naroku, fot. M.E. Wojciechowscy [za: www.fototrip.pl/galeria]

28 **zamek**ów na ogólną liczbę 418 wpisanych do rejestru zabytków w Polsce, sytuuje województwo opolskie na czwartym miejscu pod względem zasobności w tego rodzaju architekturę. Osiem z nich znajduje się w ruinie. Opolszczyzna może się poszczycić jednym z najpiękniejszych zamków renesansowych – siedzibą piastowską w Brzegu. Prócz niej na uwagę zasługują: piękny, niestety zaniedbany, zamek Oppersdorffów w Głogówku oraz dobrze utrzymane budowle w Otmuchowie i Rogowie Opolskim, a także ostatnio wyremontowane zamki w Kamieniu Śląskim i Prószkowie.

5. Pałac w Kopicach [za: www.fototrip.pl/galeria]

6. Hall pałacu w Mosznej, fot. J. Sawiński

7. Pałac w Próżkowie, fot. M. Sawiński

8. Kaplica pałacu w Prószkowie, fot. M. Sawiński

9. Zamek w Niemodlinie, fot. B. Brandt [za: www.fototrip.pl/galeria/]

Oprócz budowli zamkowych licznie reprezentowane są umocnienia i **mury miejskie**, najbardziej reprezentatywne znajdują się w Byczynie, Paczkowie, Niemodlinie, Strzelcach Opolskich, Głubczycach, Głogówku, Nysie i Koźlu.

Wśród **architektury sakralnej** odrębną grupę (65 obiektów) tworzą kościoły drewniane Opolszczyzny, umiejscowione w pn. części województwa i włączone w szlak architektury drewnianej Polski Południowej, który jest częścią europejskiego szlaku architektury drewnianej. Niestety niedostateczny stan zabezpieczeń przeciwpożarowych tych cennych obiektów doprowadził do unicestwienia w ostatnich latach kilku z nich²⁰. Inne cenne

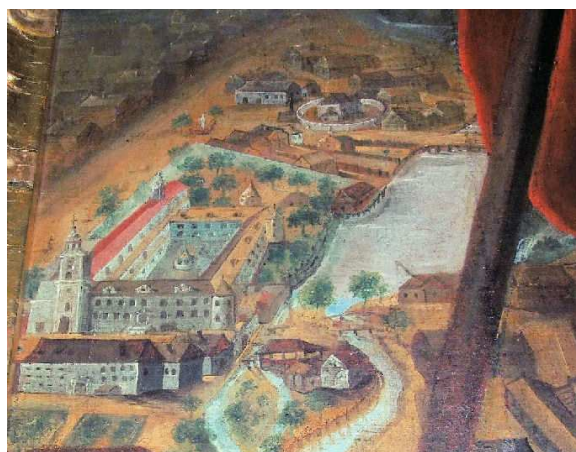

10. Kościół w Wędrzyni, fot. J. Sawiński.

budowle to zespoły klasztorne w Jemielnicy, Czarnowasach i na Górze św. Anny, kościoły Nysy, Brzegu, kościół w Małujowicach z gotyckim uskokowym portalem, kryjący we wnętrzu wspianą zespół małowideł średniowiecznych, kościół w Paczkowie.

11. Kościół w Głogówku [za: www.parafia.glogovia.pl/photogallery]

12. Klasztor w Jemielnicy, fot. J. Sawiński

Przejawem znacznego udziału Żydów w życiu Śląska Opolskiego są pozostałości **zabytków kultury żydowskiej**. Wśród nich przeważają kirkuty, których zachowało się ok. 30. W niewielkim stopniu zachowały się, znacznie przebudowane synagogi (Opole, Głogówek).

13. Kościół św. Jakuba w Nysie [za: www.skyscrapercity.com/showthread]

²⁰ Kościół św. Anny w Czarnowasach, spalony w 2005 r., XVI-wieczny kościół w Nasalach, który spłonął w maju 2010 r.

Najbardziej charakterystycznymi **budynkami użyteczności publicznej** są ratusze miejskie. W dobrym stanie przetrwał renesansowy ratusz w Brzegu, ratusze w innych miastach prezentują późniejsze formy stylowe, często z wyraźnymi nawarstwieniami różnych stylów. Prócz ratuszy licznie reprezentowane są dworce kolejowe, budynki pocztowe, szpitale, szkoły.

14. Ratusz w Głogówku [www.polskaniezwykla.pl/gallery/]

15. Krapkowie – wapiennik [za:www.krapkowie.pl]

16. Krapkowie – papiernia [za:www.krapkowie.pl]

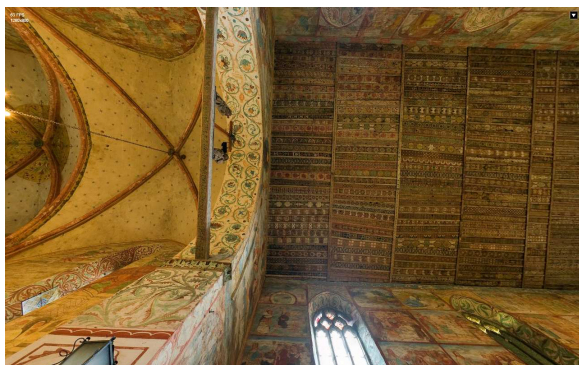
Charakterystycznymi przedstawicielami **architektury przemysłowej** Opolszczyzny są wapienniki (Gogolin, Góraźdże). Oprócz nich liczne są typowe na całym Śląsku cegielnie, browary, huty, cukrownie. Wśród zabytków techniki zachowały się również mosty (w tym jeden z najstarszych w Europie – most żeliwny w Ozimku), wiatraki holendry i urządzenia hydrologiczne szlaku odrzańskiego.

W zasobie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu znajduje się ponad 12 tysięcy kart ewidencyjnych obiektów **zabytkowego wyposażenia wnętrza**²¹, z tego, do września 2010 r., na podstawie 898 decyzji, 7281 obiektów zostało wpisanych do rejestru zabytków²². Obiekty te w znacznej większości stanowią wyposażenie wnętrz sakralnych (6179), pozostałe są elementami składowymi różnych kolekcji (744) i obiektami nie przypisanymi do konkretnej lokalizacji (358)²³.

²¹ źródło KOBiDZ, stan na 30.09.2009

²² źródło KOBiDZ, stan na 30.09.2010

²³ ibidem

17. Polichromie w kościele w Malujowicach [za: <http://panoramy.zbooy.pl/360/pan/malujowice-kosciol/>]

18. Portal kościoła w Malujowicach [za: <http://panoramy.zbooy.pl/360/pan/malujowice-kosciol/>]

Opolskie zajmuje drugie miejsce w ilości rejestrowych **stanowisk archeologicznych** w Polsce. Na ogólną liczbę 1136 stanowisk (co stanowi 15% w skali całego kraju), 97 stanowią grodziska, osady, dwory obronne i fortyfikacje, 48 – cmentarze i kurhany, 35 – kopalnie, huty, pracownie kamieniarskie, 723 – osady, pozostałe zaliczono do innych przejawów prehistorycznej działalności człowieka. Przewodzący Dolny Śląsk ma ich 1492 a trzecia w kolejności Wielkopolska – 644²⁴. Obszary o największej liczbie stanowisk (tereny najważniejsze z punktu widzenia zasobów archeologicznego dziedzictwa kulturowego) to: Wysoczyzna Głubczycka (cały przekrój stanowisk pradziejowych i średniowiecznych); tereny pomiędzy środkowym biegiem Nysy Kłodzkiej i górnym biegiem Oławy na Ziemi Nyskiej (stanowiska datowane na neolit i koniec epoki brązu oraz okres halsztacki); tereny wzdłuż rzeki Widawy na Ziemi Namysłowskiej (głównie osadnictwo ludności kultury pomorskiej i przeworskiej); tereny wzdłuż rzeki Prosnicy na Ziemi Kluczborskiej i Oleskiej (głównie osadnictwo ludności kultury łużyckiej).

Szczególną ochroną, określoną odrębnymi przepisami prawnymi²⁵, objęte są **miejsca pamięci narodowej**, utrwalające znaczące dla tożsamości państwa i narodu wydarzenia, obiekty i postacie. Na uwagę zasługują trzy obiekty z terenu Opolszczyzny, które odegrały znaczącą rolę w dziejach Polski. Wszystkie, to rozległe obszarowo, wieloelementowe zespoły, o urozmaiconej kompozycji i zróżnicowanym charakterze.

19. Pomnik Czynu Powstańczego, Góra Św. Anny

[za: www.polskaniezwykla.pl/galeria/]

²⁴ dane na temat archeologii pochodzą z KOBiDZ i prezentują stan na 30.06.2009

²⁵ m.in.: Ustawa z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (Dz.U. nr 2 poz. 2 z późn. zm.), Ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz.U. nr 41 poz. 412), Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. nr 39 poz. 311 z późn. zm.),

Stanowią dziś miejsca przywołujące tragiczne zjawiska i wydarzenia z historii współczesnej. Dwa z nich, związane są z II wojną światową: hitlerowski obóz koncentracyjny w Sławięcicach i obóz jeniecki w Łambinowicach, trzeci to zespół Pomnika Czynu Powstańczego na Górze św. Anny.

Dnia 14 kwietnia 2004 r. prezydent RP wydał rozporządzenie, którym uznaje zabytkowy **zespół Góry św. Anny** za **pomnik historii** (Dz.U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1061). Jest to do tej pory jedyny pomnik historii na terenie Opolszczyzny. Założenie obejmuje układ wsi, klasztor franciszkanów, kalwarię, dom pielgrzyma, pomnik Czynu Powstańczego oraz układ dróg i alej. Komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy został objęty szczególną ochroną, ze względu na wartości kulturowe, będące przykładem zespolenia obiektów architektury z otwartą kompozycją krajobrazową, stanowiącę ponadto materialne świadectwo przenikania się kultur, religii i postaw patriotycznych. Pozostałe dwa zespoły wymagają szybkich i zdecydowanych działań konserwatorskich i rewitalizacyjnych oraz opracowania koncepcji ich zagospodarowania i wykorzystania w polityce historycznej, prowadzonej przez władze publiczne.

Poniżej przedstawiono listę obiektów zabytkowych o szczególnym znaczeniu dla tożsamości regionalnej i kulturowej Śląska Opolskiego, prezentujących wyjątkowe walory historyczne i estetyczne, które są proponowane do objęcia szczególną ochroną²⁶ oraz aktualne, szczegółowe zestawienie tabelaryczne wszystkich obiektów zabytkowej architektury i budownictwa wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego (stan na grudzień 2010 r)²⁷:

1. Proponowane pomniki historii (obiekty wobec których trwa proces zatwierdzania)

- Nysa – kościół pw. Św. Jakuba i Agnieszki,
- Paczków – zespół staromiejski,
- Małujowice – kościół pw. Jakuba Apostoła,
- Jemielnica – zespół pocysterski z zabytkowym układem ruralistycznym,
- Byczyna – historyczne założenie urbanistyczne w granicach murów obronnych.

2. Inne obiekty, które mogą spełniać wymogi uznania za pomnik historii:

- kościoły na szlaku polichromii brzeskich: Strzelniki, Pogorzela, Krzyżowice
- kościoły na szlaku kościołów drewnianych: Michalice, Olesno, Miechowa, Gierałcice, Baborów,
- Brzeg – historyczny układ urbanistyczny,
- Namysłów – historyczny układ urbanistyczny w granicach murów obronnych,
- kościół w Kałkowie,
- kościół w Hajdukach Nyskich,
- Głogówek – zespół zamkowo-klasztorny,
- Nysa – zespół bożogrobców,
- Nysa – zespół jezuicki,
- Opole – franciszkański zespół kościelno-klasztorny,
- Niemodlin – zespół zamkowy,
- Otmuchów – zespół: zamek, kościół, ratusz,
- Moszna – zespół pałacowo-parkowy,
- Kamień Śląski – zespół pałacowo-parkowy,

²⁶ za: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego., 2010 r.

²⁷ źródło: WUOZ Opole

- Frączków – zespół pałacowo-parkowy,
 - Prószków – zamek,
 - miejsce pamięci narodowej w Łambinowicach,
 - Biała – cmentarz żydowski z grodziskiem,
 - Pokój – kościół ewangelicki,
 - Most żeliwny w Ozimku,
 - Prudnik – wieża Woka.
3. Obiekty proponowane do objęcia ochroną jako parki kulturowe:
- szlak polichromii brzeskich,
 - szlak polichromii nyskich,
 - twierdza Nysa,
 - twierdza Koźle,
 - teren bitwy pod Byczyną,
 - brzeska średniowieczna kamienica mieszczańska,
 - zespół parkowo-ruralistyczny w Pokoju,
 - zespół przemysłowy huty w Zagwiździu.
4. Proponowane do powołania archeologiczne parki kulturowe:
- park kulturowy „Ostrówek” w Opolu,
 - park kulturowy „Jędrychowice”,
 - park kulturowy „Włodzienin”,
 - park kulturowy „Biała”,
 - park kulturowy „Głogówek – Wójtowiec,
 - park kulturowy „Gierów”.

Uzupełnieniem omówienia zasobu zabytkowego województwa opolskiego jest poniższy wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków z ich podziałem na kategorie:

układy ruralistyczne:

- Grobniki, gm. Głubczyce; zespół urbanistyczny wsi; XVIII/XIX w.; nr rej. zab. 782/64 z 11.04.1964 r.
- Jemielnica, gm. Jemielnica – układ przestrzenny wsi; stare osiedle; nr rej. zab. 133/57 z 12.09.1957 r.
- Pilszcz, gm. Kietrz; zespół urbanistyczny; XVIII/XIX w.; nr rej. zab. 795/64 z 13.04.1964 r.
- Ścinawa Nyska, gm. Korfantów; osiedle zabytkowe; nr rej. zab. 164/57 z 23.09.1957 r.

przemysł metalowy i szklarski:

- gm. Murów – Zagwiździe; huta żelaza wraz z kanałami i przepustami; 1839, XIX, XX w.; nr rej. zab. 1879/67 z 26.05.1967 r.
- gm. Ozimek – Jedlice; pozostałości dawnego osiedla hutniczego - budynek huty; nr rej. zab. 1948/70 z 7.12.1970 r.

przemysł spożywczy:

- Brzeg - budynek produkcyjny zakładu młynarskiego; pl. Młynów; 1889 r.; nr rej. zab. 2252/90 z 29.12.1990 r.
- Byczyna - zespół młyński, ul. Polanowicka 5, 7, 9 (budynek produkcyjny z urządzeniami, magazyn, silos, budynek mieszkalny); pocz. XX w.; nr rej. zab. 2277/91 z 23.08.1991 r.
- Głubczyce - Słodownia z suszarniami; ul. Żeromskiego 1; nr rej. zab. 46/2006
- Namysłów - zespół browaru Namysłów, ul. Chrobrego 26; nr rej. zab. 43/2005 z 19.10.2005 r.

- Nysa - budynek słodowni z suszarniami, ul. Słowiańska 18; nr rej. zab. 72/2008 z 27.08.2008
- Strzelce Opolskie - budynek dawnego browaru, ul. Kościuszki 4; l. 90-te XIX w.; nr rej. zab. 2267/91 z 20.05.1991 r.
- gm. Ujazd - Księży Las; budynek dawnej gorzelnii; XIX/XX w.; nr rej. zab. 2134/86 z 25.08.1986 r.
- gm. Wilków – Pszeniczna; budynek gorzelnii z płatkarnią wraz z urządzeniami ciągu technologicznego w dawnym zespole folwarcznym; poł. XIX, l. 20-te XX w.; nr rej. zab. 14/2002 z 16.09.2002 r.

przemysł wapienniczy:

- gm. Gogolin – Górażdże; dwa piece do wypału wapna; bateria dwóch bliźniaczych pieców szybowych; 1823 r.; nr rej. zab. 2149/87 z 9.02.1987 r.
- Krapkowice - piec wapienniczy, ul. Opolska 69a; 1900 r.; nr rej. zab. 2286/91 z 14.10.1991 r.
- Krapkowice - piec wapienniczy, ul. Opolska 75; pocz. XX w.; nr rej. zab. 2288/91 z 18.10.1991 r.
- Krapkowice - piec wapienniczy, ul. Opolska 77a; nr rej. zab. 2287/91 z 18.10.1991 r.
- gm. Leśnica - Góra św. Anny; piec wapienniczy szybowy wolnostojący; nr rej. zab. 2226/90 z 10.07.1990 r.
- gm. Prószków – Boguszyce; ruina wapiennika; XIX w.; nr rej. zab. 1786/66 z 14.10.1966 r.

młyny wodne, wiatraki, elektrownie wodne:

- gm. Biała – Gostomia; wiatrak typu holenderskiego; XVIII w.; nr rej. zab. 875/64 z 14.05.1964 r.
- gm. Biała - Górka Prudnicka; ruina wiatraka; XIX w.; nr rej. zab. 287/58 z 20.02.1958 r.
- gm. Dąbrowa – Chróścina; wiatrak drewniany; XIX w.; nr rej. zab. 635/59 z 13.11.1959 r.
- Grodków - wiatrak holenderski; XIX w.; nr rej. zab. 587/59 z 12.10.1959 r.
- Jemielnica - dawny młyn; 1834 r.; nr rej. zab. 2011/74 z 29.04.1974 r.
- gm. Kamiennik – Szklary; dawny młyn wodny, ob. dom nr 82; II poł. XIX w.; nr rej. zab. 1952/71 z 08.11.1971 r.
- gm. Korfantów – Włostowa; dawny młyn wodny, ob. elektryczny wraz z wyposażeniem; XIX/XX w.; nr rej. zab. 2069/81 z 20.05.1981 r.
- Leśnica - młyn wodny, ul. Porębska 6; XIX w.; nr rej. zab. 972/65 z 28.01.1965 r.
- gm. Niemodlin – Gościejowice; dawny młyn wodny; 1846 r.; nr rej. zab. 1650/66 z 22.09.1966 r.
- gm. Popielów - Stare Siołkowice; wiatrak drewniany typu koźlak; 1848 r.; 2047/80 z 16.04.1980 r.
- gm. Popielów - Stare Siołkowice; wiatrak drewniany typu paltrak; ul. Boczna 6; 2045/80 z 28.02.1980 r.
- gm. Popielów - Stare Siołkowice; młyn wodny; ul. Młyńska 21; XIX w.; nr rej. zab. 1808/66 z 17.10.1966 r.
- Prudnik - dawny młyn wodny; 1788, 1935 r.; nr rej. zab. 687/63 z 16.10.1963; 302/58 z 20.02.1958 r.
- gm. Strzeleczyki – Łowkowice; wiatrak; 1868 r.; nr rej. zab. 1622/66 z 21.09.1966 r.
- Tułowice - dawny młyn wodny w zespole pałacowym; 1763 r.; nr rej. zab. 1018/65 z 08.05.1965 r.

infrastruktura techniczna, układy hydrologiczne:

- Biała - wieża wodociągowa, tzw. wodna; 1606, XVII w.; nr rej. zab. 580/59 z 01.07.1959, 578/59 z 01.07.1959 r.
- Brzeg - wodociągowa wieża ciśnień PKP, ul. Kolejowa; 1909 r.; nr rej. zab. 2327/93 z 10.12.1993 r.
- Brzeg - wieża ciśnień komunalna, ul. Rybacka 5; nr rej. zab. 2324/93 z 9.09.1993 r.
- Głogówek - wieża wodna; 1597 r.; nr rej. zab. 870/64 z 13.05.1964 r.
- Jemielnica - dwa mostki na rzece; XVIII w.; nr rej. zab. 2011/74 z 29.04.1974 r.
- Kędzierzyn-Koźle - zespół obiektów na terenie Woj. Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, ul. Filtrowa 14; 1900-1902 r.; nr rej. zab. 2073/82 z 26.02.1982 r.
- Kędzierzyn-Koźle – Sławięcice; budynek mieszkalno-przemysłowy, d. elektrownia dworska, ul. Puszkina 1; 1 poł. XIX w.; nr rej. zab. 2357/96 z 20.02.1996 r.
- Kędzierzyn-Koźle - wieża ciśnień PKP (na stacji Koźle Port); 1905 r.; nr rej. zab. 2308/92 z 22.04.1992 r.
- Kędzierzyn-Koźle - wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 1, ul. Towarowa; 1914 r.; nr rej. zab. 2303/92 z 08.07.1992 r.
- Kędzierzyn-Koźle - wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 2, ul. Towarowa; 1914 r.; nr rej. zab. 2304/92 z 13.06.1992 r.
- Kędzierzyn-Koźle - wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 3, ul. Towarowa; 1908 r.; nr rej. zab. 2309/92 z 11.12.1992 r.
- Kędzierzyn-Koźle - wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 4, ul. Towarowa; 1912 r.; nr rej. zab. 2310/92 z 11.12.1992 r.
- Kędzierzyn-Koźle - fragmenty kanału żeglugowego „Kanał Kłodnicki” ze śluzami (6 śluz); nr rej. zab. 2194/89 z 30.06.1989 r.
- Kluczbork - budynek lokomotywowni wachlarzowej wraz z obrotnicą w zespole stacji kolejowej; III ćw. XIX w., 1900; nr rej. zab. 85/2009 z 18.03.2009 r.
- Korfantów - remiza strażacka, ul. Kościuszki; nr rej. zab. 2030/77 z 25.05.1977 r.
- Krapkowice - wieża wodna, ul. Kozielska; nr rej. zab. 388/58 z 15.06.1958 r.
- Krapkowice - śluza mała na stopniu wodnym Krapkowice; nr rej. zab. 2247/90 z 17.12.1990 r.
- Leśnica - dworzec kolejowy - 1933 – 1936 r.; nr rej. zab. 81/2009 z 11.02.2009 r.
- gm. Lewin Brzeski – Skorogoszcz; wodociągowa wieża ciśnień w kompleksie z budynkiem przepompowni, ul. Zamkowa 10; 1910 r.; nr rej. zab. 2391/99 z 19.07.1999 r.
- gm. Lubsza – Mąkoszyce; wiadukt nad linią kolejową; nr rej. zab. 2082/84 z 12.07.1982 r.
- Nysa - wieża ciśnień; nr rej. zab. 16/2002
- Nysa - wodociągowa wieża ciśnień „Bismarckturn”; nr rej. zab. 37/2005 z 16.03.2005 r.
- Opole - zespół budynków dworca PKP; nr rej. zab. 2227/90 z 11.09.1990 r.
- Opole - zespół obiektów, ob. WiK, ul. Oleska 66 (budynek pompowni, wieża ciśnień, komin, zbiornik wody czystej nr 1, filtry powolne, obudowa studni); 1896 r.; nr rej. zab. 2076/82 z 03.06.1982 r.
- Opole - zespół obiektów hydroinżynierskich na kanale Młynówka na 155 km rzeki Odry, ul. Piastowska; XIX/XX w.; nr rej. zab. 2198/89 z 22.09.1989 r.
- Ozimek - most żelazny nad rz. Mała Panew; 1827 r.; nr rej. zab. 1940/69 z 30.01.1969 r.
- gm. Ozimek – Jedlice; pozostałości dawnego osiedla hutniczego - kanał roboczy nawadniający; nr rej. zab. 1948/70 z 7.12.1970 r.
- gm. Strzeleczyki – Moszna; budynek stacji pomp w zespole pałacowo-parkowym, ul. Zamkowa; nr rej. zab. 2251/90 z 06.03.1991 r.

- gm. Tułowice – Szydłów; zespół obiektów stacji kolejowej; 1887 r.; nr rej. zab. 48/2006 z 29.05.2006 r.

obszary zabytkowych krajobrazów ukształtowanych historycznie:

- Baborów - stare miasto; nr rej. zab. 195/56 z 27.04.1956 r.
- Biała - stare miasto; nr rej. zab. 196/57 z 22.09.1957, N/78 z 23.10.1954 r.
- Brzeg - stare miasto; nr rej. zab. 132/54 z 23.10.1954, 622/59 z 13.11.1959 r.
- Byczyna - stare miasto, zespół urbanistyczny miasta; 1228; nr rej. zab. R.176 z 10.06.1949, 800/64 z 14.04.1964 r.
- Dobrodzień - miasto w ramach historycznego założenia; nr rej. zab. R/399/53 z 14.03.1953 r.
- Głogówek - stare miasto; nr rej. zab. 36/49 z 10.06.1949 r.
- Głubczyce - układ urbanistyczny - miasto Głubczyce w granicach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 199/56 z 30.04.1956 r.
- Głuchołazy - miasto w granicach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 138/54 z 3.12.1954 r.
- Grodków - stare miasto; nr rej. zab. 38/49 z 10.06.1949 r.
- Kędzierzyn-Koźle - stare miasto; miasto w ramach założeń średniowiecznych; nr rej. zab. 160/57 z 16.09.1957 r.
- Kietrz - stare miasteczko i osiedle w ramach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 119/57 z 12.09.1957 r.
- Kluczbork - stare miasto; nr rej. zab. 40/49 z 10.06.1949 r.
- Krapkowice - stare miasto w granicach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 197/56 z 27.04.1956 r.
- gm. Leśnica - Góra św. Anny; obszar na Górze św. Anny; nr rej. zab. 185/49 z 18.07.1949 r.
- Lewin Brzeski - układ urbanistyczny; miasto w granicach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 147/54 z 29.12.1954 r.
- Łambinowice - pomnik pamięci narodowej, były obóz jeniecki; 1870 r., 1914 r., 1939-1945 r.; nr rej. zab. 1937/68 z 01.06.1968 rozszerzenie z dn. 01.08.2002 r.
- Namysłów - układ urbanistyczny; stare miasto; nr rej. zab. 57/52 z 23.05.1952 r.
- Niemodlin - stare miasto w ramach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 56/50 z 12.03.1950 r.
- Nysa - stare miasto w ramach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 154/49 z 5.03.1949, 107/54 z 28.05.1954 r.
- Opole - układ urbanistyczny; miasto w granicach średniowiecznego założenia; nr rej. zab. 149/55 z 19.01.1955 r.
- Opole - zespół architektoniczny Rynku; nr rej. zab. 2337/94 z 12.10.1994 r.
- Otmuchów - układ urbanistyczny; miasto; nr rej. zab. 44/49 z 16.04.1949 r.
- gm. Ozimek – Jedlice; pozostałości dawnego osiedla hutniczego; nr rej. zab. 1948/70 z 7.12.1970 r.
- Paczków - stare miasto w ramach średniowiecznych założeń; nr rej. zab. 37/49 z 10.06.1949 r.
- Prudnik - stare miasto; nr rej. zab. 14/49 z 10.06.1949 r.
- Strzelce Opolskie - stare miasto; nr rej. zab. 39/49 z 10.06.1949 r.
- Ujazd - osiedle zabytkowe; nr rej. zab. 154/57 z 12.09.1957 r.
- Wołczyn - stare miasto; nr rej. zab. 163/57 z 23.09.1957 r.

V.2. MUZEALNICTWO I WYSTAWIENICTWO

W województwie opolskim funkcjonuje 16 placówek muzealnych, posiadających w swoim zbiorach ponad 115 tys. eksponatów²⁸:

– Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu to jedyna instytucja kultury prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, współfinansowana przez MKiDN (80%), Województwo Opolskie (10%) i Powiat Brzeski (10%)..

Trzy muzea, o ponadregionalnym znaczeniu, pozostają pod bezpośrednim zarządem władz województwa, są to:

- Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach – Opolu,
- Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu (z oddziałem w Kielczy),
- Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu z oddziałem w Górze Św. Anny (Muzeum Czynu Powstańczego).

Jedno, to instytucja kultury stanowiąca własność kościoła katolickiego:

- Muzeum Diecezjalne w Opolu,

Pozostałe placówki pozostają w gestii władz samorządowych niższego szczebla:

- Muzeum w Nysie,
- Powiatowe Muzeum Ziemi Głubczyckiej w Głubczycach
- Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku,
- Muzeum w Praszce,
- Oleskie Muzeum Regionalne im. J. N. Jaronia w Oleśnie,
- Muzeum Regionalne w Głogówku,
- Muzeum Ziemi Prudnickiej w Prudniku,
- Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu,
- Muzeum Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu w organizacji,

lub stanowią własność prywatną:

- Muzeum Gazownictwa w Paczkowie (właściciel: Górnośląska Spółka Gazownictwa)
- Muzeum Kowalstwa w Prószkowie (właściciel prywatny, współfinansowane przez gminę)
- Muzeum Paleontologiczne w Krasiejowie (Stowarzyszenie Miłośników Krasiejowa).

V.3. FOLKLOR. ZESPOŁY REGIONALNE. TWÓRCY LUDOWI

Spółeczeństwo Opolszczyzny, mocno zakorzenione w lokalnej kulturze i tradycji ludowej, pielęgnuje troskliwie poczucie własnej tożsamości kulturowej. Szczególnie silnie praktyka ta widoczna jest w środowiskach wiejskich, gdzie folklor i tradycja, dawne zwyczaje i obrzędy pełniły i pełnią do tej pory istotną rolę w życiu codziennym. W większości gmin województwa opolskiego funkcjonują prężnie działające placówki i stowarzyszenia związane z regionalnym dziedzictwem

²⁸ Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2010

kulturowym. W ostatnich latach widoczna stała się tendencja do powoływania nowych tego typu podmiotów.

Najliczniej reprezentowane są **chóry i zespoły śpiewacze**, których repertuar obfituje w pieśni ludowe, charakterystyczne dla danego regionu oraz zespoły folklorystyczne i regionalne, przedstawiające tańce i dawne obrzędy ludowe. Część zespołów została utworzona przez przedstawicieli mniejszości niemieckiej i kultywuje rodzimy repertuar, dając świadectwo wielokulturowej historii Opolszczyzny (Zespół Pieśni Ludowej „Guttentag” z Dobrodzienia, czy Zespół Śpiewaczy „Frohsinn z Leśnicy). Ta wielokulturowość przejawia się również w istnieniu Zespołu Muzycznego „Ta Joj” z Lewina Brzeskiego, który zrzesza miłośników kultury dawnych kresów wschodnich Rzeczypospolitej. Liczną grupę stanowią **zespoły pieśni i tańca**: w Opolu – „Opole”, w Wołczynie – „Modrzewiaczy”, w Brzegu „Piast”, w Kędzierzynie-Koźlu – „Komes” oraz **orkiestry dęte** (Leśnica, Cisek, Gogolin, Krapkowice, Nysa, Prudnik).

Na Opolszczyźnie działa spora grupa artystów ludowych. Najwięcej twórców zamieszkuje gminy Cisek, Krapkowice, Korfantów, Lewin Brzeski, Prudnik, Praszka, Opole.

Najpopularniejszą formą działalności artystycznej jest kroszonkarstwo, zajmuje się nim ponad 40 osób, w dalszej kolejności wymienić należy: rzeźbę w drewnie i korze, malarstwo, zdobienie porcelany i ceramiki, haft, wyrób koron żniwnych, gobeliniarstwo, a także kowalstwo, szydełkowanie i poezję. Twórczość ludowa eksponowana jest w lokalnych izbach muzealnych, na okolicznościowych imprezach i wystawach, przy okazji różnych wydarzeń kulturalnych, także o znaczeniu ponadregionalnym.

V.4. SZLAKI TURYSTYCZNE

Teren województwa opolskiego pokryty jest siecią szlaków turystycznych, których ilość w ostatnich latach znacznie wzrasta. Przez Opolszczyznę przebiega kilka ogólnoeuropejskich tematycznych szlaków i tras turystycznych. Planuje się utworzenie nowych szlaków tematycznych w oparciu o szlaki historyczne, uwzględniające cenne dla województwa zespoły i obiekty zabytkowe oraz uatrakcyjnienie oferty szlaków istniejących.

1. Istniejące szlaki turystyczno-kulturowe (piesze i rowerowe)

- Via Regia
- Szlak św. Jakuba
- Szlak św. Jana Nepomucena
- Szlak Polichromii Brzeskich (Brzeg, Lewin Brzeski, Łosiów, Pogorzela, Małujowice),
- Szlak Drewnianej Architektury Sakralnej Opolszczyzny,
- Szlak Cystersów (klasztor w Jemielnicy),
- Szlak Zamków i Pałaców,
- Szlak Powstańców Śląskich (Dąbrówka, Jemielnica, Góra św. Anny, Leśnica, Kędzierzyn-Koźle, Bierawa),

- Szlak Martyrologii Jeńców Wojennych (Niemodlin, Łambinowice),
- Szlak spacerowy im. Xawerego Dunikowskiego (rejon Góry św. Anny),
- Szlak im. Mikołaja Kopernika (Nysa),
- Szlak Dzierżona (Kluczbork, Maciejów, Byczyna),
- Szlak miejski po mieście Nysa,
- Szlak Fortów Nyskich.

2. Projektowane szlaki turystyczno-kulturowe:

- Szlak Zabytkowych Pieców Wapienniczych,
- Szlak pałaców Opolszczyzny zaadaptowanych na hotele i pensjonaty,
- Szlak Architektury Modernistycznej,
- kontynuacja Szlaku św. Jana Nepomucena,
- Szlak św. Jakuba – przedłużenie europejskiej drogi pielgrzymkowej do Santiago de Compostela w kierunku wschodnim,
- kontynuacja szlaku Via Regia,
- Szlak Bursztynowy Proсны (samochodowy),
- Szlak Romański Proсны (samochodowy).

3. Projektowane archeologiczne szlaki turystyczne:

- Średniowieczne górnictwo złota wzdłuż rzeki Białej Głuchołaskiej w Głuchołazach i Podlesiu (szlak w rezerwacie, do rewaloryzacji),
- Średniowieczne górnictwo złota wzdłuż rzek Złoty Potok i Bystry Potok,
- Las Miejski w Prudniku,
- Park Stobrawski – obszar leśny nad rzeką Stobrawą i Budkowiczanką,
- Szlak Średniowiecznych Grodzisk wzdłuż Nysy Kłodzkiej (tzw. Przesieki Śląskiej),
- Szlak po ruinach późnośredniowiecznych zamczysk

V.5. NIERUCHOMOŚCI WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NALEŻĄCE DO WOJEWÓDZKICH SAMORZĄDOWYCH JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH ODDANE PRZEZ WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE W UŻYTKOWANIE WIECZYSTE – CHARAKTERYSTYKA I STAN ZACHOWANIA.

1. Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, ul. Mały Rynek 7 (dawne kolegium jezuickie)

nr rej.: 156/56 z 4.03.1955

Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu

Barokowy budynek kolegium jezuickiego powstał w końcu XVII w., w wyniku przebudowy i połączenia dwóch kamienic. Na fasadzie budynku widnieją kartusze herbowe Georga Christopha von Proskau i jego małżonki. Hrabowski ród von Proskau był właścicielem jednego z dwóch domów, które złożyły się na obecną budowlę. W XVII w. przekazali swój budynek jezuitom. W 1773 r., po sekularyzacji majątku zakonnego, budynek przejęła administracja pruska. Spełniał on różne funkcje, m.in. od roku 1816 do 1832 mieściła się w nim część biur rejencji opolskiej. Później służył jako szpital miejski, a od roku 1932 mieściło się w nim muzeum i biblioteka. Od roku 1946 nadal służy celom muzealnym.

Stan techniczny dobry – po kompleksowym remoncie w ramach projektu „Mons Universitatis”, zakończonym w 2008 r.

Budynek Muzeum Śląska Opolskiego, fot. J. Saviński

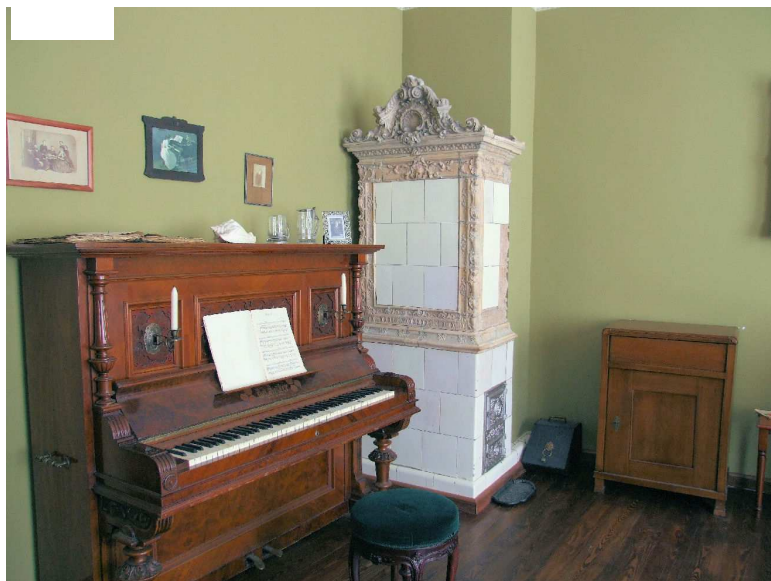
2. Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, kamienica, ul. Św. Wojciecha 13

nr rej.: 158/55 z 09.03.1955

Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu

W 1980 roku muzeum otrzymało klasycystyczną kamienicę z 1818 r. przy ul. Św. Wojciecha 13, która sąsiaduje z budynkiem dawnego kolegium jezuickiego.

Stan techniczny dobry. W ramach projektu „Mons Universitatis” przebudowano wnętrza kamienicy rekonstruując przedwojenne pomieszczenia mieszczańskie.

Fragment ekspozycji w kamienicy czynszowej, fot. J. Sawiński

3. Budynek Galerii Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, ul. Ozimska 10

nr rej.: 2322/93 z 16.07.1993

Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu

Niewielki, jednokondygnacyjny budynek dawnej karczmy z początku XX w., przy ul. Ozimskiej został przekazany Muzeum Śląska Opolskiego pod koniec XX w. Muzeum otrzymało budynek, który po modernizacji, przekształceniu wnętrza i przystosowaniu go do funkcji wystawienniczych, od 1999 r. mieści Galerię Muzeum Śląska Opolskiego.

Stan techniczny dobry, po remoncie.

Galeria Muzeum Śląska Opolskiego, fot. J. Sawiński

4. Budynek Muzeum Czynu Powstańczego w Górze Św. Anny (dawny „Dom Polski”)

nr rej.: 2276/91 z 8.07.1991

Oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu

Nazwa pochodzi z roku 1936, kiedy to Bank Słowiański w Berlinie zakupił dziewiętnastowieczną karczmę wraz z gruntem uprawnym dla potrzeb I Dzielnicy Związku Polaków w Niemczech. Do roku 1939 organizowane były w nim obozy harcerskie i kolonie zachowawcze, zjazdy i spotkania polskich organizacji z terenu Śląska Opolskiego oraz kursy dla młodych rolników. Podczas II Wojny Światowej mieściła się w nim komendantura pobliskiego obozu pracy dla Żydów. Po wojnie budynek stał się własnością Skarbu Państwa. W latach 1977-1980, po kapitalnym remoncie i rozbudowie, przekazany został Muzeum Śląska Opolskiego. Budynek został rozbudowany i całkowicie przekształcony i zmodernizowany we wnętrzach (rotunda z główną salą panoramy).

Stan techniczny dobry. Planowana jest rozbudowa budynku muzeum o segment „Dział Przyrody” z przeznaczeniem na stałą wystawę przyrodniczą.

Fragment ekspozycji, fot. J. Sawiński

5. Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu – Park Etnograficzny, ul. Wrocławska 174

nr rej.: A-284/92 z 28.01.1992

Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu

Koncepcja muzeum powstała w 1955 r. Podjęto wtedy badania naukowe, które doprowadziły do opracowania listy ponad 20 obiektów zabytkowych, wytypowanych do przeniesienia na teren przyszłego skansenu. Na przyznanym 10-hektarowym, powojkowym terenie we wsi Bierkowice zgrupowano zagrody reprezentatywne dla poszczególnych warstw społeczno-ekonomicznych, z podziałem na subregiony Opolszczyzny. Otwarcie muzeum dla zwiedzających nastąpiło 23 września 1970 r. Obecnie na terenie parku znajduje się 56 obiektów architektury drewnianej (chałupy, spichlerze, stodoły, wiatraki, młyn wodny, kuźnia, kościół, karczma, budynki gospodarcze).

Stan techniczny dobry, wymagający okresowych konserwacji. W najbliższym czasie potrzeba dostosowania infrastruktury Muzeum w zakresie przebudowy układu komunikacyjnego na terenie muzeum wraz z sieciami uzbrojenia, w tym odwodnienia terenu oraz przebudowy urządzeń wodnych i systemu zasilania wodnego muzeum. Planowana jest także kontynuacja odbudowy zagrody kozielsko-raciborskiej.

Fragment ekspozycji

Fot. J. Sawiński

6. Chata w Kielczy, ul. Dobrego Pasterza 35

nr rej.: 1784/66 z 8.10.1966

Oddział Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu

Najstarszy budynek na terenie gminy Zawadzkie. Konstrukcja zrębowa z naczółkowym dachem gontowym. Budowa chaty związana jest z działalnością księdza Franciszka Heisiga, mieszkającego w Kielczy w latach 1786–1840. Ksiądz wznosił chatę za własne pieniądze w 1831 r., niedaleko kościoła w Kielczy. Służyła ona jako szpital dla ubogich. Zakupiona w l. 80-tych XX w. W części wewnątrz urządzono stałą ekspozycję etnograficzną. Pozostałe pomieszczenia służą jako wiejski dom kultury i biblioteka.

Stan techniczny dobry. Planowane zagospodarowanie terenu wokół obiektu.

Chata w Kielczy, fot. J. Sawiński

7. Muzeum w Łambinowicach, ul. Muzealna 4

nr rej.: 1937/68 z 1.06.1968

Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu

Budynek główny muzeum został wzniesiony w latach 30. XX w. jako siedziba niemieckiej komendatury poligonu w Lamsdorf. Po ostatniej wojnie spalony i zniszczony, odbudowany w l. 60-tych XX w., z dodatkowym piętrem i płaskim dachem. W 1964 przekazany do nowopowstałego muzeum w Łambinowicach. Ponownie przebudowany w l. 90-tych (powrót do starej formy dachu).

Budynek znajduje się na terenie najstarszej części dawnego poligonu pruskiego. W czasie II wojny światowej na tym terenie znajdowało się m.in. zaplecze administracyjno-gospodarcze obozów jenieckich. W pobliżu muzeum z pierwotnej zabudowy obozowej zachowały się budynki dawnej wartowni, kasyna oficerskiego, a także domy mieszkalne (w większości o konstrukcji szkieletowej). Obecnie prezentowane tam są wystawy stałe przedstawiające problematykę jeniecką na przestrzeni prawie 150 lat (okres wojny prusko-francuskiej, I i II wojny światowej) oraz dzieje obozów w Lamsdorf.

Stan techniczny dobry. Do najpilniejszych potrzeb remontowych zaliczyć należy wykonanie nowej instalacji zimnej wody i hydrantów, osuszenie ścian piwnic oraz remont piwnic, budowę windy dla niepełnosprawnych oraz wykonanie nowego ogrodzenia wokół posesji muzeum.

Budynek muzeum w Łambinowicach, fot. J. Sawiński

8. Budynek administracyjny Muzeum w Opolu, ul. Minorytów 3

nr rej.: 2278/91 z 7.08.1991

Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu-Łambinowicach

W budynku funkcjonuje od 1988 r. siedziba muzeum, które powstało w 1964 r. w Łambinowicach. Jego zadaniem jest dokumentowanie i badanie historii obozów jenieckich istniejących na tym obszarze w czasie wojny prusko-francuskiej (1870 – 1871) oraz w czasie I i II wojny światowej. Pierwsze wzmianki o tym obiekcie pochodzą z XVIII w. Najprawdopodobniej był to miejski areszt, a w okresie nazistowskim – więzienie gestapo. W latach osiemdziesiątych XX w.

budynek został zaadaptowany na potrzeby muzeum. Budynek całkowicie zmodernizowany we wnętrzach i na zewnątrz. W 2006 r. zakończono remont kapitalny (dach, ocieplenie ścian, elewacje), natomiast w 2011 r. przebudowę galerii wystawienniczej.

Stan techniczny dobry. Do najpilniejszych potrzeb remontowych zaliczyć należy osuszenie ścian piwnic (stary budynek), modernizację instalacji centralnego ogrzewania oraz modernizację instalacji wodociągowej z wymianą hydrantów wewnątrz budynku, wymianę starej stolarki drzwiowej w całym obiekcie.

Budynek wystawienniczy w Opolu, fot. J. Sawiński

9. Willa – budynek administracyjny Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu,

ul. Piastowska 20 (dawna Loża Masońska),

nr rej.: 2241/90 z 6.11.1990

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Smołki w Opolu

Dawna siedziba opolskiej loży masońskiej o nazwie Psyche. Budynek w typie neorenesansowej willi, wzniesiony w końcu XIX w. Elewacje pozbawione, dawniej bogatej, zdobiącej je ornamentyki roślinnej. Wnętrza willi przekształcone i zmodernizowane.

Stan techniczny dobry.

Fot. J. Sawiński

10. Zespół Zamkowo-Parkowy w Rogowie Opolskim

nr rej.: 4/50 (R/321) z 17.11.1950 (zamek)

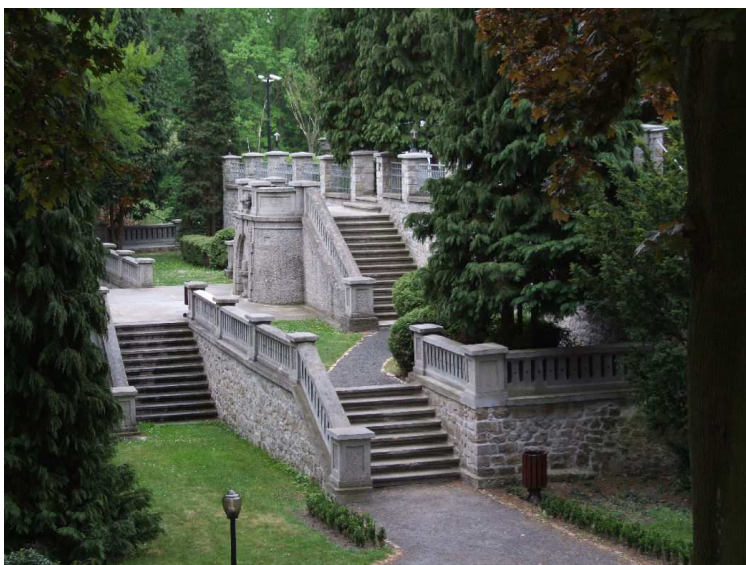
nr rej.: 202/89 z 9.01.1989 (park)

nr rej.: 27/2004 z 27.04.2004 (Kavalierhaus)

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Smołki w Opolu, oddział w Rogowie Opolskim

Zamek w Rogowie Opolskim wzniesiono prawdopodobnie ok. 1600 r., był wielokrotnie przebudowywany. Od drugiej połowy XVIII w. w posiadaniu rodziny von Haugwitz. Powiększony o skrzydło północne w 1 połowie XIX w. Późnorenansowy ze skrzydłem klasycystycznym. W 2 poł. XVIII w. rogowskie dobra przejął Karol Wilhelm von Haugwitz. W rękach tego rodu pozostawały one do 1945 r. Po II wojnie światowej zamek i dobra dworskie zostały upaństwowione. Obecnie w zamku znajduje się filia Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej. Zgromadzono tutaj zbiory obejmujące, m. in. cenną kolekcję starodruków. Obok zamku rozpościera się rozległy, okazały park, który powstał w 70-tych latach XIX w. z dawnego ogrodu z 1 połowy XVIII w.

Stan techniczny dobry. Planuje się adaptację poddasza na pokoje gościnne – opracowanie dokumentacji projektowej oraz I etap realizacji robót nastąpi w 2011 r.

Fragment parku, fot. J. Sawiński

V.6. NIERUCHOMOŚCI WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NALEŻĄCE DO WOJEWÓDZKICH SAMORZĄDOWYCH JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH STANOWIĄCE WŁASNOŚĆ WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO – CHARAKTERYSTYKA I STAN ZACHOWANIA.

1. Budynek Zespołu Szkół w Brzegu, ul. Ofiar Katynia 25 (dawny szpital)

nr rej. 2261/91 z 15.05.1991

Zespół Szkół w Brzegu – Medyczne Studium Zawodowe oraz Szkoła Policealna dla Dorosłych

Dawny Szpital Miejski, po wzniesieniu nowego dużego zespołu szpitalnego, który skupił trzy starsze obiekty (szpital ewangelicki, katolicki i miejski), został przekształcony w dom starców. W czasie wojny służył jako lazaret. W 1994 r., na bazie mającego 33-letnią tradycję Liceum Medycznego im. Hanny Chrzanowskiej, powstał dzisiejszy zespół szkół medycznych, który znalazł siedzibę w odremontowanym budynku starego szpitala. Budowla eklektyczna o cechach neorenesansowych, wzniesiona zapewne w końcu XIX w.

Budynek ze względu na zły stan techniczny wymaga kompleksowego remontu, za najpilniejsze prace należy uznać wykonanie izolacji przeciwwilgociowej budynku (wstępnie przygotowano ściany elewacji – skute tynki). Placówka jest w trakcie ubiegania się o środki finansowe na kompleksową renowację elewacji budynku, posiada ważną dokumentację pozwalającą na rozpoczęcie prac.

Dawny szpital w Brzegu, fot. J. Sawiński

2. Willa fabrykancka w Prudniku, ul. Piastowska 26

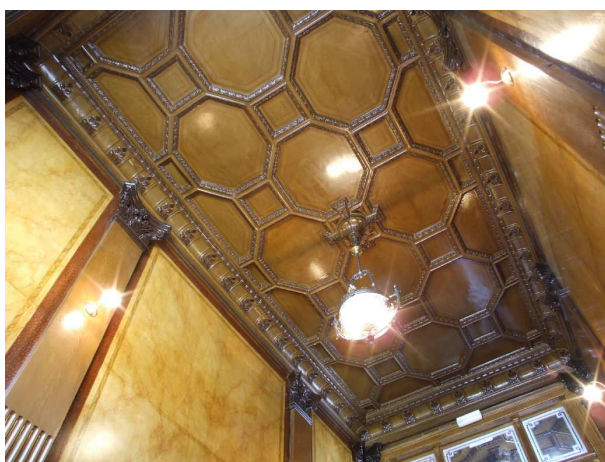
nr rej.: 2040/78 z 14.11.1978

Zespół Szkół im. J. Korczaka w Prudniku

Rozwój Prudnika w XIX w., miasto zawdzięcza w dużym stopniu Samuelowi Fränklowi, który założył tu w 1855 r. fabrykę włókienniczą. Wraz z fabryką powstały liczne budynki mieszkalne i użyteczności publicznej, m. in. łaźnia miejska, szpital a także wille rodziny Fränklów, będące dziś ozdobą miasta. Jedną z nich jest dzisiejsza siedziba Zespołu Szkół przy ul. Piastowskiej. Fabrykant

wybudował ją w 1873 r. w stylu neorenesansowym. Zachował się bogaty wystrój zewnętrzny i wewnętrzny willi, ze sztukateriami, boazeriami i bogatą stolarką.

Stan techniczny dobry. W najbliższych latach planowane jest rozpoczęcie następujących zadań: przygotowanie kompleksowego programu prac konserwatorskich budynku, kontynuacja prac rozpoczętych w 2007 r. polegających na konserwacji i renowacji stolarki drzwiowej, wykonanie drenażu opaskowego wraz z wykonaniem izolacji przeciwwilgociowej i termicznej budynku szkoły, wymiana istniejącej opaski betonowej na opaskę z kostki granitowej oraz przełożenie i wyprofilowanie istniejącej opaski i nawierzchni z kostki granitowej oraz z płyt granitowych, wymiana rur spustowych na budynku szkoły.

Fragment wnętrza willi w Prudniku, fot. J. Sawiński

3. Budynek Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu, ul. T. Kościuszki 14, (dawne Gimnazjum dla Dziewcząt)

nr rej.: 2245/90 z 29.12.1990

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu

Budynek wzniesiony w latach 1894 – 1899, przebudowywany w następnych latach (przed I oraz II wojną światową), licowany cegłą okładzinówką, z detalem ceramicznym, w dekoracji elewacji użyto również cegły glazurowanej. Po II wojnie światowej w budynku umieszczono, powołaną do życia w 1951 r., Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką.

Stan techniczny dobry, po remoncie.

*Fragment wnętrza d. gimnazjum dla dziewcząt w Opolu
Fot. J. Sawiński*

4. Zespół Szpitalny w Branicach, ul. Szpitalna 18

nr rej.: 47/2006 z 15.05.2006

Samodzielny Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Branicach

Zespół szpitala w Branicach powstał dzięki działalności ks. Józefa Nathana i jego inicjatywie sprowadzenia tu Sióstr Marianek z Raciborza. Mały klasztor powstał w 1898 r., a siostry rozpoczęły pracę z chorymi mieszkającymi w Branicach i okolicy. W latach 1900-02 na terenie klasztornym wzniesiono dwa budynki, z przeznaczeniem dla ówczesnych pensjonariuszy: dzieci osieroconych i zaniedbanych oraz dla kobiet. W kolejnych latach (1905-07, 1909, 1913-15, 1927) stawiano nowe obiekty: pawilony dla kobiet, mężczyzn, dzieci, zabudowania gospodarcze i warsztatowe. W l. 1929-32 wzniesiono kościół, wzorowany na starożytnych bazylikach chrześcijańskich, a w 1932-34 – budynek do prowadzenia badań naukowych z zakresu anatomopatologii (ob. budynek administracji szpitala). Zespół mocno ucierpiał w czasie II wojny światowej, część pawilonów uległa całkowitemu zniszczeniu. Po wojnie odbudowano większość obiektów, ale nie wszystkie i bez specjalnej dbałości o substancję zabytkową.

W latach 80-tych i 90-tych XX w. nastąpiły niekorzystne podziały własnościowe, teren zespołu i budynki rozparcelowano między różnych właścicieli. Skutkiem jest chaos kompozycyjny i nieuzasadnione pod względem kompozycyjnym podziały terenu, co nie sprzyja kompleksowym jednolitym działaniom konserwatorskim.

Poszczególne budynki powstawały w różnych okresach – od przełomu XIX/XX po l. 30-te XX w. i prezentują znaczne zróżnicowanie stylowe – od eklektycznych, przez secesyjne, po modernistyczne i bezstylowe. Znajdują się również w różnym stanie technicznym, na ogół niezadowolającym lub złym. Wyjątkiem jest dobrze utrzymany budynek kościoła.

Stan techniczny pawilonów A, C, D, J – zły. W latach 2011-2014 planowane jest przeprowadzenie robót budowlanych: remontu dachów związanych z wymianą pokrycia dachowego, wymianą rur poziomych i rur spustowych, uzupełnieniu-przemurowaniu, otynkowaniu gzymsów, przemurzeniu, otynkowaniu i odgruzowaniu kominów wentylacyjnych z cegły klinkierowej, wymianie-naprawie instalacji odgromowej, naprawie więźby

Szpital w Branicach, fot. J. Sawiński.

dachowej, przemurzeniem obmurza, wymianą płotków przeciwnieźnych. Ponadto planowane jest zabezpieczenie i renowacja historycznych fresków odkrytych w 2010 roku w sali gimnastycznej oraz rewitalizację parku szpitalnego.

5. Zespół Zamkowo-Parkowy w Korfantowie, ul. Wyzwolenia 11

nr rej.: 2/50/327 z 21.11.1950 (zamek)

nr rej.: 327 z 21.11.1950

nr rej.: 854/64 z 8.05.1964 (budynek bramny)

nr rej.: 855/64 z 8.05.1964 (oficyna)

nr rej.: 155 z 10.03.1949 oraz 191/88 z 10.11.1988 (park)

Opolskie Centrum Rehabilitacji w Korfantowie

Zamek wzniesiony w 1616 r. Początkowo siedziba Piastów śląskich. Od pocz. XIX w. w rękach rodu von Burghaus. Przebudowywany dwukrotnie: w XVIII i w 2 połowie wieku XIX. Przebudowa z pocz. XIX w. nadała obiektowi charakter neobarokowy (zmiana naczółków i obramień okiennych, zmiana formy dachów, dodanie facjat, zagospodarowanie strychu na pomieszczenia mieszkalne). Założony na rzucie podkowy o trzech skrzydłach zamykających czworoboczny dziedziniec wewnętrzny, otwarty od zachodu. Od wschodu układ zamyka dziedziniec zamkowy, z budynkiem bramnym i oficynami. Pierwotna kompozycja zatarta przez liczne przybudówki, dobudówki, nowe obiekty, które zaburzyły osie kompozycyjne. Efektem jest panujący obecnie chaos

kompozycyjny, który pogłębia fakt rozparcelowania zespołu między kilku właścicieli, co uniemożliwia podejmowanie kompleksowych działań. Do szpitala należą 3 budynki: pałac, budynek bramny, współczesny budynek administracyjny, oficyna została wyłączona ze szpitala (obecnie budynek mieszkalny wielorodzinny z mieszkaniami własnościowymi). Bryła pałacu zniekształcona przez dodanie na piętrze galerii, prowadzącej do nowego pawilonu.

Stan techniczny dobry.

Zamek w Korfantowie, fot. J. Sawiński

6. Zespół Pałacowo-Parkowy w Mosznej, ul. Zamkowa 1

nr rej.: 681/63 z 24.06.1963 oraz 1623/66 z 21.09.1966

Centrum Terapii Nerwic Moszna – Zamek

Pierwotny pałac, część środkowa dzisiejszego zamku, powstała ok. 1723 r. z inicjatywy Georga Wilhelma von Reisewitz. W 1866 r. posiadłość przechodzi w ręce Thiele-Wincklerów. Franz Hubert von Thiele-Winckler jest twórcą dzisiejszego zamku, który powstał po pożarze z 1896 r., wskutek którego spłonęła część starego pałacu. Do roku 1900 powstało skrzydło boczne (wschodnie) w stylu neogotyckim wraz z oranżerią. W latach 1912 - 1914 dobudowane zostało skrzydło zachodnie,

neorenesansowe. Powstała budowla eklektyczna, o bogatym wystroju zewnętrznym i wewnętrznym i nagromadzeniu ornamentyki reprezentującej różne style historyczne. W 1972 r. pałac stał się siedzibą sanatorium, później Wojewódzkiego Ośrodka Profilaktyczno Sanatoryjnego a od 1996 r. jest Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej Centrum Terapii Nerwic. Obiekt po remoncie dachu. Powstały zamierzenia zmiany funkcji i kompleksowego remontu obiektu.

Stan techniczny dobry. Obecnie prowadzone są prace w ramach projektu pn. „*Moszna Zamek – Regionalnym Ośrodkiem Turystyki Rekreacyjnej i Kulturowej*”, poddziałanie 1.4.2 *Usługi turystyczne i rekreacyjno-sportowe świadczone przez sektor publiczny RPO WO na lata 2007-2013*).

Koszt całkowity inwestycji wyniesie 43 143 585 zł i sfinansowany zostanie środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (35%), Budżetu Państwa (6,2%), Samorządu Województwa opolskiego (57,8%), Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska (15%).

Pałac w Mosznej, fot. J. Sawiński

W ramach zamierzonego przedsięwzięcia przewiduje się dostosowanie w całości stuletniego zespołu pałacowo-parkowego do świadczenia usług o charakterze hotelowo-gastronomicznym, ze wspólnym dla całego Ośrodka centrum SPA, jaskinią solną i basenem wewnętrznym oraz wyposażenie w niezbędne meble, sprzęt, urządzenia. Założenia te obejmują również stworzenie odpowiedniego zaplecza konferencyjnego, galerii wystawienniczej, sali koncertowej i kinowo-telewizyjnej, biblioteki, gabinetów fryzjerskiego i kosmetycznego oraz zaplecza handlowego, a także częściową wymianę okien i drzwi oraz modernizację istniejących wind i dobudowę windy wewnętrznej w prawym skrzydle zamku. Wytyczenie trasy komunikacyjnej (drogi i chodniki) oraz właściwe zagospodarowanie terenu wokół zamku. Na całym terenie zabytkowego parku uporządkowany zostanie drzewostan oraz pełnej renowacji dendrologicznej i budowlanej poddana zostanie stuletnia aleja lipowa, odbudowane zostaną istniejące ścieżki spacerowe oraz dobudowana nowa ścieżka zdrowia, przywrócone zostaną do użytku istniejące boiska do gry siatkowej i tenisa ziemnego na trawie, cały teren zostanie wyposażony w odpowiednie znaki i tablice informacyjne oraz utworzona zostanie "ścieżka dydaktyczna", teren zostanie ogrodzony oraz wyposażony w niezbędne urządzenia

techniczne zapewniające bezpieczeństwo ludzi i mienia. Wymienione zostaną całkowicie już zużyte zewnętrzne instalacje sieciowe (z wyjątkiem instalacji co) oraz dobudowane zostaną instalacje do nawadniania terenów zielonych. Wydzielony i odpowiednio wyposażony zostanie teren dla dzieci oraz przestrzeń i stanowiska dla małej gastronomii, która będzie udostępniona w okresie letnim wraz z niezbędnym zapleczem sanitarnym (obsługa turysty indywidualnego). Nastąpi adaptacja działki z wodami stojącymi (staw Kalusznik) wraz z dobudową przystani, mola, pomostów i letniej altany na wyspie, która zostanie udostępniona na rekreację wodną i wypoczynek (kajakarstwo, rowery wodne, wędkarstwo, plażowanie itp.). Zostanie odrestaurowany i zaadaptowany na Centrum Usług i Informacji Turystycznej zabytkowy budynek byłej przepompowni. Zmodernizowany zostanie basen z fontannami oraz nastąpi przebudowana sieci oświetlenia zewnętrznego. Zapewnione zostaną awaryjne dostawy energii elektrycznej na wypadek awarii sieciowej. Zostanie odrestaurowany zamek i wprowadzona zostanie jego nowa funkcja: powstający hotel będzie posiadał kategorię 4 gwiazdek. Hotel będzie miał 3 piętra oraz zagospodarowane przyziemie/piwnica. Zgodnie z dokumentacją projektową Zamek będzie dysponował 94 miejscami noclegowymi.

7. Zespół Pałacowo-Parkowy w Woskowicach Małych

nr rej.: 1054/65 z 25.06.1965 (pałac)

nr rej.: 1055/65 z 10.06.1965 (oficyna)

nr rej.: 58/81 z 13.07.1981 (park)

Ośrodek Leczenia Odwykowego w Woskowicach Małych

Założenie w Woskowicach ukształtowane zostało w XVIII i na przełomie XIX i XX wieku. Budowla pałacowa powstała około 1800 r. na zrębie wcześniejszej. Przebudowa z 1899 r. nadała jej styl neogotycki. Od 1960 r. w pałacu mieści się Ośrodek Leczenia Odwykowego. We wnętrzach częściowo zachowany oryginalny wystrój i wyposażenie, np. w Sali Biesiadnej (boazeria, kominek, stolarka drzewiowa, zamki, sztukatorka neobarokowa). W partii piwnic zachowane sklepienia XVII-wieczne, wyżej XIX-wieczne.

Pałac w Woskowicach, fot. J. Sawiński

VI. INSTYTUCJE POWOŁANE DO OCHRONY ZABYTEKÓW

VI.1. INSTYTUCJE PAŃSTWOWE

Na polu ochrony dziedzictwa kulturowego działają w Polsce dwie instytucje powołane do tego celu przez państwo: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków i Narodowy Instytut Dziedzictwa. Przed każdą z nich postawiono odmienne zadania i cele, co sprzyja uzupełnianiu się ich działań.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków W Opolu jest instytucją państwową, powołaną do ochrony zabytków. Do jego zadań należy:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, poprzez kontrolę stanu ich zachowania i przeznaczenia,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- rejestracja i ewidencja zabytków znajdujących się na terenie województwa
- prowadzenie pełnej księgowości związanej z działalnością Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków

Pracami urzędu, zgodnie z obowiązującymi przepisami kieruje Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Jednym z podstawowych zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jest prowadzenie rejestru zabytków i ewidencji wojewódzkiej zabytków, które dzieli się na trzy kategorie: obiekty architektury, do których zalicza się również zespoły urbanistyczne i ruralistyczne (tzw. zabytki nieruchome) oraz zespoły zieleni komponowanej, obiekty wyposażenia wnętrz (tzw. zabytki ruchome) i obiekty archeologiczne. W kompetencji OWKZ jest również coroczne przyznawanie dotacji celowych na remonty i prace konserwatorskie przy obiektach zabytkowych, także – archeologicznych.

OWKZ współpracuje w kwestii ochrony dziedzictwa kulturowego z władzami samorządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi, zainteresowanymi służbami oraz z właścicielami obiektów zabytkowych. Z jego inicjatywy 20 czerwca 2008 r. zostało zawarte *Porozumienie w sprawie współdziałania w zwalczaniu nielegalnego wywozu za granicę lub przywozu z zagranicy zabytków i materiałów archiwalnych oraz współdziałania w zakresie zagrożeń przestępczością przeciwko dobrom kultury i profilaktyce ich zabezpieczania*. Porozumienie oprócz OWKZ podpisali przedstawiciele kościoła katolickiego, policji, straży pożarnej, służby celnej. Sankcjonuje ono przede wszystkim, zasady wymiany informacji między instytucjami oraz ustala system szybkiego powiadamiania zainteresowanych służb. Porozumienie zawiera również zapis na temat prowadzenia specjalistycznych szkoleń i konferencji, które naświetlają różne aspekty zagadnień

związanych z ochroną dziedzictwa (szkolenia strażaków w sprawie wymogów ochrony p/poż w obiektach zabytkowych, szkolenia celników na temat zabytków archeologicznych). Opolski Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, oprócz współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego wszystkich szczebli oraz instytucjami państwowymi i rządowymi, prowadzi aktywną kooperację z organizacjami społecznymi zaangażowanymi w ochronę dziedzictwa kulturowego. Współdziała m.in. ze Społecznymi Opiekunami Zabytków, których w województwie opolskim zarejestrowano 15. Szczególną rolę w tych działaniach odgrywa Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, z oddziałami w Opolu i Brzegu, najstarszy w Polsce ruch społeczny na rzecz ochrony zabytków.

Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Opolu (dawniej Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu). Jak czytamy na stronie internetowej²⁹: „NID to nowoczesna instytucja kultury, która ma przywrócić dziedzictwu właściwą rolę w życiu społecznym, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, zapisaną w Konstytucji RP i stanowiącą podstawę współczesnych systemów zarządzania dziedzictwem na świecie. Strategia działania NID zakłada odejście od dotychczasowego pasywnego modelu administrowania zabytkami na rzecz aktywnego zarządzania dziedzictwem. Zadania realizowane przez NID nie mogą być ograniczone do wąskiego grona specjalistów, ale mają angażować w proces ochrony dziedzictwa wszystkie grupy społeczne.”

Do najważniejszych zadań Oddziału Terenowego NID należy: monitorowanie stanu zachowania i ocena wartości zasobu dziedzictwa (weryfikacja rejestru zabytków z terenu województwa opolskiego), udział w budowie i rozwoju ogólnopolskiej geoprzestrzennej bazy danych o zabytkach (dyrektywa INSPIRE), monitorowanie stanu obiektów uznanych za pomniki historii, monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa, udział w tworzeniu i upowszechnianiu standardów dokumentacji, badań i konserwacji zabytków, archiwizowanie zbiorów dokumentów związanych z ochroną zabytków oraz ich dygitalizacja i upowszechnianie, realizacja programów i kampanii społecznych w zakresie edukacji na rzecz dziedzictwa (koordynacja na poziomie województwa obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa, udział w konferencjach naukowych), opracowywanie opinii dla MKiDN do postępowań administracyjnych dotyczących skreślenia obiektów z rejestru zabytków.

Oddział współpracuje z organami administracji publicznej, jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami kultury, szkołami wyższymi, instytutami naukowymi, stowarzyszeniami i innymi jednostkami organizacyjnymi wyspecjalizowanymi w ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przy czym priorytetem jest ścisła merytoryczna współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Obecny Terenowy Oddział NID w 2007 r., jeszcze jako Regionalny Ośrodek Badania i Dokumentacji Zabytków opracował Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego,

²⁹ www.kobidz.pl

który był podstawą polityki Samorządu Województwa Opolskiego w sferze opieki nad zabytkami i ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego i stał się podstawą i punktem odniesienia dla powstania niniejszego Programu. Obecnie NID koordynuje i realizuje procedurę konkursową corocznego ogólnopolskiego konkursu dla właścicieli zabytków „Zabytek zadbane”.

VI.2. POZARZĄDOWE ORGANIZACJE ZAJMUJĄCE SIĘ OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Problematyka opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego jest także głównym celem działalności licznych prywatnych stowarzyszeń, fundacji i towarzystw. Podstawowym przejawem tej działalności jest propagowanie dziedzictwa narodowego, edukacja społeczna i pielęgnowanie tożsamości narodowej. Niektóre z tych organizacji szczytą się jeszcze przedwojenną proweniencją. Wśród nich wyróżnić należy **Towarzystwo Opieki nad Zabytkami**, które sprawuje społeczną opiekę nad zabytkami kultury i natury. Jego początki łączą się z ruchem społecznym na rzecz ochrony zabytków, który formę instytucjonalną przyjął w 1906 r. Na terenie Opolszczyzny znajdują się dwa oddziały terenowe TOnZ – w Opolu i Brzegu.

Znaczącą rolę w dziedzinie przywracania społeczeństwu zapomnianych i niszczących zabytków odgrywa **Uniwersyteckie Stowarzyszenie na Rzecz Ratowania Zabytków Śląska Opolskiego**, które powstało w 2002 r. z inicjatywy prof. Stanisława Nicieji. Celem Stowarzyszenia jest ratowanie dziedzictwa kulturowego Śląska przez wyszukiwanie obiektów wymagających zabezpieczenia i poddawanie ich rewitalizacji oraz eksponowanie w miejscach publicznych a także integrowanie miłośników i pasjonatów zabytków Śląska i informowanie społeczeństwa o zagrożeniach dla zabytków kultury materialnej.

Jedną z inicjatyw ostatnich lat jest powołanie do życia **Stowarzyszenia Opolski Dom**, którego ambitnym celem jest zintegrowanie i promocja dorobku, tradycji i gospodarki Śląska Opolskiego. Krótki okres jego istnienia zaowocował konkretnym osiągnięciem – stworzeniem projektu tradycyjnego, charakterystycznego dla budownictwa regionalnego, wielopokoleniowego domu mieszkalnego i realnym stworzeniem prototypu takiego domu w Kamieniu Śląskim. Działania stowarzyszenia skupiają się na:

- promocji opolskiej architektury, rzemiosła, materiałów budowlanych i osiągnięć naukowych wśród mieszkańców Opolszczyzny,
- organizowaniu imprez gospodarczo-kulturalnych promujących opolską tradycję, kulturę i gospodarkę,
- organizacji spotkań ludzi, którzy swoją działalnością i pracą sławią region Śląska Opolskiego.

Wśród pozostałych społecznych inicjatyw wspierających ochronę i opiekę nad regionalnym dziedzictwem kulturowym wymienić należy m.in. Fundację „Glogovia”, Fundację Sanktuarium Góry Św. Anny, Fundację Zamku Książąt Niemodlińskich, Fundację „Ortus” w Chrzelicach, Oddział

Opolski Stowarzyszenia Muzealników Polskich oraz Stowarzyszenia „Poznaj Swój Kraj” Stowarzyszenie „Rodzina Kolpinga” w Kolonowskim czy Fundację „Dla Dziedzictwa” z Opola.

Na Opolszczyźnie licznie reprezentowane są również organizacje gromadzące miłośników poszczególnych miejscowości i regionów. Ich aktywność skierowana jest w istotnym stopniu na propagowanie miejscowych zwyczajów, tradycji, historii i ochronę lokalnego dziedzictwa kulturowego. Wśród nich wymienić można: Towarzystwa Miłośników Ziemi Grodkowskiej, Strzeleckiej czy Otmuchowskiej, Stowarzyszenie Ochrony Krajobrazu "Marmurowa Dolina" w Sławniowicach, Stowarzyszenie Księstwo Nyskie w Nysie, Byczyńskie Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej, i wiele innych.

VI.3. INSTYTUCJE ZAJMUJĄCE SIĘ ZAPOBIEGANIEM I ZWALCZANIEM PRZESTĘPCZOŚCI PRZECIW ZABYTKOM W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM

Kradzieże i nielegalny handel dziełami sztuki od zawsze wiązały się z przewozem zabytków przez granicę. Porty morskie, lotniska drogowe przejścia graniczne, to miejsca, gdzie najczęściej dochodzi do prób nielegalnego wywozu zabytków za granicę. Zwykle są to straty bezpowrotne, niejednokrotnie dotyczące dzieł unikatowych, mających ogromne znaczenie dla naszego historycznego dziedzictwa. Województwo opolskie ze swoim dziedzictwem kultury polskiej, czeskiej, niemieckiej i żydowskiej jest szczególnie narażone na rabunek dzieł stanowiących o wyjątkowości regionu. Dlatego działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny podejmują wspólnie Wojewódzki Konserwator Zabytków, Policja, Służba Celna, Straż Graniczna i Straż Pożarna. Każda z tych instytucji ma swój szczegółowy zakres obowiązków.

Wojewódzki Konserwator Zabytków

Od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków można uzyskać pomoc i poradę przy zabezpieczaniu dzieł sztuki przed kradzieżą, zniszczeniem i podpaleniami. Przy współpracy z innymi organami, w szczególności policją i strażą pożarną, Konserwator może udzielić porad odnośnie instalowania w obiektach systemów przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych a także monitoringu. Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków można też wskazać przypadki niewłaściwego postępowania z zabytkami. Konserwator w ramach swoich uprawnień wydaje uwagi i zalecenia konserwatorskie, a nawet może nałożyć karę przy rażącym naruszeniu przepisów. Do zadań Konserwatora należy też wydawanie zezwoleń na ewentualny wywóz zabytków za granicę.

Bardzo ważne są prace dokumentacyjne, studia i inwentaryzacje, fotografie i pomiary obiektu zabytkowego. Prawidłowo wykonana i pełna dokumentacja, w wypadku zniszczenia obiektu, pozwoli na jego odbudowę i ułatwi też pracę organów ścigania w przypadku kradzieży lub zniszczenia zabytku.

W każdym wątpliwym przypadku dotyczącym dóbr kultury naszego regionu można skontaktować się z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu. Od niego uzyska się wszelkie wyjaśnienia, a w razie potrzeby także i pomoc.

Policja

O każdym nawet drobnym przypadku kradzieży zabytku, jego zniszczenia lub uszkodzenia, włamania do zabytkowego obiektu trzeba powiadomić Policję. Tak samo należy postępować, gdy mamy tylko uzasadnione podejrzenie, że mogło dojść do złamania przepisów o ochronie zabytków. Policjanci na pewno zweryfikują otrzymane informacje i podejmą odpowiednie działania. Czasami brak szybkiej reakcji pozwala na ucieczkę z miejsca przestępstwa albo ośmiela do bardziej zuchwałych kradzieży. Z kolei szybka informacja o złamaniu prawa umożliwia Policji ujęcie sprawców i odzyskanie utraconego dobra.

Służba Celna i Straż Graniczna

Służba Celna i Straż Graniczna również zajmują się ochroną zabytków. W wypadku nielegalnego wywozu dóbr kultury, albo przywozu zza naszej wschodniej granicy to funkcjonariusze tych służb ujawniają przemycane dzieła sztuki. Dlatego w każdym przypadku gdy ktoś posiada wiedzę, lub ma uzasadnione podejrzenie, że zabytki mogą zostać wywiezione nielegalnie za granicę, albo są nielegalnie przywożone do naszego kraju, należy powiadomić Służbę Celną i Straż Graniczną. Swobodny przepływ towarów, duży ruch podróźnych umożliwiają nielegalny obrót zabytkami w ramach tzw. „przejazdów turystycznych”. Wykorzystywane są też do tego celu przesyłki pocztowe i kurierskie. Dlatego każda informacja o próbie złamania przepisów może ochronić nasze zabytki przed nielegalnym wywozem z kraju.

5 ważnych kroków:

1. Nie bądź obojętny,
2. O kradzieży lub tylko próbie kradzieży zabytków natychmiast zawiadom policję,
3. Informację o nielegalnym wywozie zabytków za granicę lub tylko próbie takiego wywozu bez zwłoki zawiadom Służbę Celną lub Straż Graniczną
4. Nie pomijaj nawet z pozoru „mało istotnych” informacji o kradzieży, zniknięciu np. elementów wystroju przydrożnej kapliczki.
5. Wszelkie pytania, wątpliwości kieruj do Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

SPIS TELEFONÓW ALARMOWYCH I INFORMACYJNYCH DO INSTYTUCJI
I URZĘDÓW PODEJMUJĄCYCH INTERWENCJE W PRZYPADKU ZAISTNIENIA
ZAGROŻEŃ DLA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Ogólnopolskie Telefony Alarmowe

Telefon Ratunkowy (tylko z telefonu komórkowego) – **112**

Pogotowie Ratunkowe – **999**

Straż Pożarna – **998**

Policja – **997**

infolinia Policji (połączenie bezpłatne) – **0 800 120 226**

Telefony Alarmowe – Opole

Komenda Wojewódzka Policji – **(77) 427 19 00**

www.opolska.policja.gov.pl

„Telefon 10 minut” – **(77) 42 22 345**

Placówka Straży Granicznej w Opolu – **(77) 451 38 20**

slaski@strazgraniczna.pl

Izba Celna w Opolu – **(77) 400 67 00**

ic.opole@opo.mofnet.gov.pl

anonimowy telefon zaufania – **800 060 000** lub **(77) 402 20 20**

Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej – **(77) 420 70 61**

Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego – **(77) 541 13 40**

Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego – **(77) 452 47 15**

Straż Miejska – **(77) 986**

Telefony instytucji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego – Opole

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu – **(77) 452 44 33**

wuoz.opole@neostrada.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa OT/Opole – **(77) 423 01 74, (77) 423 01 84**

ot.opole@nid.pl

Departament Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego – **(77) 44 29 330**

VII. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO – ANALIZA SWOT

Analizując stan dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny, należy podkreślić jeszcze raz duże nasycenie regionu obiektami zabytkowymi, które cechują się różnorodnością formy i charakteru. W powiązaniu z walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi stanowią one ogromny rezerwuár, stwarzający perspektywy dla rozwoju, nie w pełni wykorzystywanych dotychczas branż, przede wszystkim – turystyki.

Długie lata zaniedbań, rabunkowej eksploatacji obiektów zabytkowych, nieuregulowane sprawy własnościowe, często jeszcze niska świadomość społeczna a przede wszystkim brak środków finansowych powodują, że potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym Śląska Opolskiego nie został jeszcze wyeksploatowany. Opolszczyzna pochwalić się może silnie zakorzenioną, charakterystyczną kulturą ludową. Tylko tutaj znaleźć można specyficzne elementy budownictwa wiejskiego, takie jak lauby, hażle, czy dzwonki zmarłych, elementy zdobnictwa, np. wzorzyste dachy. Tutaj także przetrwała charakterystyczna gwara, stroje i zwyczaje, silne jest środowisko twórców ludowych.

Dzięki Ustawie z 2003 r. władze lokalne wszystkich szczebli włączone zostały w proces ochrony dziedzictwa kulturowego. Przez nałożenie na gminy obowiązku opracowania gminnych ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami, dała ona możliwości zidentyfikowania zasobu i stanu obiektów zabytkowych oraz określenia lokalnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że kondycja zabytków w województwie opolskim jest zróżnicowana, jednak w wielu przypadkach nie jest zadowalająca. Po upadku PGR-ów zagrożeniem dla zespołów dworskich, pałacowych i folwarcznych jest rozdrobnienie własnościowe, co znacznie utrudnia podejmowanie kompleksowych działań konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Budynki mieszkalne i gospodarskie uległy parcelacji i są na ogół własnością prywatną mieszkańców lub Agencji Nieruchomości Rolnych, natomiast należące do zespołów parki stanowią często własność gminy. Do tego dochodzi, na ogół zły, a w najlepszym razie, niedostateczny stan techniczny tych obiektów. W wielu wypadkach główne elementy architektoniczne zespołów, a więc dwory, czy pałace popadły w ruinę. Brak jest więc dominanty wokół której koncentrował się cały zespół pod względem kompozycyjnym i ideowym. Ta degradacja i dekompozycja zabytkowych wiejskich zespołów pałacowych wydaje się być największym mankamentem i jednym z największych zagrożeń dla środowiska kulturowego wsi.

W złym stanie znajdują się także założenia parkowe. Parki w znacznej mierze uległy dewastacji w czasach powojennych, nastąpiły znaczne ubytki oryginalnego drzewostanu, porost samosiewu, często zatarciu uległa kompozycja założenia. W wyniku podjętych prac renowacyjnych w części parków przeprowadzono nowe nasadzenia, nie zawsze zgodne z pierwotnym charakterem

parku. Już na etapie prac porządkowych usuwane są elementy historycznej kompozycji: nasadzenia krzewów, kolejne pokolenia drzewostanów tworzących pierwotną kompozycję; w obiektach parkowych przeprowadzane są zazwyczaj prace rewaloryzacyjne, które obok odtworzenia kompozycji obejmują również wprowadzanie nowych obiektów i funkcji nie zawsze w sposób harmonijny i zgodny ze sztuką.

W znacznie lepszej sytuacji pozostają budowle sakralne i elementy kultu religijnego. Jako obiekty związane ze sferą życia duchowego, przy tradycyjnej śląskiej pobożności pozostają w ciągłym użytkowaniu i prezentują na ogół dobry stan techniczny, znajdując się pod opieką lokalnych społeczności.

Wśród rejestrowych obiektów zabytkowych województwa opolskiego zauważalna jest niewielka ilość zabytków techniki. Warto byłoby zmienić ten fakt przez uzupełnienie rejestru o najcenniejsze obiekty tego typu.

Należy opracować specjalny program ochrony dla zabytków drewnianych, narażonych na ponadstandartowe zagrożenia (pożary kościołów drewnianych w ostatnich latach) a także dla terenów poobozowych w Łambinowicach, które wymagają szybkich prac rewitalizacyjnych.

Zgodnie z założeniami koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju w Strategii rozwojowej województwa określono listę miast, które powinny być objęte programem kompleksowej rewitalizacji. Są to: Baborów, Biała, Brzeg, Byczyna, Głogówek, Głubczyce, Głuchołazy, Gorzów Śląski, Grodków, Kędzierzyn – Koźle, Kluczbork, Krapkowice, Leśnica, Lewin Brzeski, Namysłów, Niemodlin, Nysa, Opole, Otmuchów, Paczków, Prudnik, Strzelce Opolskie, Ujazd, Dobrodzień, Kietrz, Korfantów, Olesno, Praszka, Prószków, Wołczyn. Obszarami objęte będą zabytkowe centra miast a także tereny przemysłowe, powojkowe, dzielnice zdegradowane i blokowiska.

W następnych latach powinna być kontynuowana cenna inicjatywa ochrony dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej, która przyniosła już wymierne efekty, w postaci opracowania „*Zestawienie wsi województwa opolskiego o wysokich walorach zabudowy i ukształtowania przestrzennego wymagających ochrony*” Wynikiem przeprowadzonych badań jest waloryzacja zasobu kulturowego wsi opolskiej. Pozwoliła ona na wytypowanie wsi o bardzo wysokich i wybitnych walorach pod względem historycznego układu przestrzennego, układu zagród, detalu architektonicznego, budulca, konstrukcji budowli, specyficznego zdobnictwa: Różyna, Kujakowice Dolne, Mańkowice, Kadłub Wolny, Złotogłowice, Stary Paczków, Jemielnica, Brzezinki, Centowa, Kamień Śląski, Zakrzów Turawski, Iglowice. Identyfikacja tego zasobu pozwoli na objęcie ochroną najbardziej wartościowych układów, zespołów zabudowy, czy poszczególnych elementów architektonicznych.

Analiza danych udostępnionych przez gminy i powiaty opolskie pozwala na ostrożny optymizm w kwestii polityki lokalnej dotyczącej ochrony dziedzictwa³⁰. Z tabeli zawartej w załączniku nr 4 wynika, że gminy zlecają opracowywanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** m. in. dla obszarów szczególnie wrażliwych, do których zalicza się także tereny, na których znajdują się zespoły i obiekty związane z dziedzictwem kulturowym. W MPZP wymienia się te obiekty wraz z obejmującymi je strefami ochrony konserwatorskiej.

Obszar 10 gmin województwa opolskiego pokryty jest w 100% MPZP. Tak jest w przypadku gmin: Bierawa, miasto Kędzierzyn-Koźle, Korfantów, Leśnica, Łubniany, Popielów, Namysłów, Pakosławice, Skarbimierz, Tułowice. W czterech gminach stopień pokrycia terenu MPZP wynosi ponad 90%, w trzech – ponad 80%, jednak dla 27 gmin kształtuje się on poniżej 20%. Przyczyny tego stanu rzeczy są różne i nie zawsze niosą za sobą zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego, wynikają np. z braku potrzeby opracowywania miejscowych planów dla terenów nieinwestycyjnych, już zagospodarowanych, o znanym przeznaczeniu.

Ustawa *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na gminy obowiązek opracowania **Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami**, który uwzględniając specyfikę gminy, powinien określić jej politykę w sferze ochrony zabytków i sposoby wykorzystania obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. Dokument powinien spełniać kryterium spójności z innymi programami, określającymi kierunki rozwoju gminy. Podstawą do stworzenia programu powinna być wg Ustawy **Gminna Ewidencja Zabytków**, określająca zasobność gminy w obiekty zabytkowe.

Takie ewidencje zostały opracowane dla **85,9%** gmin województwa opolskiego. Oznacza to, że **61, spośród ogólnej liczby 71 gmin, posiada Gminną Ewidencję Zabytków.** W marcu 2009 r. GEZ posiadało 47, spośród ogólnej liczby 71 gmin, co stanowiło 66,2%. Wykonanie Gminnej Ewidencji Zabytków do roku 2011 deklaruje jeszcze 8 gmin, co da w sumie liczbę 69 gmin i stopień realizacji zadania w skali całego województwa w imponującej wysokości ponad 97%.³¹

Gminne Ewidencje Zabytków stały się podstawą opracowania **Programów Opieki nad Zabytkami w 47 gminach.** Stanowi to **66,2%** ogólnej liczby gmin, a to w skali całego kraju sytuuje Opolszczyznę w czołówce województw. Gminne Programy Opieki nad Zabytkami przyjmowane są uchwałami rad gminnych, a po uchwaleniu stanowią akty prawa miejscowego.³²

Z tabeli zawartej w załączniku nr 2 wynika, że powiaty nieporównanie gorzej od gmin wywiązały się z ustawowego obowiązku opracowania **Powiatowych Programów Opieki nad Zabytkami.** Na 11 powiatów tylko jeden – kędzierzyńsko-kozielski – posiada Program, opracowany w 2010 r. Napawające optymizmem jest to, że pozostałe zadeklarowały ich opracowanie na lata 2011-2014 lub 2012-2015.

³⁰ Szczegółowe statystyki dotyczące wymienionych dokumentów, opracowane na podstawie ankiet wypełnionych przez urzędy gminne i starostwa powiatowe, zawarto w opracowaniu tabelarycznym znajdującym się w załącznikach nr 2 i nr 4 aneksu do niniejszego programu.

³¹ Patrz załącznik nr 6.

³² Patrz załącznik nr 6.

Gminy i powiaty są właścicielami licznych obiektów zabytkowych. Do ich zadań własnych należy opieka nad tymi obiektami i utrzymywanie ich we właściwym stanie. Zadania te powinny być realizowane przez zlecenie opracowań, prac studialnych i dokumentacyjnych oraz wykonywanie w porozumieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac remontowych i konserwatorskich utrzymujących zadowalający stan techniczny tych obiektów.

Planowane przez gminy województwa opolskiego wydatki na remonty własnych obiektów zabytkowych na lata 2011-2014 kształtują się na podobnym poziomie jak w latach ubiegłych (lata 2007-2010). Zdecydowanie największe wydatki (w wartościach bezwzględnych) na utrzymanie swoich obiektów zabytkowych poniosła gmina Nysa – w minionym czteroleciu 14 515 000 PLN. Do czołówki należą też gminy Głubczyce i Brzeg, ale największe kwoty w stosunku do stopnia nasycenia obiektami zabytkowymi wyasygnowała na ten cel gmina Byczyna (3 106 000 PLN). 24 gminy z ogólnej liczby 71 nie przeznaczyło w latach 2007–2010 żadnych środków na remont własnych obiektów zabytkowych³³. Aż 44 gminy nie planują pozyskania w latach 2011-2014 żadnych **funduszy unijnych** na ochronę dziedzictwa kulturowego.

Największe wydatki na remonty przeprowadzane w latach 2007–2010 we własnych obiektach zabytkowych poniosły: Starostwo Powiatowe w Brzegu i Starostwo Powiatowe w Opolu. W tych samych powiatach planuje się również największe wydatki na następne cztery lata i tutaj także, pozyskano na ten cel największe fundusze z zewnątrz. W trzech powiatach (głubczycki, kędzierzyńsko-kozielski i opolski) planuje się pozyskanie funduszy unijnych w najbliższych latach.

Poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, dbając o zrównoważony rozwój i spójną ochronę dziedzictwa kulturowego, mogą przeznaczyć część swoich środków budżetowych na dotacje do prac **przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, a nie będących ich własnością**. Finansowanie może dotyczyć zarówno ekspertyz, prac koncepcyjnych i projektowych, jak i remontów budowlanych, konserwacji i rewitalizacji, prowadzonych zawsze w konsultacji i wg zaleceń służb konserwatorskich.

W latach 2007–2010 gminy województwa opolskiego dofinansowywały różne projekty dotyczące ochrony zabytków, przeciętnie, na poziomie wyższym niż to jest planowane na lata następne. Wymienione gminy przodowały w wysokości dotacji przekazanych na remonty obiektów zabytkowych w latach 2007-2010: Brzeg, Dobrzeń Wielki, Kluczbork i Opole. Trzydzieści gmin nie dotowało w ogóle prac przy obiektach zabytkowych nie będących ich własnością.

Większość gmin w latach 2011-2014 zmniejsza subwencjonowanie remontów obiektów zabytkowych lub rezygnuje z nich w ogóle. Przyczyn tego faktu należy zapewne szukać w uwarunkowaniach globalnych – niestabilnej, ogólnoswiatowej sytuacji gospodarczej i politycznej, wpływającej na niepewną sytuację finansową kraju.

³³ Nie badano przyczyn tego stanu rzeczy; być może wśród własności części gmin brak jest obiektów zabytkowych, tj. np. w gminie Zawadzkie.

Poniżej wymieniono czynniki stanowiące istotne utrudnienia w efektywnych działaniach konserwatorskich. Ich eliminacja w znacznym stopniu przyczyni się do podwyższenia poziomu ochrony dziedzictwa w regionie.

1. Nieuregulowane stosunki własnościowe obiektów zabytkowych.
2. Brak precyzyjnie określonego przedmiotu i granic ochrony konserwatorskiej, dotyczy to przede wszystkim, zespołów architektonicznych i parków.
3. Brak programów użytkowych z możliwością egzekwowania ich realizacji dla obiektów komunalnych oraz należących do skarbu państwa, wystawionych do sprzedaży.
4. Presja lobby inwestycyjnego, zwłaszcza jeśli chodzi o lokalizację nowych obiektów i podział zespołów na mniejsze części.
5. Obowiązujący system prawny, który utrudnia służbom konserwatorskim realizację zadań wynikających z ustawy o ochronie zabytków, w części dotyczącej egzekwowania powinności właścicieli wobec zabytków.
6. Trudności w egzekwowaniu decyzji i nakazów konserwatorskich przy obecnych możliwościach dofinansowywania prac przy zabytkach. Właściciele zabytków w bardzo wielu przypadkach nie są w stanie ponieść kosztów niezbędnych dla właściwego utrzymania obiektów. Posiadanie zabytku i wynikające z tego faktu pewne ograniczenia praw własności nie są rekompensowane zachętami materialnymi.
8. Podstawową przeszkodę w prowadzeniu właściwej polityki samorządu w kwestii dziedzictwa kulturowego stwarza brak aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniających problematykę ochrony zabytków. Każde działanie rozwojowe w dziedzinie mieszkalnictwa, handlu i usług, inwestycji drogowych, przemysłowych i innych stwarza zagrożenia dla historycznych założeń urbanistycznych i ruralistycznych. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, mające status prawa miejscowego, powinny objąć wszystkie istotne obszary, wytyczając kierunki i charakter rozwoju regionu.

Biorąc pod uwagę specyfikę województwa opolskiego oraz kierunki rozwoju poszczególnych powiatów i gmin można, analizując mocne i słabe strony regionu oraz szanse i zagrożenia dla jego rozwoju, wskazać szczegółowo czynniki mające istotny wpływ na regionalne dziedzictwo kulturowe.

Poniżej przedstawiono analizę, która ma pomóc w określeniu podstawowych priorytetów wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami. Tabela poniższa powstała w oparciu o dane analizy SWOT zamieszczone w programie na lata 2007-2010 z uwzględnieniem zmian jakie zaszły właśnie w tych czterech latach i uzupełniona o nowe elementy, które wydają się być istotne dla następnego czterolecia.

ANALIZA SWOT

m o c n e s t r o n y	s ł a b e s t r o n y
<ol style="list-style-type: none"> 1. najwyższy w Polsce poziom dochodów rozporządzalnych i konsumpcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca 2. silne poczucie tożsamości regionalnej 3. tradycja gospodarności 4. położenie regionu w III korytarzu paneuropejskim 5. gęsta sieć połączeń drogowych i kolejowych 6. duże nasycenie zabytkami w stosunku do powierzchni województwa 7. duża ilość cennych zabytków 8. pozytywna rola kościoła w ochronie zabytków 9. wieś opolska jako wyróżnik na tle Śląska jeśli chodzi o stopień zachowania układów ruralistycznych i kulturowania folkloru; 10. występowanie zabytków w dużych zespołach umożliwiających zorganizowanie turystycznych szlaków związanych z dziedzictwem kulturalnym regionu (np. architektura drewniana, gotyckie kościoły z polichromiami w pow. brzeskim, duża ilość rezydencjonalnych zespołów pałacowo-folwarczno-parkowych, zabytki techniki związane z regionem) 11. dobrze utrzymane zespoły sakralne i budynki użyteczności publicznej 12. występowanie zabytków w otoczeniu cennej przyrody 13. wielokulturowość 14. wzrost liczby organizatorów i imprez „Europejskich Dni Dziedzictwa” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. zły stan zabytków o funkcji mieszkalnej 2. zły stan zabytków techniki 3. zbyt mały poziom dofinansowań przeznaczanych ze środków publicznych dla prywatnych właścicieli na opiekę nad zabytkami 4. niedostateczny poziom zrozumienia wartości zabytkowych obiektu – presja inwestorów do stosowania niezgodnych z miejscową tradycją, ale tańszych materiałów przy remontach, przypadki samowoli budowlanej, niedostateczna etyka środowisk projektanckich i inwestorskich, naciski na ograniczenie zakresu ochrony na terenach prawnie chronionych 5. niska świadomość właścicieli obiektów zabytkowych o roli dziedzictwa dla rozwoju i konkurencyjności regionu – dominacja w działaniach inwestycyjnych typowych projektów z pominięciem działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego 6. niska skuteczność w zachęcaniu sektora prywatnego do inwestowania w substancję zabytkową 7. utrudnienia finansowe i organizacyjne w tworzeniu nowych planów zagospodarowania przestrzennego przez gminy; niewystarczający stopień pokrycia MPZP obszarów nasyconych elementami dziedzictwa kulturowego 8. brak wieloletnich programów działania pomiędzy samorządami lokalnymi a administracją publiczną 9. zbyt mała rola uczelni wyższych w działaniach bezpośrednio związanych z ochroną zabytków
s z a n s e	z a g r o ż e n i a
<ol style="list-style-type: none"> 1. transfery dochodów i wiedzy pochodzących z migracji zarobkowej, unijna polityka spójności i rozwoju regionalnego 2. zainteresowanie dziedzictwem kulturowym osób mieszkających za granicą, pochodzących z regionu – moda na kupowanie atrakcyjnych nieruchomości i „turystykę sentymalną” 3. postęp w dostępie do środków finansowych na poprawę stanu zabytków – środki unijne, samorządowe, partnerstwo prywatno-publiczne 4. zwiększenie dostępności informacji dla mieszkańców o możliwościach uzyskania dofinansowania inwestycji 5. wdrożenie kompleksowego programu ochrony zabytków architektury drewnianej 6. rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych, powstawanie stowarzyszeń mających na celu opiekę nad zabytkami 7. rosnąca rola samorządu regionalnego, który chce włączyć ochronę zabytków w sferę rozwoju regionalnego 8. finansowanie prac archeologicznych z programu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. niewielkie zainteresowanie regionem ze strony inwestorów zewnętrznych – konkurencja województw ościennych 2. zanikanie kultury wiejskiej 3. utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia 4. odpływ wysoko kwalifikowanej kadry z regionu 5. inwestycje mające negatywny wpływ na środowisko 6. trudności, które stwarza skomplikowana procedura formalno-prawna przy pozyskiwaniu dotacji dla zabytków 7. brak skutecznego prawa i trudność w egzekwowaniu istniejącego 8. niedostateczne wykorzystanie przez właścicieli zabytków możliwości jakie stwarza dostęp do funduszy europejskich 9. różnice w poziomie usług turystycznych w Polsce i poza jej granicami 10. pogarszająca się koniunktura gospodarcza 11. kryzys finansów publicznych 12. klęski żywiołowe 13. słabe zabezpieczenia przeciwpowodziowe

<p>budowy autostrad</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. zwiększenie i polepszenie poziomu bazy hotelowej i gastronomicznej 10. poprawa stanu dróg 11. edukacja społeczna na rzecz dziedzictwa kulturowego 12. zwiększenie roli mediów w propagowaniu ochrony zabytków 13. położenie nacisku na problematykę dziedzictwa kulturowego w strategii rozwojowej województwa 14. wykorzystanie potencjału turystycznego Odry (współpraca z sąsiednimi województwami) 15. konkursy i nagrody za prawidłowo wykonane prace konserwatorskie 	
---	--

VIII. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2011-2014

VIII.1. Cele, priorytety i planowane działania – odniesienie do Programu na lata 2007–2010.

Cele strategiczne, priorytety oraz kierunki działań sformułowane w Programie opieki na lata 2007-2010 zostały uporządkowane i zebrane w formie tabeli jako załącznik nr 5 do niniejszego Programu, opracowanego na lata 2011-2014. Województwo opolskie wypada dobrze na tle innych regionów kraju, jeśli chodzi o opiekę nad dziedzictwem kulturowym. Świadczą o tym nie tylko dane przedstawione w formie graficznej w załączniku nr 6, odzwierciedlające postęp w wypełnianiu zadań ustawowych przez samorządy gminne. Mówią o tym również wskaźniki zebrane w tabelach dołączonych do Programu jako załączniki nr 2 i 4, a także porównania dokonane w rozdziale VII. Przyczyniła się do tego, w pewnym stopniu, polityka oparta na założeniach poprzedniego Programu. W związku z tym proponuje się utrzymanie celów sformułowanych na lata 2007-2010 jednak z pewnymi modyfikacjami związanymi ze zmieniającą się sytuacją gospodarczą oraz ze zmianą położenia akcentów na promocję tych składników krajobrazu kulturowego, które są rzeczywiście unikatowe w skali kraju, a mogą w sposób znaczący decydować o charakterze regionu. W Programie na lata 2011-2014 starano się wykorzystać, w większym stopniu niż w latach 2007-2010, wnioski wynikające z analizy opartej o:

1. opis zasobu dziedzictwa
2. określenie jego stanu
3. porównanie ze stanem poprzednim.

CEL STRATEGICZNY I: UTRZYMANIE I ZARZĄDZANIE ZASOBEM REGIONALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
PRIORYTETY	DZIAŁANIA
I. Realizacja zadań własnych samorządu wojewódzkiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. realizacja działań wynikających z programu opieki nad zabytkami oraz ich systematyczny monitoring; 2. zlecanie robót budowlanych i prac konserwatorskich w obiektach zabytkowych, do których Województwo Opolskie posiada tytuł prawny; 3. zlecanie lub dofinansowanie niezbędnych prac studialnych, projektowych oraz badań konserwatorskich - w tym zlecenie opracowania studium waloryzacji zasobów kulturowych na terenie województwa opolskiego (tekst i mapa); 4. monitoring zmiany stanu uszkodzeń najważniejszych obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub charakteryzującymi się wyjątkowymi walorami krajobrazowymi; 5. prowadzenie kolejnych edycji konkursu na realizację zadań publicznych w zakresie konserwacji, restauracji lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, organizowanego przez Samorząd Województwa Opolskiego na dofinansowanie prac zgłaszanych przez właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;
II. Odnowa wsi w kontekście poprawy stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie działań w zakresie rewitalizacji wsi przeprowadzanych na podstawie kompleksowych programów; 2. wspieranie działań w zakresie rewaloryzacji historycznych układów ruralistycznych – w tym zalecenia opracowywania historycznych studiów układów ruralistycznych; 3. promocja regionalnej agroturystyki prowadzonej na bazie zabytków; 4. działania na rzecz ochrony dziedzictwa niematerialnego: <ul style="list-style-type: none"> - wspieranie lokalnych inicjatyw kulturalnych; - kontynuacja działań zmierzających do integracji młodzieży z różnych grup kulturowych, kształtowanie postaw otwartych i tolerancyjnych; - promocja zachowanego regionalnego folkloru jako atrakcji turystycznej; 5. dbałość o rozwój zrównoważony, tj. integrację ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; 6. organizowanie i patronowanie konkursom na realizację wpisujące się w tradycyjny krajobraz i zabudowę wsi opolskiej;

<p>III. Rewaloryzacja miast</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie działań w zakresie rewitalizacji miast historycznych przeprowadzanych na podstawie kompleksowych programów; 2. wspieranie działań w zakresie rewaloryzacji miast historycznych – w tym zalecenia opracowywania historycznych studiów układów urbanistycznych; 3. zalecanie w dokumentach planistycznych UM uwzględniania w opracowaniach planistycznych gmin (studia uwarunkowań oraz MPZP) odtwarzania dawnych osi kompozycyjnych i powiązań widokowych; 4. wspieranie rewitalizacji obszarów przemysłowych i powojсковych związane m. in. z poszukiwaniem nowych funkcji dla zespołów przemysłowych i powojсковych; 5. wspieranie działań ułatwiających eliminację ze struktur miejskich obszarów niezagospodarowanych, które dezintegrują strukturę przestrzenną;
<p>IV. Ochrona dziedzictwa archeologicznego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie działań mających na celu ochronę dziedzictwa archeologicznego w połączeniu z ochroną środowiska kulturowego i przyrodniczego; 2. wspieranie badań archeologicznych polegające zwłaszcza na: <ul style="list-style-type: none"> - inwentaryzacji terenowej stanowisk archeologicznych w ramach AZP; - wzmożeniu inspekcji i wykopalisk ratowniczych, także na obszarach stanowisk niszczonych intensywnymi pracami rolnymi; - kontynuowaniu inwentaryzacji grodzisk; - kontynuowaniu rozpoznania miejskich nawarstwień kulturowych w ramach badań prowadzonych nowoczesnymi, nieinwazyjnymi metodami; 3. wspieranie współpracy wszystkich instytucji archeologicznych zlokalizowanych i działających na obszarze województwa opolskiego;
<p>V. Rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. promocja tworzenia lokalnych izb o charakterze muzealnym; 2. adaptacja nieruchomych zabytków techniki wraz ze zgromadzonymi tam zabytkami ruchomymi na tzw. żywe muzea techniki; 3. dofinansowywanie prac konserwatorskich przy budynkach i zbiorach muzealnych; 4. dofinansowywanie szczególnie cennych ekspozycji muzealnych; 5. wspieranie modernizacji budynków muzealnych wraz z przystosowywaniem ich do potrzeb niepełnosprawnych zwiedzających; 6. wspieranie wydawnictw muzealnych, katalogów i przewodników;

<p>VI. Rozwój instytucji opieki nad zabytkami</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie instytucji pozarządowych (stowarzyszenia, fundacje, itp.) zajmujących się opieką nad zabytkami; 2. wspieranie współdziałania instytucji zajmujących się zwalczaniem nielegalnego wywozu za granicę lub przywozu z zagranicy zabytków oraz zwalczaniem przestępczości przeciwko dobrom kultury (porozumienie z 20.06.2008 r. zawarte między: Opolskim WKZ, Kustoszem Diecezjalnym Diecezji Opolskiej, Opolskim Komendantem Wojewódzkim Policji, Komendantem Śląskiego Oddziału Straży Granicznej, Opolskim Komendantem Państwowej Straży Pożarnej, Dyrektorem AP w Opolu, Dyrektorem Izby Celnej w Opolu); 3. promowanie instytucji oraz podmiotów gospodarczych zajmujących się systemami zabezpieczeń przeciwwłamaniowych i przeciwpożarowych (w związku z najbardziej narażonymi na degradację obiektami architektury drewnianej); 4. wspieranie organizacji , skupiających i mobilizujących do działania lokalne społeczności działające na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego 5. aktywizacja właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych poprzez udzielanie kompleksowych informacji na temat możliwości inwestycyjnych; 6. organizacja szkoleń dla pracowników instytucji i departamentów związanych z ochroną i kształtowaniem krajobrazu kulturowego; umożliwianie udziału w szkoleniach zewnętrznych;
--	---

<p>CEL STRATEGICZNY II: OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO</p>	
<p>PRIORYTETY</p>	<p>DZIAŁANIA</p>
<p>I. Dziedzictwo kulturowe jako czynnik stymulujący rozwój gospodarczy</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. uwzględnianie w opracowaniach strategicznych, dziedzictwa kulturowego jako potencjału rozwojowego województwa; 2. promowanie i wspieranie finansowe działań mających na celu poprawę atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej obiektów i obszarów o dużych walorach krajobrazowych; 3. promowanie i wspieranie działań, które w sposób szczególny uwzględniają wieś opolską jako wyróżnik na tle Śląska jeśli chodzi o stopień zachowania układów ruralistycznych i kultywowania folkloru;
<p>II. Wstrzymanie procesu degradacji założeń pałacowo-parkowych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. dofinansowywanie prac studialnych i projektowych; 2. wspieranie kształtowania zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w celu pomocy właścicielom założeń pałacowo-parkowych;

<p>III. Wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie działań zmierzających do powoływania parków kulturowych (pozostałości huty w Zagwizdziu, park w Pokoju); 2. wspieranie działań zmierzających do wpisania wybranych obiektów i zespołów zabytkowych na Listę Pomników Historii Prezydenta RP (Nysa – kolegiata z dzwonnica, staromiejski zespół Paczkowa, kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Małujowicach, Jemielnica – zespół pocysterski); 3. wspieranie działań zmierzających do powoływania archeologicznych parków kulturowych;
<p>IV. Wspieranie funkcjonowania istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków obejmujących charakterystyczne dla województwa cenne zespoły i obiekty zabytkowe</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie istniejących szlaków przez dofinansowywanie ich promocji, oraz rozbudowy ich oferty merytorycznej a także infrastruktury turystycznej; 2. wspieranie inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków turystyczno-kulturowych (szlaki związane z niegdyś charakterystycznym dla pewnych części regionu zanikającym lub już nieistniejącym przemysłem); 3. wspieranie inicjatyw na rzecz tworzenia archeologicznych szlaków turystycznych;

CEL STRATEGICZNY III: ROZWÓJ TURYSTYKI ZWIĄZANEJ Z REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ

PRIORYTETY	DZIAŁANIA
<p>I. Podnoszenie poziomu edukacji i wiedzy nt. regionalnego dziedzictwa kulturowego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie organizacyjne i finansowe szkoleń z zakresu wiedzy nt. dziedzictwa kulturowego; 2. wspieranie organizacji wystaw, festynów i kiermaszy regionalnych; 3. wspieranie organizacji konkursów i warsztatów tematycznych, opierających się na elementach historycznego rzemiosła, kultywujących lokalne tradycje i folklor; 4. promocja i wspieranie organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa oraz Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie opolskim; 5. popularyzacja i promocja wiedzy o zabytkach przez wspieranie organizacji olimpiad tematycznych wśród dzieci i młodzieży, pikników rodzinnych oraz wycieczek turystycznych z przewodnikiem; 6. wspieranie organizacyjne i finansowe konferencji, sesji popularno-naukowych, warsztatów popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym regionu i dających możliwość dyskusji na temat problematyki związanej z jego ochroną; 7. wspieranie wydawnictw informacyjnych i przewodników; 8. finansowanie publikacji oraz opracowań dotyczących

	<p>zabytków;</p> <p>9. dbanie o pamięć o wybitnych osobistościach regionu;</p>
<p>II. Powoływanie nowych instytucji ds. dziedzictwa kulturowego i współpraca z instytucjami już istniejącymi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. wsparcie inicjatywy powołania instytucji zajmującej się opracowaniami dokumentacyjnymi i badawczymi zabytków województwa opolskiego; 2. wspieranie inicjatywy utworzenia powiatowych służb konserwatorskich (Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn-Koźle, Krapkowice, Namysłów, Opole, Prudnik, Strzelce Opolskie) wraz z przekazaniem części kompetencji na zasadzie porozumienia z WKZ; 3. wspieranie działalności statutowej Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, inicjatyw społecznych opiekunów zabytków oraz prac podejmowanych przez stowarzyszenia i szkoły wyższe w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego; 4. wystąpienie z inicjatywą utworzenia systemu szkoleń (przy współudziale WKZ) dla społecznych opiekunów zabytków; 5. wystąpienie z inicjatywą organizowania szkoleń (przy współudziale WKZ) dla pracowników gmin zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego;
<p>III. Współpraca między regionami</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. kontynuacja wspólnych spotkań i warsztatów między społecznościami miast partnerskich; 2. kontynuacja współpracy w ramach euroregionów Pradziad i Silesia; 3. kontynuacja działań podjętych na podstawie porozumień między Województwem Opolskim a Krajem Ołomunieckim - projekt pn. „Dziedzictwo kulturalne – wspólne zadanie”, którego realizacja ma przyczynić się do rozwoju współpracy transgranicznej w dziedzinie kultury pomiędzy obu regionami; 4. dalsza współpraca z województwami: małopolskim, śląskim i dolnośląskim dotycząca wspólnych szlaków kulturowych; 5. wspieranie współpracy w związku z międzynarodowymi szlakami turystyczno-kulturowymi; 6. wspieranie i promocja polsko-czeskich spotkań muzealnych;

IX. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU

Zadania określone w poprzednim rozdziale będą realizowane za pomocą następującego instrumentarium:

— *instrumenty prawne* – wynikające z przepisów ustawowych (m.in.: wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powoływanie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, ustanawianie społecznych opiekunów zabytków, oznakowanie obiektów zabytkowych znakiem przewidzianym w ustawie, itp.);

— *instrumenty finansowe* (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością województwa, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie będących własnością województwa, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);

— *instrumenty koordynacji* (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z innymi jednostkami samorządowymi, organizacjami wyznaniowymi, oraz bezpośrednio z właścicielami zabytków);

— *instrumenty społeczne* (w sferze działania samorządu, m.in.: systemy szkoleń, doszkadzanie profesjonalne, interdyscyplinarny model pracy; w sferze budowania powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem: system konsultacji i dyskusji publicznych, działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);

— *instrumenty kontrolne* (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w skali województwa, weryfikacja gminnych ewidencji).

X. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU

Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami wynika z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Zgodnie z cytowaną ustawą Zarząd Województwa ma obowiązek sporządzania sprawozdania ze stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011–2014 i przedstawiania Sejmikowi Województwa w cyklu dwuletnim (*monitoring mid-term i monitoring ex post*). Następnie sprawozdania te powinny być przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Opolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, w celu ich wykorzystania przy realizacji i korekcie aktualnego, krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem monitoringu jest zbieranie i analiza informacji dotyczących realizacji Programu na każdym etapie wdrażania. Proces monitorowania polega na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów programu przez zdefiniowane w nim kierunki działań, na analizie zebranych danych i opracowaniu sprawozdań. Stanowi on podstawę oceny uzyskanych efektów oraz podejmowania ewentualnych inicjatyw korygujących i propozycji zmian. Jednym z pomocnych narzędzi powinien być raport o stanie zabytków województwa cyklicznie tworzony w oparciu o gminne ewidencje zabytków (aktualizowane gminne ewidencje zabytków dostarczają podstawową wiedzę na temat sytuacji obiektów zabytkowych na terenie całego województwa).

Podział funkcji w procesie monitoringu powinien wyglądać następująco:

1. Podmiotem odpowiedzialnym za kontrolowanie realizacji POnZ WO 2011-2014 jest Zarząd Województwa Opolskiego;
2. Funkcję wykonawczą sprawuje Departament Kultury, Sportu i Turystyki UMWO;
3. Funkcja nadzorująca – Sejmik Województwa Opolskiego.

Dobór kryteriów oceny realizacji programu opieki powinien zostać uzgodniony z Zarządem Województwa.

XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami oraz ochronę dziedzictwa kulturowego realizuje się w Polsce ze środków publicznych (budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, dotacje WUOZ, fundusze europejskie) oraz prywatnych (osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne, kościelne). Zasadniczo obowiązek utrzymania obiektów zabytkowych spoczywa na właścicielach i użytkownikach tych obiektów.

Na stronach internetowych ministerstw: Kultury i Dziedzictwa Narodowego www.mkidn.gov.pl, Rolnictwa www.minrol.gov.pl i Rozwoju Regionalnego www.mrr.gov.pl znajdują się wyczerpujące informacje na temat programów operacyjnych opracowanych na lata 2007–2013, umożliwiających dostęp do **unijnych funduszy strukturalnych**, działających w obszarze dziedzictwa kulturowego, ochrony i opieki nad zabytkami.

Od 2010 r. działają programy operacyjne uruchomione przez MKiDN, pozwalające na uzyskanie dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

- ▶ Program „Promesa Ministra Kultury” obejmujący następujące zadania: *ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury publicznych szkół i uczelni artystycznych, rozwój infrastruktury społeczeństwa informatycznego w dziedzinie kultury, międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne, rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.*
- ▶ Program „Dziedzictwo Kulturowe” z pięcioma priorytetami: *ochrona zabytków, rozwój instytucji muzealnych, ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju, tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego, ochrona dziedzictwa kultury ludowej.*
- ▶ Program „Zasoby Cyfrowe”, w którym jednym z priorytetów jest *digitalizacja zabytków i muzealiów.*
- ▶ Program „Infrastruktura Kultury”, w którym wymieniono: *remont, modernizację i adaptację nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej, przygotowanie dokumentacji technicznej do prowadzenia inwestycji, zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej, współfinansowanie projektów budowy i modernizacji obiektów służących działalności kulturalnej.*
- ▶ Program „Kultura 2007–2013” z następującymi priorytetami: *wspieranie ponadnarodowej mobilności osób działających w sektorze kultury, wspieranie ponadnarodowego obiegu dzieł oraz wyrobów artystycznych i kulturalnych, wspieranie dialogu między kulturami.*

Strony www.interreg.gov.pl i <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/> dostarczają aktualnych informacji na temat **europejskich funduszy strukturalnych** i działających w ich ramach programów rozwojowych, dotyczących wszystkich aspektów życia społeczno-gospodarczego:

- Infrastruktura i Środowisko.
- Innowacyjna Gospodarka.
- Kapitał Ludzki.
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej.
- Regionalne Programy Operacyjne.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007–2013 jest realizowany przy zaangażowaniu łącznie 427,1 mln euro.

Funkcje instytucji koordynującej pełnić będzie minister właściwy ds. rozwoju regionalnego poprzez wyznaczoną do tego celu komórkę w MRR – Departament Polityki Regionalnej (DPR).

Obok funduszy strukturalnych, źródłem finansowania ochrony zabytków oraz dziedzictwa kultury jest także **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013**. W ramach działań 313, 322, 323 Odnowa i rozwój wsi oraz 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, można otrzymać dofinansowanie na remont zabytkowych kościołów lub zabytkowych obiektów małej architektury. Szczegóły dotyczące zakresu projektów można znaleźć na stronach internetowych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi www.minrol.gov.pl oraz urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego www.opolskie.pl w zakładce PROW.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy, obok funduszy strukturalnych, stanowią największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje EOG: Norwegię, Islandię i Liechtenstein aktywnie wspierają działania z zakresu infrastruktury kultury (informacje na stronie www.fundusznngo.pl). W ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego działa:

- „Fundusz Wymiany Kulturalnej”.

Ochrona dziedzictwa kulturowego realizowana jest również z **funduszy krajowych**. Ważna rola przypada w tym względzie **Narodowemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**. Jest to fundusz celowy. Funkcjonuje on na podstawie ustawy z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Poza NFOŚiGW, ochronę środowiska wspierają także terytorialne i lokalne oddziały Funduszu. Ze środków Funduszu dofinansowuje się prace konserwatorskie przy zabytkowych założeniach parkowych.

Remonty obiektów sakralnych wpisanych do rejestru zabytków wspomagane mogą być również dotacjami krajowego **Funduszu Kościelnego** (dotacje nie obejmują zabytkowego wyposażenia wnętrza), który usytuowany jest w strukturze Departamentu Wyznań i Mniejszości Narodowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dotacje z Funduszu Kościelnego

przyznawane są na wniosek osób prawnych, kościołów i innych związków wyznaniowych lub z inicjatywy własnej Zarządu Funduszu Kościelnego. Przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu dotacji Zarząd korzysta z opinii przedstawicielstw, jakie przy Funduszu mogą tworzyć osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych oraz bezpośrednio władz kościelnych.

Środki samorządowe z budżetu województwa opolskiego. Mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na obszarze województwa opolskiego, posiadającym istotne znaczenie kulturowe. O dotację taką może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i prac budowlanych przy zabytku, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku złożenia wniosku. Zarząd Województwa Opolskiego w corocznym ogłoszeniu podaje wysokość środków finansowych przeznaczonych na dotacje, terminy składania wniosków oraz ich rozpatrzenia.

Środki samorządowe z budżetów gmin i powiatów. Samorządy lokalne również mają możliwość dofinansowywania prac remontowych i konserwatorskich przy obiektach zabytkowych na swoim terenie, które nie stanowią ich własności. Taką możliwość stworzyła im ustawa o samorządzie oraz ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rady gmin podejmują uchwały w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wójt (burmistrz, prezydent) powołuje odpowiednią komisję i określa szczegółowo zasady jej działania i kryteria, jakimi powinna się kierować przy rozpatrywaniu

wniosków o udzielenie dotacji na prace remontowe i konserwatorskie.

Dotowanie obiektów nie należących do gmin, w latach 2007-2010, wyniosło w całym województwie opolskim 15 120 000 PLN. Planowane dotowanie tych obiektów w najbliższych latach (gł. rok 2011) wyniesie ok. 2 360 000 PLN³⁴.

Istotnym źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być **środki pozyskane od firm, fundacji, czy stowarzyszeń lub osób prywatnych.**

³⁴ Patrz załącznik nr 4.

XII. REALIZACJA PRZEZ SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW W LATACH 2011-2014

Do zadań własnych samorządu województwa należą zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami m.in. w zakresie *kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* (art. 14, ust 1, pkt.2 ustawy z dnia 5 sierpnia 1998 r. o samorządzie województwa), a szczegółowo określają je zapisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W latach obowiązywania niniejszego Programu Samorząd Województwa Opolskie realizować będzie zadania z zakresu szeroko pojętej ochrony dziedzictwa kulturowego w postaci następujących działań:

- monitoringu *Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego*, w szczególności sporządzenia dwóch dokumentów podsumowujących ich realizację: w 2011 r. końcowego sprawozdania z realizacji *POnZWO na lata 2007-2010* oraz w 2013 r. sprawozdania z realizacji I etapu *POnZWO na lata 2011-2014* za lata 2011-2012;
- udzielania dotacji celowych na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na obszarze województwa opolskiego w ramach corocznie ogłaszanego przez Zarząd Województwa Opolskiego konkursu. Środki finansowe (ustalane każdorazowo przez uchwałę budżetową) przyznawane będą w kolejności zadań priorytetowych:
 - prace przy zabytkach architektury drewnianej – renowacja i zabezpieczanie bezcennych drewnianych kościołów stanowiących wizytówkę województwa (drugi region w Polsce pod względem ilości zachowanych obiektów) – będące kontynuacją idei zawieszonego projektu pn. „Dziedzictwo Kultury I – Śląski szlak architektury drewnianej”. Ten wieloletni Program miał na celu wykonanie we wszystkich kościołach drewnianych województwa opolskiego (oraz kilku z woj. śląskiego) kompleksowej dokumentacji architektonicznej, konserwatorskiej, projektów budowlanych, kosztorysów inwestorskich, konserwacji i restauracji obiektów (w tym adaptacji na cele kulturalne) wraz z wykonaniem instalacji przeciwpożarowych i antywłamaniowych oraz z wymianą starych instalacji elektrycznych;
 - prace przy zabytkach posiadających istotne znaczenie kulturowe dla regionu, w szczególności dla Pomników Historii Prezydenta RP (Góra Św. Anny – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy), jak również dla planowanych Pomników (Stare Miasto w Paczkowie, kościół św. Jakuba Ap. w Małujowicach z gotyckimi polichromiami, zespół klasztorny (pocysterski) wraz z układem ruralistycznym w Jemielnicy);
 - ponadto w 2011 r. priorytetem będą zadania związane z konserwacją i renowacją miejsc pamięci związanych z Powstaniami Śląskimi (w ramach Roku Pamięci Powstań Śląskich –

uchwała Nr XLVIII/506/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r. w sprawie przyjęcia rezolucji o ogłoszeniu roku 2011 Rokiem Pamięci Powstań Śląskich) oraz związanych z działalnością księdza Jana Dzierżona, śląskiego pszczelarza i uczonego (w związku z 200. rocznicą urodzin);

- finansowania prac remontowych, konserwatorskich oraz dokumentacyjnych przy zabytkach będących własnością Województwa Opolskiego (por. rozdz. V.5 i V.6), a także starania o pozyskiwanie środków zewnętrznych na ww. prace;
- współorganizacji konferencji i spotkań poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego regionu, w tym zachowania dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej, a także zagadnieniom związanych z przeciwdziałaniem przestępczości przeciw dobrom kultury;
- współfinansowania folderów i informatorów promujących zabytki i turystykę (np. „Zabytki techniki Śląska Opolskiego”, „Opolski Szlak Cysterski”, muzea województwa opolskiego itp.);
- kontynuacji projektu „Dziedzictwo kulturalne – wspólne zadanie” w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska;
- współorganizacji Europejskich Dni Dziedzictwa oraz innych imprez (kulturalnych, turystycznych) promujących ochronę dziedzictwa kulturowego regionu.

ZAŁĄCZNIK NR 1

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO, DEPARTAMENT KULTURY, SPORTU i TURYSTYKI 45-082 OPOLE, UL. PIASTOWSKA 14		
nazwa powiatu i adres powiatu	ANKIETA dot. Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011- 2014	Sporządził (imię i nazwisko) tel:..... e-mail:.....

1. Czy powiat posiada Powiatowy Program Opieki Nad Zabytkami (PPOnZ), jakich lat dotyczy ?
2. Czy powiat planuje utworzenie PPOnZ, jakich lat będzie dotyczyć ?
3. Jakie inne programy, projekty rozwojowe i plany opracowane przez powiat uwzględniają problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego (np.: Strategia Rozwoju, Program Ochrony Środowiska, Wieloletni Plan Inwestycyjny, Program Współpracy Powiatu z Organizacjami Pozarządowymi, Programy Współpracy z Sąsiednimi Powiatami, itp.) ? Proszę o wyszczególnienie programów oraz lata obowiązywania.

Lp.	Wyszczególnienie	lata obowiązywania
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

4. Proszę podać ogólną liczbę obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, będących w posiadaniu powiatu (obiekty architektury i budownictwa, zespoły architektoniczne lub urbanistyczne, obszary zieleni komponowanej, itp.).
5. W ilu zabytkowych obiektach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków są prowadzone prace związane z zabezpieczeniem, rewaloryzacją bądź adaptacją, a jaka liczba tego typu działań jest prognozowana na lata 2011-2014 ?
6. Proszę podać liczbę istniejących szlaków edukacyjno-turystycznych i ścieżek dydaktycznych związanych z dziedzictwem kulturowym regionu, czy planowane są kolejne w latach 2011-2014 ?
7. Proszę podać inne planowane na lata 2011-2014 działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
8. Proszę podać liczbę społecznych opiekunów zabytków działających na terenie powiatu. Czy planowane jest ustanowienie kolejnych w latach 2011-2014 ?
9. Jaką kwotę łącznie pochodzącą z własnych funduszy przeznaczył powiat na opiekę nad zabytkami będącymi własnością powiatu w latach 2007-2010, a jaką kwotę przewiduje się na lata 2011-2014 ?

10. Jaka kwotę łączną, pochodzącą ze środków zewnętrznych, przeznaczył powiat na opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością w latach 2007-2010 ? Jakie kwoty ze źródeł zewnętrznych przewiduje się uzyskać na te cele w latach 2011-2014 ?

11. W jakiej kwocie łącznej powiat dotował opiekę nad obiektami zabytkowymi nie będącymi jego własnością w latach 2007-2010 ? Czy i w jakiej kwocie planuje takie działania w latach 2011-2014 ?

12. Jaka była łączna kwota dotacji na działalność edukacyjną i popularyzatorską na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu (konkursy, pikniki naukowe, prelekcje, konferencje naukowe, organizacja festynów regionalnych, promocja walorów turystyczno-krajoznawczych, zabytków, kuchni regionalnej, kultywowanie tradycyjnych obrzędów i zwyczajów ludowych, imprezy organizowane w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, działalność wydawnicza, reklamowa itp.) w latach 2007-2010 ? Jaka kwotę planuje się wydać na tego typu działania w latach 2011-2014 ?

13. Czy powiat w latach 2007-2010 korzystał ze środków unijnych przy realizacji celów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w jakiej kwocie ? Jakie są przewidywania dotyczące lat 2011-2014 w tej kwestii ?

14. Proszę o wyszczególnienie utrudnień i przeszkód, na jakie napotyka samorząd powiatowy w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego?

.....
data

ZALĄCZNIK NR 2

TABELARYCZNE ZESTAWIENIE DANYCH UZYSKANYCH Z ANKIET WYPEŁNIONYCH PRZEZ POWIATY W II POŁ. 2010 r.*

POWIAT	Czy powiat posiada PPOnZ? Jakich lat dotyczy?	Na jakie lata planowany jest PPOnZ?	Ilość obiektów nieruchomości w rej. zabytków będących w posiadaniu powiatu	Ilość obiektów nieruchomości w których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzacyjne w obiektach nieruchomości	Ilość ścieżek dydaktycznych i szlaków edukacyjno-turystycznych istniejących	Ilość planowanych ścieżek i szlaków edukacyjno-turystycznych	Liczba społecznych opiekunów zabytków działających na terenie powiatu	Planowane ustanowienie kolejnych opiekunów zabytków	Fundusze własne przeznaczone na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze własne na zabytki własne na l. 2011-2014 (tys. PLN)	Uzyskane fundusze zewnętrzne na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze zewnętrzne na zabytki własne w l. 2011-2014 (tys. PLN)	Dotowanie obiektów nie należących do Powiatu, w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Plan. dotowania obiektów nie należących do Powiatu, w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Dotacje na działalność edukacyjną i popularyzat. w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane dotacje na działalność popularyzat. i edukac. w l. 2011-14 (tys. PLN)	Uzyskane fundusze unijne na ochronę dziedzictwa w latach 2007-2010	Planowane fundusze unijne na ochronę dziedzictwa w latach 2011-2014
brzeski	nie	2011-14	18	2	4	2	-	-	-	5004	2000	3812	2000	15,2	15	87	200	-	-
głubczycki	nie	2011-14	4	4	-	1	-	0	2	323,9	-	435,9	-	130	160	1398€	4419€	219€	70126€
kędzierzyńsko-kozielski	tak	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	302	plan.	-	-	-	plan.
kluczborski	nie	2012-15	5	-	3	17	-	11	plan.	60	-	-	-	66	80	451	plan.	-	-
krapkowicki	nie	2011-14	1	1	1	6	7	1	-	1601	-	-	-	161,6	plan.	23,4	-	-	-
namysłowski	nie	plan.	2	1	1	-	-	2	plan.	1916	-	1741	-	-	-	13	-	-	-
nyski	nie	b.d.	6	2	1	5	-	1	plan.	124	b.d.	1633	b.d.	160	b.d.	-	-	621	-
oleski	nie	plan.	3	2	-	2	plan.	2	plan.	2147	-	281	-	-	-	151,5	-	-	-
opolski	nie	2011-15	7	2	2	8	-	-	-	2986	2500-3000	2250	2500	100	50	39,1	40	684,2	
prudnicki	nie	plan.	błąd	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	659	-	-	-
strzelecki	nie	2011-14	4	1	-	-	-	-	-	53	-	-	-	278,6	-	86,4	-	-	-

Objaśnienia skrótów i symboli:

b.d. – brak danych

plan. – działanie, kwota - planowane ale bez bliższych ustaleń

błąd – dane podane błędnie lub błędnie wyliczone

€ - euro

*oparto się na ankiecie podanej w załączniku nr 1; nie uwzględniono odpowiedzi na pytania: 3, 7, 14.

ZAŁĄCZNIK NR 3

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO, DEPARTAMENT KULTURY, SPORTU I TURYSTYKI 45-082 OPOLE, UL. PIASTOWSKA 14		
Nazwa gminy i adres gminy	ANKIETA dot. Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011 – 2014	Sporządził (imię i nazwisko) tel:..... e-mail:.....

1. Proszę podać ogólną ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy i określić procent obszaru gminy objęty planami.
2. Czy gmina opracowała Gminną Ewidencję Zabytków (GEZ) , kiedy ?
3. Czy gmina planuje wykonanie GEZ, kiedy ?
4. Czy gmina posiada Gminny Program Opieki Nad Zabytkami (GPOnZ), jakich lat dotyczy ?
5. Czy gmina planuje utworzenie GPOnZ, jakich lat będzie dotyczyć ?
6. Jakie inne programy, projekty rozwojowe i plany opracowane przez gminę uwzględniają problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego (np.: Strategia Rozwoju Gminy, Program Ochrony Środowiska, Wieloletni Plan Inwestycyjny, Program Współpracy Gminy z Organizacjami Pozarządowymi, Programy Współpracy z Sąsiednimi Gminami, itp.) ? Proszę o wyszczególnienie programów oraz lata obowiązywania.

Lp.	Wyszczególnienie	lata obowiązywania
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

7. Proszę podać ogólną liczbę obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie gminy (obiekty architektury i budownictwa, zespoły architektoniczne lub urbanistyczne, obszary zieleni komponowanej, itp.) niezależnie od rodzaju własności.
8. W ilu zabytkowych obiektach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków są prowadzone prace związane z zabezpieczeniem, rewaloryzacją bądź adaptacją, a jaka liczba tego typu działań jest prognozowana na lata 2011-2014 ?
9. Proszę podać ogólną liczbę zabytków ruchomych znajdujących się na terenie gminy (obiekty wyposażenia wnętrz, wyposażenia kościołów, wytwory sztuki i kultury materialnej), wpisanych do rejestru zabytków.
10. Przy ilu zabytkowych obiektach ruchomych są prowadzone prace związane z zabezpieczeniem bądź rewaloryzacją, a jaka liczba tego typu działań jest planowana na lata 2011-2014 ?
11. Czy na terenie gminy znajdują się parki kulturowe ? Czy przewidziane są w latach 2011-2014 działania w sprawie powołania parku kulturowego?

- 12.** Czy na terenie gminy znajdują się pomniki historii ? Czy przewiduje się podjęcie inicjatywy w sprawie ustanowienia pomników historii w latach 2011-2014 ?
- 13.** Proszę podać liczbę istniejących szlaków edukacyjno-turystycznych i ścieżek dydaktycznych związanych z dziedzictwem kulturowym regionu, czy planowane są kolejne w latach 2011-2014 ?
- 14.** Proszę podać liczbę placówek o charakterze muzealnym (muzea, izby regionalne, izby tradycji, domy kultury). Czy planowane jest powołanie nowych placówek w latach 2011-2014 ?
- 15.** Proszę podać inne planowane na lata 2011-2014 działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- 16.** Jaka kwota łącznie pochodząca z własnych funduszy przeznaczyła gmina na opiekę nad zabytkami będącymi własnością gminną w latach 2007-2010, a jaką kwotę przewiduje się na lata 2011-2014 ?
- 17.** Jaka kwota łączną, pochodzącą ze środków zewnętrznych, przeznaczyła gmina na opiekę nad zabytkami będącymi jej własnością w latach 2007-2010 ? Jakie kwoty ze źródeł zewnętrznych przewiduje się uzyskać na te cele w latach 2011-2014 ?
- 18.** W jakiej kwocie łącznej gmina dotowała opiekę nad obiektami zabytkowymi nie będącymi jej własnością w latach 2007-2010 ? Czy i w jakiej kwocie planuje takie działania w latach 2011-2014 ?
- 19.** Jaka była łączna kwota dotacji na działalność edukacyjną i popularyzatorską na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu (konkursy, pikniki naukowe, prelekcje, konferencje naukowe, organizacja festynów regionalnych, promocja walorów turystyczno-krajoznawczych, zabytków, kuchni regionalnej, kultywowanie tradycyjnych obrzędów i zwyczajów ludowych, imprezy organizowane w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, działalność wydawnicza, reklamowa itp.) w latach 2007-2010 ? Jaką kwotę planuje się wydać na tego typu działania w latach 2011-2014 ?
- 20.** Czy gmina w latach 2007-2010 korzystała ze środków unijnych przy realizacji celów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w jakiej kwocie ? Jakie są przewidywania dotyczące lat 2011-2014 w tej kwestii ?
- 21.** Jakiej pomocy lub współpracy oczekuje gmina od urzędu marszałkowskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego w latach 2011-2014 ?

.....
data

ZAŁĄCZNIK NR 4

TABELARYCZNE ZESTAWIENIE DANYCH UZYSKANYCH Z ANKIET WYPEŁNIONYCH PRZEZ GMINY W II POŁ. 2010 r*.

POWIAT	GMINA																												
	% POWIERZCHNI GMINY OBJĘTY MPZP	CZY ISTNIEJE GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW (GEZ)?	KIEDY PLANOWANA JEST GEZ?	CZY ISTNIEJE GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTEKAMI (GPNZ)?	NA JAKIE LATA PLANOWANY JEST GPNZ?	IŁOŚĆ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH W REJESTRZE ZABYTEKÓW NA TERENIE GMINY	IŁOŚĆ REJESTROWYCH OBIEKT. NIERUCH. W KTÓRYCH TRWAJĄ DZIAŁANIA REWALORYZACYJNE	PLANOWANE PRACE REWALORYZAC. W REJESTROWYCH OBIEKT. NIERUCHOMYCH	IŁOŚĆ OBIEKTÓW RUCHOMYCH W REJESTRZE ZABYTEKÓW NA TERENIE GMINY	IŁOŚĆ OBIEKTÓW RUCHOMYCH PRZY KTÓRYCH TRWAJĄ DZIAŁANIA REWALORYZACYJNE	PLANOWANE PRACE REWALORYZACYJNE PRZY OBIEKTACH RUCHOMYCH W L.	IŁOŚĆ PARKÓW KULTUROWYCH NA TERENIE GMINY	IŁOŚĆ PLANOWANYCH PARKÓW KULTUROWYCH W L. 2011-2014	IŁOŚĆ POMNIKÓW HISTORII NA TERENIE GMINY	IŁOŚĆ PLANOWANYCH POMNIKÓW HISTORII NA TERENIE GMINY W L. 2011-2014	IŁOŚĆ ŚCIEŻEK DYDAKTYCZNYCH I SZLAKÓW EDUKACYJNO-TURYSTYCZNYCH	PLANOWANA IŁOŚĆ ŚCIEŻEK DYDAKT. I SZLAKÓW EDUKAC.-TURYST. W L. 2011-2014	IŁOŚĆ PLACÓWEK MUZEALNYCH (MUZEA, IZBY REGIONALNE, TRADYCYJ. DOMY KULTURY)	PLANOWANA IŁOŚĆ NOWYCH PLACÓWEK MUZEALNYCH W L. 2011-2014	FUNDUSZE WŁASNE PRZEZN. PRZEZ GMINĘ NA ZABYTKI WŁASNE W L. 2007-2010 (TYS. PLN)	PLANOWANE FUNDUSZE WŁASNE PRZEZN. NA ZABYTKI WŁASNE NA L. 2011-14 (TYS. PLN)	FUNDUSZE ZEWNĘTRZNE PRZEZNACZONE NA ZABYTKI WŁASNE W L. 2007-2010 (TYS. PLN)	PLANOWANE FUNDUSZE ZEWNĘTRZNE NA ZABYTKI WŁASNE NA L. 2011-14 (TYS. PLN)	DOTOWANIE OBIEKTÓW NIE NALEŻĄCYCH DO GMINY, W LATACH 2007-2010 (TYS. PLN)	PLANOWANE DOTOWANIE OBIEKTÓW NIE NALEŻĄCYCH DO GMINY (TYS. PLN)	DOTOWANIE DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ I POPULARYZATORSKIEJ 2007-	PLANOWANE DOTOWANIE DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ I POPULARYZATORSKIEJ (TYS. PLN)	WYKORZYSTANIE FUNDUSZY UNIJNYCH NA OCHRONĘ DZIEDZICTWA W LATACH 2007-	PLANOWANE FUNDUSZE UNIJNE NA OCHRONĘ DZIEDZICTWA W LATACH 2011-2014
brzeski	m. Brzeg	?	589	2011	-	2012-16	170	15	12-15	20	1	4-8	-	-	plan	2	-	2	-	6936	-	150	27	4318	-	-	-	-	plan
	Grodków	50	tak	-	2010-13	-	b.d.	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1389	plan	25	-	40	-	102	-	1239	-
	Lewin Brzeski	39	tak	-	2007-10	-	85	-	2	88	-	-	-	-	-	1	-	2	-	1966	175	1192	988	-	-	14,5	-	-	-
	Lubsza	95	tak	-	2011-14	-	19	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Olszanka	24	-	2011	tak	2010-13	51	-	-	7	-	-	-	-	-	1	-	1	-	7	-	-	-	11,5	-	-	-	-	-
głubczycki	Skarbimierz	100	-	2011	-	2011-14	16	3	3	8	1	1	-	-	plan	2	-	-	-	20	100	-	100	1000	500	50	50	-	-
	Baborów	3,1	tak	-	-	2012-15	21	3	-	83	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	30	30	-	-	-	-	
	Branice	?	tak	-	-	2012-16	18	2	3	6	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	930	-	20	40	233,7	-	1079	-
	Głubczyce	b.d.	tak	-	-	plan	120(?)	5	3	25	2	-	-	-	-	1	-	3	-	8889	800	6500	1500	548	300	-	-	6200	-
Kietrz	11	-	2011	-	2011-14	34	-	-	72	1	-	-	-	-	-	-	-	-	45	-	20	-	-	-	-	-	-	-	
kędzierzyńsko-kozielski	m. Kędzierzyn-Koźle	100	tak	-	2009-12	-	65	8	-	29	-	-	-	-	-	3	1	5	1	795,5	-	-	-	940	-	622	600	325 € 4846 PLN	-
	Bierawa	100	tak	-	2007-11	-	9	3	1	29	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-	40	-	334	-	-	-
	Cisek	b.d.	tak	-	-	2011-14	9	2	4	16	2	-	-	-	-	-	-	2	-	85	75	-	-	85	75	-	-	-	-
	Pawłowiczki	58,3	tak	-	2010-13	-	32	8	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	198	-	-	-	-	-	150	200	-	plan
	Polska Cerekiew	5,2	tak	-	2010-13	-	8	2	2	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	811	1800	774	5000	-	-	-	-	774	5000
Reńska Wieś	1,16	tak	-	-	plan	9	1	1	4	-	-	-	-	-	-	-	2	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
kluczborski	Byczyna	2	tak	-	2008-12	-	93(?)	16	17	11	1	-	-	1	1	3	2	1	1	3106	plan	2809	plan	155	plan	675,5	plan	607,9	plan
	Kluczbork	37	tak	-	tak	2011-14	51	0	2	b.d.	-	-	-	-	-	6	-	10	1	2039	-	-	-	1481	-	-	-	-	-
	Lasowice Wielkie	b.d.	tak	-	-	2012-16	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-
	Wołczyn	14,8	tak	-	-	plan	9	b.d.	b.d.	11	b.d.	b.d.	-	-	-	4	plan	1	-	10	-	-	plan	-	-	-	-	-	-

* oparto się na ankiecie podanej w załączniku nr 3; nie uwzględniono odpowiedzi na pytania: 6, 15, 21.

POWIAT	GMINA	% powierzchni gminy objęty MPZP	Czy istnieje gminna ewidencja zabytków (GEZ)?	Kiedy planowana jest GEZ?	Czy istnieje gminny program opieki nad zabytkami (GPOnZ)?	Na jakie lata planowany jest GPOnZ?	Ilość obiektów nieruchomości w rejestrze zabytków na terenie gminy	Ilość rejestrowych obiekt. nieruch. w których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzac. w rejestr-owych obiekt. nieruchomości l. 2011-2014	Ilość obiektów ruchomych w rejestrze zabytków na terenie gminy	Ilość obiektów ruchomych przy których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzacyjne przy obiektach ruchomych w l. 2011-2014	Ilość parków kulturowych na terenie gminy	Ilość planowanych parków kulturowych w l. 2011-2014	Ilość pomników historii na terenie gminy	Ilość planowanych pomników historii na terenie gminy w l. 2011-2014	Ilość ścieżek dydaktycznych i szlaków edukacyjno-turystycznych	Planowana ilość ścieżek dydak. i szlaków edukac.-turyst. w l. 2011-2014	Ilość placówek muzealnych (muzea, izby regionalne, tradycji, domy kultury)	Planowana ilość nowych placówek muzealnych w l. 2011-2014	Fundusze własne przezn. przez gminę na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze własne przezn. na zabytki własne na l. 2011-14 (tys. PLN)	Fundusze zewnętrzne przeznaczone na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze zewnętrzne na zabytki własne na l. 2011-14 (tys. PLN)	Dotowanie obiektów nie należących do gminy, w latach 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane dotowanie obiektów nie należących do gminy (tys. PLN)	Dotowanie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej 2007-2010(tys. PLN)	Planowane dotowanie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej (tys. PLN)	Wykorzystanie funduszy unijnych na ochronę dziedzictwa w latach 2007-2010	Planowane fundusze unijne na ochronę dziedzictwa w latach 2011-2014	
krapkowicki	Gogolin	60	tak	-	2009-12	-	21	-	-	0	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	15	270	-	500	55	-	1	1	-	500	
	Krapkowice	49	tak	-	-	2011-14	26	1	1	10	-	-	-	-	-	-	2	1	4	-	350	-	-	-	-	-	-	240	-	-	
	Strzeleczyki	30	tak	-	2007-10	2011-15	?	3	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	plan	-	-	20	-	-	-	-	-	
	Walce	94	tak	-	2007-10	2011-14	11	1	2	37	b.d.	b.d.	-	-	-	-	-	-	1	1	25	30	5	-	-	-	-	-	-	-	
	Zdzieszowice	80	tak	-	2009-12	-	?	2	-	?	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	-	30	30	-	-	-	-	
namysłowski	Domaszowice	90	tak	-	2007-13	-	9	1	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6,5	-	-	-	-	-	
	Namysłów	100	tak	-	2008-11	-	97	-	2	22	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	51,7	400	15	2100	200	200	-	-	-	2970	
	Pokój	3,17	tak	-	-	2011-15	68	8	15	15	5	-	-	-	-	plan	1	2	6	2	80	3000	200	2500	-	-	300	300	-	-	
	Świerczów	b.d.	tak	-	2007-10	2011-14	19	3	5	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	110	-	-	-	-	-	-	28	-	-	
	Wilków	40	tak	-	2009-12	2012-15	17	3	-	31	-	-	-	-	-	?	-	1	-	-	-	174	-	-	-	6	-	19,8	-	179,3	-
nyski	Głucholazy	10	-	2011	-	2011-14	55	9	10	b.d.	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	251	-	-	100	64	-	-	-	-	-	
	Kamiennik																														
	Korfantów	100	tak	-	2007-11	-	46	1	1	3	-	b.d.	3	-	1	-	-	-	4	-	28	300	-	1010	-	-	51	200	-	1010	
	Łambinowice	8	-	2011	-	2011-14	28	-	-	9	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	10	-	-	-	-	95	130	14	28	
	Nysa	20	tak	-	2009-12	-	118	7	2	74	4	-	-	-	-	1	7	-	1	-	14515	6585	100	3600	1191	-	725	-	1205	-	
	Otmuchów	0,54	tak	-	2008-11	-	-	-	-	359	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	585,6	-	830	-	295	plan	-	-	-	plan	
	Paczków	4,1	tak	-	2010-13	-	96	1	5	21	2	-	-	-	-	1	5	-	1	-	531	700	336	2500	65	plan	300	600	296	2500	
	Pakosławice	100	-	2011	-	2011	11	1	1	7	1	1	2	0	0	b.d.	1	0	0	b.d.	0	0	-	-	0	0	5	5	b.d.	b.d.	
Skoroszyce	12	tak	-	2010-13	-	13	1	1	91	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	10	-	-	-	-	7	
oleski	Dobrodzień	4,09	tak	-	2008-11	-	89	2	2	b.d.	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	962	198	-	-	-	-	-	-	-	98	
	Gorzów Śląski	0,15	tak	-	2007-10	-	17	-	-	?	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Olesno	5	tak	-	2009-12	-	21	1	-	11	-	-	-	-	-	-	5	1	3	-	103	100	42	60	-	-	350	350	-	-	
	Praszka	7,5	tak	-	2007-10(?)	-	7	1	2	1	-	1	-	-	-	-	-	3	2	-	171	150	1 174	-	6	-	30	50	-	-	
	Radłów																														
	Rudniki	55,1	tak	-	2007-11	-	3	-	-	24	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	630	0	1100	-	-	37,5	37,5	80	100	
Zębowice	7	tak	-	2007-10	-	197(?)	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

POWIAT	GMINA																													
	% powierzchni gminy objęty MPZP	Czy istnieje gminna ewidencja zabytków (GEZ)?	Kiedy planowana jest GEZ?	Czy istnieje gminny program opieki nad zabytkami (GPOnZ)?	Na jakie lata planowany jest GPOnZ?	Ilość obiektów nieruchomych w rejestrze zabytków na terenie gminy	Ilość rejestrowanych obiekt. nieruch. w których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzac. w rejestr-owych obiekt. nieruchomych l. 2011-2014	Ilość obiektów ruchomych w rejestrze zabytków na terenie gminy	Ilość obiektów ruchomych przy których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzacyjne przy obiektach ruchomych w l. 2011-2014	Ilość parków kulturowych na terenie gminy	Ilość planowanych parków kulturowych w l. 2011-2014	Ilość pomników historii na terenie gminy	Ilość planowanych pomników historii na terenie gminy w l. 2011-2014	Ilość ścieżek dydaktycznych i szlaków edukacyjno-turystycznych	Planowana ilość ścieżek dydak. i szlaków edukac.-turyst. w l. 2011-2014	Ilość placówek muzealnych (muzea, izby regionalne, tradycji, domy kultury)	Planowana ilość nowych placówek muzealnych w l. 2011-2014	Fundusze własne przezn. przez gminę na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze własne przezn. na zabytki własne na l. 2011-14 (tys. PLN)	Fundusze zewnętrzne przeznaczone na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze zewnętrzne na zabytki własne na l. 2011-14 (tys. PLN)	Dotowanie obiektów nie należących do gminy, w latach 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane dotowanie obiektów nie należących do gminy (tys. PLN)	Dotowanie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej 2007-2010(tys. PLN)	Planowane dotowanie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej (tys. PLN)	Wykorzystanie funduszy unijnych na ochronę dziedzictwa w latach 2007-2010	Planowane fundusze unijne na ochronę dziedzictwa w latach 2011-2014	
opolski	Chrzastowice	80	tak	-	2010-13	-	2	1	1	3	-	-	-	-	-	1	-	3	-	31	40	-	120	-	-	-	25-40	-	50	
	Dąbrowa	1,2	tak	-	2009-12	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	21,9	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Dobrzeń Wielki	43	tak	-	2007-10	2011-14	8	2	1	58	-	-	-	-	-	2	-	3	-	65	65	-	-	1570	400	-	40	-	-	
	Komprachcice	35	tak	2011	-	2012-15	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-		
	Łubniany	100	-	2010	-	2011-14	11	2	3	72	-	-	-	-	-	2	b.d.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Murów	b.d.	plan	-	plan	-	8	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	103	-	-	-	14	-	-	-	-	-	
	Niemodlin	7,5	tak	-	2008-11	-	60	2	-	19	1	1	-	-	3	-	2	1	-	1	220,3	300	38,15	38	-	-	-	-	38,15	38
	Ozimek	18	tak	-	2008-11	-	6	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1500	50	1600	50	3	5	39,3	14,4	43	2500
	Popielów	100	tak	-	2009-13	-	11	0	2	6	2	-	-	-	-	-	1	plan	7	1	-	-	-	-	20	-	2438	-	-	plan
	Prószków	b.d.	tak	-	-	2011-14	14	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tarnów Opolski	62,6	tak	-	-	2012-15	8	-	1	39	-	2	-	-	-	-	-	-	3	-	-	plan	-	-	-	-	-	-	-	plan
prudnicki	Tułowice	100	tak	-	2008-12	-	11	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25,5	-	94,7	plan	
	Turawa	9	tak	2011	2008-11	2012-18	126(?)	3	2	75	4	2	-	-	-	1	-	1	-	420	200	-	-	171	200	-	-	-	-	
	Biała	20	tak	-	-	2012-2014	47	-	2	7	-	-	-	-	-	7	-	2	-	1983	700	489,5	350	-	-	5	6	-	-	
	Głogówek	17	tak	-	2007-11	-	276(?)	9	1	b.d.	5	-	-	-	-	-	-	4	1	255	-	-	4909	340,9	350	30	50	-	plan	
Lubrza	0,8	2008	-	-	2011-15	39	-	-	49	-	-	-	-	-	1	-	6	-	197	-	687	-	-	-	62	-	687	-		
Prudnik	10	tak	-	2009-12	-	ok100	5	-	15	-	-	-	-	-	1	-	6	-	2270	884,9	6493	3192	120	200	302,4	304	206	154,1		

POWIAT	GMINA																													
	% powierzchni gminy objęty MPZP	Czy istnieje gminna ewidencja zabytków (GEZ) ?	Kiedy planowana jest GEZ ?	Czy istnieje gminny program opieki nad zabytkami (GPOnZ) ?	Na jakie lata planowany jest GPOnZ ?	Ilość obiektów nieruchomych w rejestrze zabytków na terenie gminy	Ilość rejestrowanych obiekt. nieruch. w których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzac. w rejestr-owych obiekt. nieruchomych l. 2011-2014	Ilość obiektów ruchomych w rejestrze zabytków na terenie gminy	Ilość obiektów ruchomych przy których trwają działania rewaloryzacyjne	Planowane prace rewaloryzacyjne przy obiektach ruchomych w l. 2011-2014	Ilość parków kulturowych na terenie gminy	Ilość planowanych parków kulturowych w l. 2011-2014	Ilość pomników historii na terenie gminy	Ilość planowanych pomników historii na terenie gminy w l. 2011-2014	Ilość ścieżek dydaktycznych i szlaków edukacyjno-turystycznych	Planowana ilość ścieżek dydak. i szlaków edukac.-turyst. w l. 2011-2014	Ilość placówek muzealnych (muzea, izby regionalne, tradycji, domy kultury)	Planowana ilość nowych placówek muzealnych w l. 2011-2014	Fundusze własne przezn. przez gminę na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze własne przezn. na zabytki własne na l. 2011-14 (tys. PLN)	Fundusze zewnętrzne przeznaczone na zabytki własne w l. 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane fundusze zewnętrzne na zabytki własne na l. 2011-14 (tys. PLN)	Dotowanie obiektów nie należących do gminy, w latach 2007-2010 (tys. PLN)	Planowane dotowanie obiektów nie należących do gminy (tys. PLN)	Dotowanie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej 2007-2010(tys. PLN)	Planowane dotowanie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej (tys. PLN)	Wykorzystanie funduszy unijnych na ochronę dziedzictwa w latach 2007-2010	Planowane fundusze unijne na ochronę dziedzictwa w latach 2011-2014	
strzelecki	Izbicko	80	tak	-	-	2011-14	10	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	97	80	16	-	-	-	-	-	-	-	-
	Jemielnica	b.d.	tak	-	-	2011-14	11	-	6	b.d.	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	88	-	-	-	-	-	plan
	Kolonowskie	b.d.	tak	-	2011-14	-	3	2	-	b.d.	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	112	-	-	-	-	-	-
	Leśnica	100	tak	-	2008-11	-	75	5	-	14	-	-	-	1	-	6	-	5	-	753	-	3519	-	170	-	-	-	-	3394	-
	Strzelce Opolskie	37,8	tak	-	-	2012-16	44	2	1	15	-	-	-	-	-	10	plan	5	-	600	1550	605	5200	380	-	350	400	1478	plan	
	Ujazd	89,7	tak	-	2007-10	2011-14	19	1	-	78	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	48	-	253	300	-	200	
	Zawadzkie	45	tak	-	2007-11	-	3	1	1	13	7	3	-	-	-	-	3	plan	4	1	-	-	-	-	20	20	118	130	-	-
m. Opole – powiat grodzki	b.d.	tak	-	2008-11	2012-15	150	4	3	15	-	-	-	-	-	-	3	1	8	-	2317	2300	-	-	1428	b.d.	b.d.	b.d.	-	-	

Objaśnienia skrótów i symboli:

- – brak odpowiedzi lub odpowiedź negatywna

b.d. – brak danych

plan. – działanie, kwota - planowane ale bez bliższych ustaleń

błąd – dane podane błędnie lub błędnie wyliczone

€ – euro

(?) – dane wątpliwe

ZAŁĄCZNIK NR 5

CELE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ PO nZ WO na lata 2007-2010.

CEL STRATEGICZNY	PRIORYTET	KIERUNKI DZIAŁAŃ
I. UTRZYMANIE I ZARZĄDZANIE ZASOBEM REGIONALNEGO DZIEDZICTWA	I.I. REALIZACJA ZADAŃ WŁASNYCH SAMORZĄDU WOJ. W ŚWIETLE USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW	I.I.1. Opracowanie programu i zasad finansowania działań związanych z dziedzictwem kulturowym I.I.2. Zlecenie i dofinansowywanie prac studialnych i badań związanych z dziedzictwem kulturowym i ochroną zabytków (konkursy) I.I.3. Rozpoznanie stanu, utrzymanie i opieka nad zabytkami, do których województwo opolskie ma tytuł prawny I.I.4. Organizacja kolejnych edycji otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych w dziedzinie kultury w zakresie konserwacji, renowacji i ochrony obiektów zabytkowych
	I.II. REWALORYZACJA MIAST	I.II.1. Wspieranie działań w zakresie rewitalizacji miast historycznych, przeprowadzanych na podstawie kompleksowych programów, skierowanych także do Unii Europejskiej I.II.2. Zalecanie w dokumentach planistycznych UM uwzględniania w opracowaniach gminnych (studiach uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) odtwarzania dawnych osi kompozycyjnych i powiązań widokowych I.II.3. Rewitalizacja obszarów przemysłowych i powojkowych przez dofinansowanie opracowania kompleksowych programów, prac koncepcyjnych i projektowych oraz poszukiwanie dla nich nowych funkcji I.II.4. Wspieranie działań zmierzających do eliminacji ze struktury miejskiej obszarów niezagospodarowanych, dezintegrujących strukturę przestrzenną
	I.III. POPRAWA STANU ZACHOWANIA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA REGIONALNEGO ORAZ ODNOWA WSI	I.III.1. Wspieranie działań w zakresie rewitalizacji wsi, przeprowadzanych na podstawie kompleksowych programów, skierowanych także do Unii Europejskiej I.III.2. Wspieranie działań w zakresie rewaloryzacji historycznych układów ruralistycznych; zachowanie charakterystycznych cech regionalnych I.III.3. Promocja regionalnej agroturystyki I.III.4. Wsparcie turystyki przez rozwój infrastruktury I.III.5. Rozwój technik informatycznych na wsi I.III.6. Działania na rzecz ochrony dziedzictwa niematerialnego: wspieranie lokalnych inicjatyw kulturalnych, promocja regionalnego folkloru, zwiększenie mecenatu samorządu województwa nad finansową sferą działalności kulturalnej I.III.7. Dbłość o rozwój zrównoważony – integracja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego I.III.8. Promocja dobrych praktyk: organizowanie konkursów na najlepiej utrzymaną zagrodę oraz na realizację propagujące tradycyjny krajobraz i zabudowę wsi opolskiej I.III.9. Ochrona zabytkowych cmentarzy, parków, alej przydrożnych

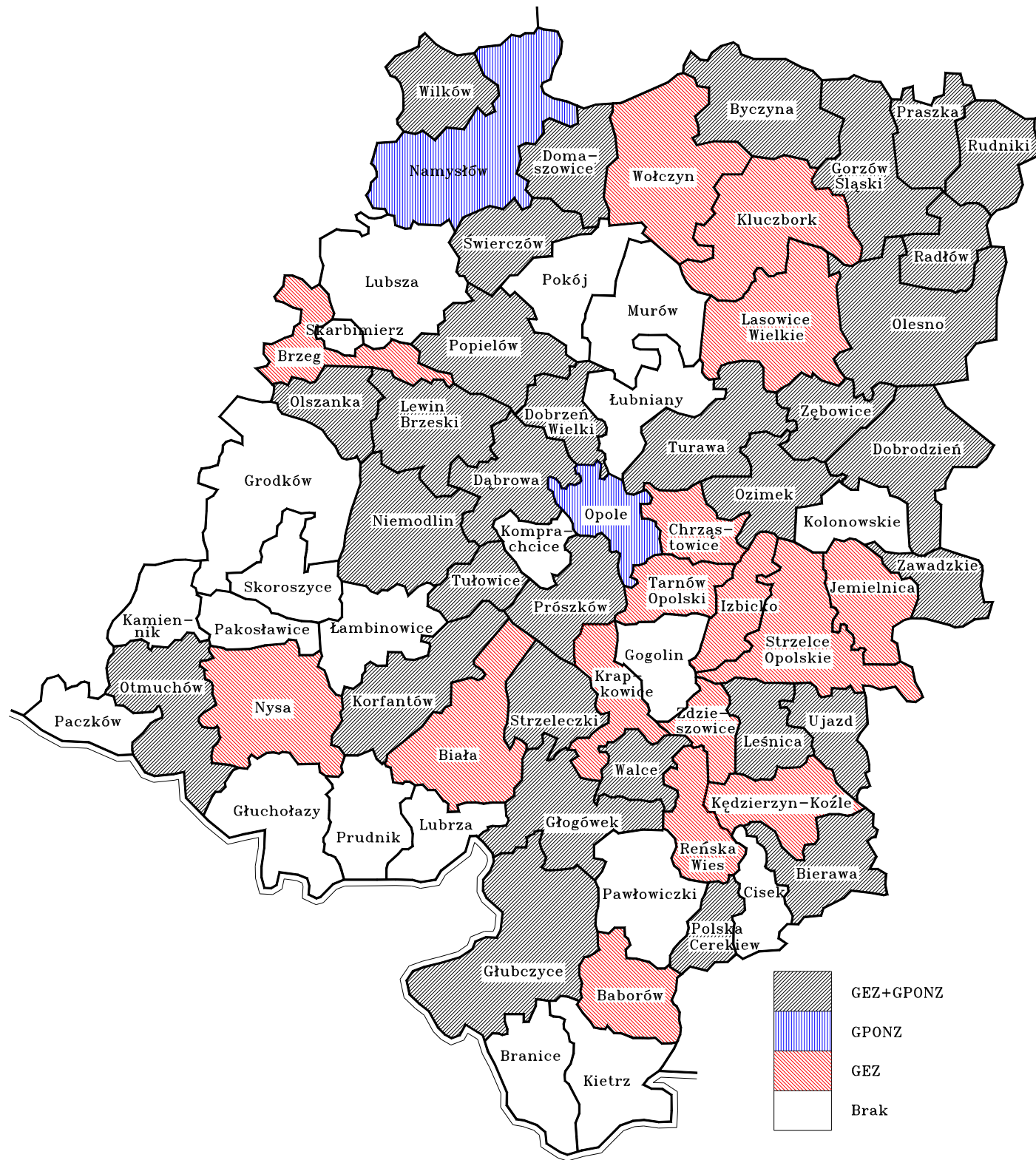
	<p>I.IV. OCHRONA DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO</p>	<p>I.IV.1. Kontynuacja inwentaryzacji terenowej stanowisk archeologicznych w ramach AZP I.IV.2. Rozpoznanie rodzajów i stopnia zagrożeń (inspekcje, sondáže, wykopaliska ratownicze) I.IV.3. Dokończenie inwentaryzacji grodzisk I.IV.4. Rozpoznanie miejskich nawarstwień kulturowych I.IV.5. Dofinansowanie wyposażenia technicznego niezbędnego do prowadzenia efektywnego zarządzania archeologicznym dziedzictwem kulturowym (środki transportu, sprzęt komputerowy, baza danych) I.IV.6. Pozyskiwanie dodatkowych powierzchni do magazynowania, konserwacji i opracowania zabytków pochodzących z badanych stanowisk archeologicznych oraz powierzchni do celów ekspozycyjnych I.IV.7. Wspieranie współpracy środowisk archeologicznych w zakresie badań, ochrony i popularyzacji wiedzy archeologicznej (WUOZ. Muzea, środowiska akademickie)</p>
	<p>I.V. ROZWÓJ MUZEALNICTWA I WYSTAWIENICTWA</p>	<p>I.V.1. Promocja tworzenia lokalnych izb muzealnych I.V.2. Adaptacja nieruchomych zabytków techniki z wyposażeniem na tzw. żywe muzea techniki I.V.3. Dofinansowanie z budżetu województwa prac konserwatorskich przy budynkach i zbiorach muzealnych I.V.4. Pozyskiwanie nowych powierzchni wystawienniczych i magazynowych dla muzeów I.V.5. Dofinansowanie szczególnie cennych ekspozycji muzealnych I.V.6. Finansowe wspieranie rozwoju technik informatycznych w placówkach muzealnych I.V.7. Dofinansowanie modernizacji budynków muzealnych I.V.8. Objęcie patronatem i wsparcie finansowe inicjatyw mających na celu powołanie centrów sztuki współczesnej i nowoczesnej I.V.9. Przystosowanie architektoniczne budynków muzealnych i aranżacji ekspozycji do potrzeb ludzi niepełnosprawnych I.V.10. Wspieranie wydawnictw muzealnych, promocja muzeów</p>
	<p>I.VI. ROZWÓJ INSTYTUCJI OPIEKI NAD ZABYTKAMI</p>	<p>I.VI.1. Wspieranie powstawania różnych organizacji pozarządowych skupiających lokalne społeczności i działających na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego I.VI.2. Aktywizacja i edukacja właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych I.VI.3. Organizowanie szkoleń i seminariów dla Społecznych Opiekunów Zabytków oraz pracowników instytucji i departamentów związanych z ochroną i kształtowaniem krajobrazu kulturowego I.VI.4. Współpraca z uczelniami wyższymi; wspieranie prac badawczych związanych z konserwacją zabytków (m.in. laboratorium fizyki budowli Katedry Fizyki Materiałów PO)</p>
<p>II. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO</p>	<p>II.I. UZNANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ZA BOGACTWO STYMULUJĄCE ROZWÓJ GOSPODARCZY</p>	<p>II.I.1. Stworzenie programu umożliwiającego zatrudnianie bezrobotnych do remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych II.I.2. Promowanie i wsparcie finansowe działań mających na celu poprawę atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej obiektów i obszarów o walorach krajobrazowych (kościół, założenia klasztorne i pałacowo-parkowe)</p>

	II.II. WSTRZYMANIE PROCESU DEGRADACJI ZAŁOŻEŃ PAŁACOWO-PARKOWYCH	<p>II.II.1. Dofinansowanie prac studialnych i projektowych (rozpatrywanie wniosków w drodze konkursów)</p> <p>II.II.2. Wypracowanie zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w celu pomocy właścicielom założeń pałacowo-parkowych</p>
	II.III. WSPIERANIE INICJATYW MAJĄCYCH NA CELU PODNIESIENIE RANGI OBIEKTÓW I ZESPOŁÓW ZABYTKOWYCH	<p>II.III.1. Wspieranie działań zmierzających do powołania parków kulturowych</p> <p>II.III.2. Wspieranie działań zmierzających do wpisania wybranych obiektów i zespołów zabytkowych na Listę Pomników Historii Prezydenta RP</p> <p>II.III.3. Wspieranie działań zmierzających do powołania archeologicznych parków kulturowych</p> <p>II.III.4. Współpraca z Radą Koordynacyjną Szlaku Cysterskiego w Polsce i z innymi samorządami w celu wpisania Szlaku Cystersów na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO</p> <p>II.III.5. Zlecenie opracowania dokumentacji niezbędnej do wniosku o wpisanie Góry Św. Anny na Listę Dziedzictwa Europejskiego; opracowanie programu finansowania prac nad wnioskiem oraz prac konserwatorskich i monitorujących dla obiektu</p>
	II.IV. WSPIERANIE DZIAŁANIA ISTNIEJĄCYCH SZLAKÓW ORAZ INICJATYW NA RZECZ TWORZENIA NOWYCH SZLAKÓW, OBEJMUJĄCYCH CENNE ZESPOŁY I OBIEKTY ZABYTKOWE	<p>II.IV.1. Wspieranie finansowe promocji szlaków, rozbudowy ich oferty merytorycznej i infrastruktury turystycznej</p> <p>II.IV.2. Wspieranie inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków turystyczno-kulturowych</p> <p>II.IV.3. Wspieranie inicjatyw na rzecz utworzenia nowych archeologicznych szlaków turystycznych</p>
III. PROMOCJA REGIONALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ROZWÓJ TOŻSAMOSCI REGIONALNEJ	III.I. PODNIESIENIE POZIOMU WIEDZY SPOŁECZEŃSTWA O REGIONALNYM DZIEDZICTWIE KULTUROWYM	<p>III.I.1. Wspieranie organizacyjne i finansowe szkoleń przygotowywanych przez instytucje zajmujące się ochroną zabytków z zakresu wiedzy i praktycznego wykorzystania regionalnego dziedzictwa kulturowego</p> <p>III.I.2. Wspieranie organizacji wystaw, festynów i kiermaszy regionalnych</p> <p>III.I.3. Wspieranie organizacji konkursów i warsztatów tematycznych, opierających się na elementach regionalnego rzemiosła, mających na celu kultywowanie folkloru</p> <p>III.I.4. Promocja i wspieranie organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa oraz Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie opolskim</p> <p>III.I.5. Popularyzacja i promocja wiedzy o zabytkach przez wspieranie organizacji olimpiad tematycznych, konkursów, folklorystycznych pikników rodzinnych, wycieczek turystycznych</p>
	III.II. POWOŁANIE NOWYCH INSTYTUCJI DO SPRAW DZIEDZICTWA I WSPÓŁPRACA Z JUŻ ISTNIEJĄCYMI	<p>III.I.6. Wspieranie organizacyjne i finansowe konferencji, sesji popularno-naukowych, warsztatów, mających na celu popularyzację wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu</p> <p>III.I.7. Wspieranie wydawnictw informacyjnych, promocyjnych, przewodników turystyczno-krajoznawczych</p> <p>III.I.8. Dbanie o pamięć o wybitnych osobistościach związanych z regionem</p>

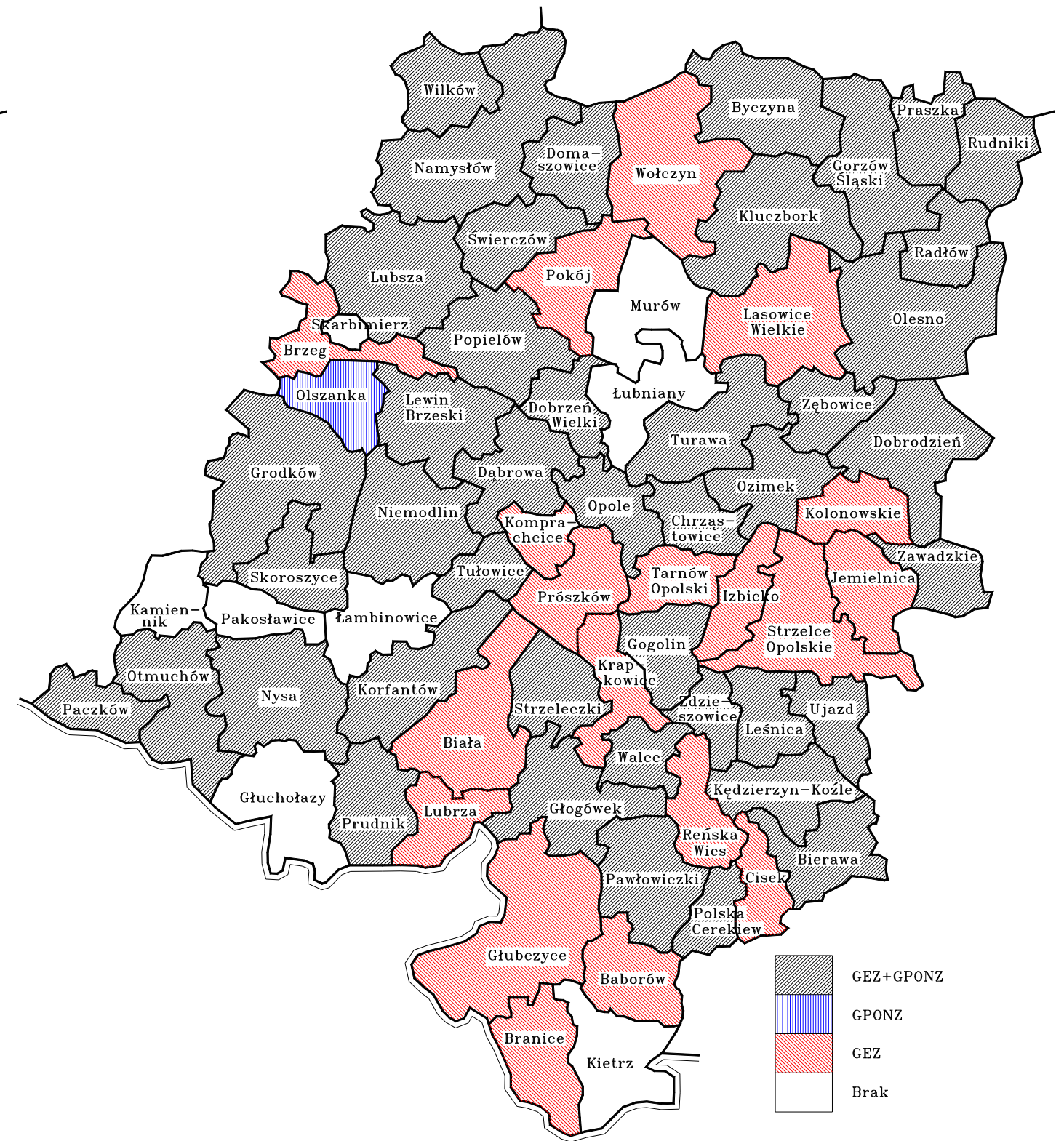
		<p>III.II.1. Powołanie zespołu Monitorującego nadzorującego realizację Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami</p> <p>III.II.2. Wspieranie działań, będącego w trakcie powoływania Konsorcjum „Dziedzictwo I”, którego celem jest sprawowanie opieki nad sakralnym drewnianym budownictwem Opolszczyzny</p> <p>III.II.3. Wspieranie działań, będącego w trakcie powoływania Konsorcjum ds. zabytkowej zabudowy wiejskiej (inicjatywa „Opolski Dom”)</p> <p>III.II.4. Wspieranie, również finansowe, działalności Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, inicjatyw społecznych opiekunów zabytków oraz prac podejmowanych przez stowarzyszenia i szkoły wyższe w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego</p>
	<p>III.III. WSPÓŁPRACA MIĘDZY REGIONAMI</p>	<p>III.III.1. Kontynuacja spotkań i warsztatów między społecznościami miast partnerskich</p> <p>III.III.2. Kontynuacja współpracy w ramach euroregionów Pradziad i Silesia</p> <p>III.III.3. Kontynuacja działań podjętych na podstawie porozumień między Województwem Opolskim, jego poszczególnymi powiatami, gminami i miastami (m.in. Czterostronna partnerska sieć regionalna Porozumienia o współpracy pomiędzy Województwem Opolskim a Krajem Ołomunieckim i In.)</p> <p>III.III.4. Dalsza współpraca z województwem małopolskim, śląskim i dolnośląskim dotycząca wspólnych szlaków kulturowych</p> <p>III.III.5. Wspieranie współpracy w związku z międzynarodowymi szlakami turystyczno-kulturowymi</p> <p>III.III.6. Wspieranie i promocja polsko-czeskich spotkań muzealnych</p>

ZALĄCZNIK NR 6

GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW I GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTEKAMI - STOPIEŃ REALIZACJI ZADAŃ USTAWOWYCH W GMINACH WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO W LATACH 2008 ORAZ 2010.

2008

2010

ZAŁĄCZNIK NR 7

Ochrona dziedzictwa kulturowego wg mapy zamieszczonej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego z 2010 roku, opracowanego przez Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego.

